DISSERTATIO DOGMATICA
DE GERMANO AC AVITO SENSV SANCTORUM PATRUM, UNIVERSÆ SEMPER ECCLESIÆ, AC SACROSANCTÆ PRÆSERTIM TRIDENTINÆ SYNODI CIRCA CHRISTIANAM
CONTRITIONEM ET ATTRITIONEM.

3

PER Fr. CHRISTIANUM LUPUM
IPRENSEM,
ORDINIS EREMITARUM S. AUGUSTINI,
In Universitate Lovaniensi Sacræ Theologiæ Doctorem & Professorem.

LOVANII,
Typis & Sumptibus Viduæ BERNARDINI MASII sub viridi Cruce, Anno 1666.

CUM GRATIA ET PRIVILEGIO.

ADMODUM REVERENDIS, AMPLISSIMIS, NOBILIBUS DOMINIS,

DOMINIS,

PRÆPOSITO, DECANO, CANONICIS

EXEMPTÆ ECCLESIÆ CATHEDRALIS S. BAVONIS GANDAVENSIS.

ADM. REVERENDI, AMPLISSIMI, NOBILES DOMINI,

Enerales Ecclesiæ Synodos in deviæ suæ mentis patrocinium detorquere, atque ita incrustare calumnijs, est antiqua Errantium machina & conatus. Etenim Apollinarius Laodicensis in prima Syria Episcopus, dum ex Nicænæ fidei verbis, Consubstantialem Patri, *humanæ ac Divinæ in Christo Domino naturarum confusionem stabilit, magnum Athanasium in literis ad Epictetum Corinthiorum Episcopum coëgit cum stomacho exclamare:* Quis infernus ista eructavit? *Neque enim adsumptum hominem, sed adsumens Verbum esse Patri consubstantiale definierat sacrosancta Synodus Nicæna. Longè maiorem injuriam passa sunt gloriosa sancti Cyrilli, Patriarchæ Alexandrini, adversùs Hæresiarcham Nestorium Capitula, eorumque comprobatrix*

trix & confirmatrix sacrosancta Ephesina Synodus, dum ipsa non Errones aut Hæretici, nec solus cum cætera Ioannis Antiocheni Patriarchæ inquietâ Factione Theodoretus Cyrensis in Eufratesia Provincia Episcopus, sed etiam cum magnis in orthodoxo dogmate & pace Collegis S. Gennadius, Patriarcha Constantinopolitanus, adsertæ in Christo Domino confusionis infamavit, atque ita & Arianis & Apollinaristis præbuit fomenta, Oecumenicam Synodum reddidit suspectam prævaricationis, ac semetipsum statuit ejusdem inimicum & defensorem. Eumdem hodie impetum patitur sacrosancta Synodus Tridentina. Castam Dei dilectionem esse unicum novi à vetere Testamenti discrimen, unicam Christianæ vitæ regulam, unicum legis & Prophetarum finem, unicum Dominici Sanguinis & Paßionis fructum, unicam Iustitiæ & peccatorum remißionis obtinendæ januam, cujus servilis gehennæ aut aliarum pœnarum metus sit quidem quandoque utile, quandoque necessarium, semper tamen extrinsecum dumtaxat exordium, ex Apostolica & perpetua omnium sub cœlo Ecclesiarum traditione docet laudata Synodus, & declarat disertißimè; & ecce à quibusdam, simplicitate aut imperitiâ circumscriptis, in Ecclesiæ nobis pace dilectis Fratribus dicitur & proclamatur solum servilem gehennarum metum, adeóq; solum judaicæ servitutis spiritum, quem Apostolus ac ipse in Evangelio Dominus contestantur infirmum, impetrandæ per mortuorum Sacramenta Iustitiæ adserere sufficientem: Adserere, quod ipsa adversùm Martini Lutheri calumnias nunquàm se sensisse aut docuisse palàm protestata est, peccatores sine bono conversæ mentis, seu castæ in Deum dilectionis motu per Pœnitentiæ

Sacramentum justificari. Non est quæstio de tribus capellis, aut de lana caprina. Solo namque servili metu actos peccatores esse marsupia vacua, ac vivificantibus Domini nostri Iesu Christi Signaculis perperàm insigniri, olim ad sanctum Petrum, Ecclesiæ Alexandrinæ Patriarcham & Martyrem, istiusmodi Catechumenos ex caussis baptizantem, clamavit à sancto Sophronio, Patriarcha Hierosolymitano, in Prato spirituali laudatus Angelus: Quamdiu huc mittitis marsupia ista, signata quidem, inania autem prorsùs, vacua, & nihil intùs habentia? *Et quidem hunc, quandoquidem evenire oportuerit, simplicitatis lapsum,* Viri A^dm. Reverendi, *gaudeo in creditam vobis Ecclesiam irruisse. Hæc enim non super arenam, sed super solidissimam Evangelicæ Prædicationis & vestri Apostolici Pectoris petram ædificata circumferri non metuit omni vento doctrinæ: Nullus motus, nullus fluctus, nullus impetus, nulla inferorum porta speret adversùs ipsam prævalere. Hæc est Ecclesia, quæ Francorum olim sub Carolo magno & eius pio Filio Ludovico Episcopis, sacras imagines definito per septimam Synodum cultu partim spoliantibus, partim cum Claudio Taurinensi damnantibus uti idola, & frangentibus, constantissima restitit, laudatasq; Synodum ac imagines multorum suorum Clericorum & Monachorum sanguine defendit. Quæ Philippi primi Burgundiæ Ducis, Principis sui, & Philippi secundi Tornacensis sui Episcopi, Pseudo-Clementis septimi Factionem & Schisma sequentium, maculosam communionem abjecit intrepida, & proprium sibi Epicopum, Vrbani sexti legitimi Pontificis & Pastoris verba audientem, elegit & consecravit. Quæ inter varias fædissi-*

Cap. 198.

marum hæreseon in Flandria procellas semper stetit illæsa, Romanæque communioni ac fidei immota adhæsit. Absit ut talis, quam spiritus unctione doctam lucet, Ecclesia egeat literis foris sonantibus. Quocirca quorumdam dumtaxat circumscriptæ simplicitati instruendæ, & sacrosanctæ Tridentinæ Synodo à pravis ipsorum suspicionibus liberandæ conflavi Scriptum hoc ex antiquis Ecclesiæ Patribus, de quibus ad neotericos sui temporis Doctores comparatis insigniter scripsit ad Pharitium, Habendonensis Cœnobij Abbatem, in literis apud Lucam Dacherium exstantibus, Theobaldus

Tom. 3. *Stampensis:* " *De nativitate sententiarum hoc solum vobis ,respondeo, quia multò magis gratulor imitari non errabunda ,priorum Doctorum vigilantium vestigia, quam modernorum ,dormitantium sequi falsas opiniones & somnia. Quod enim ,veteres Doctores vix pertingere potuerunt vigilando, hoc ,quoque juniores docere præsumunt dormitando. Vigilantes ,autem Doctores dicuntur, qui sanè referunt quod à sanctis ,Patribus rationabiliter audierunt. Doctores verò dormitantes appellantur, qui ex parte sua semper aliquid novitatis ,adferre laborant. Vndè Hilarius Pictaviensis ait in libro, ,quem de Trinitate composuit* : Optimus quidem Le,ctor est qui refert. *Sciatis igitur me, non de afferenti,bus, sed de referentibus esse; & quamdiu vita comes fuerit, ,in hoc diligenter perseverare."* *Studium hoc meum boni consulere, & comprobare dignemini*, Viri Amplissimi & admodum Reverendi, *quos Deus opt. max. ad Ecclesiæ tutelam & lumen dudum custodiat.* Dabam Lovanij, Kalendis Junijs, Anno Domini 1666.

Minimus vester in Domino famulus,

Fr. CHRISTIANUS LUPUS.

SUMMA PRIVILEGIJ REGIJ.

CAutum est Regiæ Majestatis Privilegio, ne quis intra Novennium citra Viduæ *Bernardini Masii* voluntatem imprimat, aut alibi impressum in hasce Ditiones invehat Libellum intitulatum, *Dissertatio Dogmatica de germano & avito sensu SS. Patrum, universæ semper Ecclesiæ, ac sacrosanctæ præsertim Tridentinæ Synodi, circa Christianam Contritionem & Attritionem*, per Fr. CHRISTIANUM LUPUM, *Iprensem, Ord. Erem. S. Augustini S. Theol. in Universitate Lovaniensi Doct. ac. Profess.* Sub pœnis in Originali Diplomate contentis, dato Bruxellæ, die 8. Maij 1666.

& signato

LOYENS.

CENSURA

Admodùm Reverendi, Amplissimi, atque Eximij Viri, *D. Iacobi Pontani* S. Theol. Doctoris ac Professoris, Insignis ad sanctum Petrum Collegiatæ Ecclesiæ *Decani*, Privilegiorum Academiæ Lovaniensis Conservatoris Apostolici, nec non Regij Librorum Censoris, &c.

HÆc Dissertatio Dogmatica de Christiana Contritione, admodùm erudita est, & Scripturis sacris, ac Conciliorum & Sanctorum Patrum doctrinæ consona. Quæ utiliter in lucem ibit. Dat. Lovanij die 2. Iunij 1666.

JACOBUS PONTANUS S. Theol. Doctor & Professor, ac Librorum Censor.

FACULTAS

Admodùm Reverendi Patris Prioris Provincialis Ordinis Eremit. ſancti Auguſtini.

D*Iſſertationem hanc dogmaticam de Chriſtiana Contritione & Attritione* à Reverendo ac Eximio Patre Magiſtro Fr. CHRISTIANO LUPO S. Theol. Doctore & Profeſſore, eruditè compoſitam, publico prælo dignam eſſe cenſuimus. Bruxellis apud S. Apolloniam die 15. Maij 1666.

Fr. JOANNES BAPTISTA DE PERNES, *Provinciæ Belgicæ Ord. Eremit. S. Auguſtini Prior Provincialis.*

CENSURA

Reverendi ac Eximij Patris, *Ioannis Cryterij*, Sacræ Theol. Doctoris, Ord. Erem. ſancti Auguſtini.

D*Iſſertatio hæc dogmatica de Chriſtiana Contritione & Attritione* Adm. R. & Eximij P. M. CHRISTIANI LUPI Ord. Erem. S. P. N. Aug. ſacræ Th. Doctoris ac Provinciæ Belgicę Diffinitoris luce publicâ digniſſima eſt, eo quod rejectis hæreſibus ac erroribus quorundam ſanam Catholicamque tradat *Contritionis* definitionem ex ſententia eorum Patrum, qui Tridenti præcedenti ſæculo convenerunt; variè ipſius animam dilectione ſecundùm gradus ſuos dividat & ſubdividat, ac cuique diviſionis membro ſuas in juſtificatione hominis & in & extra Sacramenta efficaciæ partes diſtribuat; ſic demum quod doceat, quos fructus proferat Timor radix *Attritionis* vulgariter dictæ, & multipliciter dividat, & præclarè ſtatuat quid perfectionis & vitij eidem adhæreat.

Prodeat igitur tradaturque in manus Theologorum, ut ſuperſedeant ab interjectis controverſijs plurimis ac pugnis verborum: exhibeatq; Robuſtis, quod æmulentur Chariſma melius charitatis habentis totius legis adimplendæ vires; & nihilominùs foveat ſpem imbecillium, qui necdum tantâ ex alto induti ſunt virtute.

Dedi Dieſtij pridie Nonas Iunias An. Domini M. DC. LXVI.

Fr. JOANNES CRYTERIUS, *ſacræ Theol. Doctor.*

DISSERTATIO DOGMATICA
DE CHRISTIANA
CONTRITIONE
ET
ATTRITIONE.

CAPUT PRIMUM,

Exponitur definitio Contritionis generatim sumptæ, tradita per sacrosanctam Synodum Tridentinam: *Contritio est dolor animi, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.* Sess.14.c.4.

INiqui cordis Pœnitentiam & conversionem ad Deum, quam nos Latini passim Contritionem, Græci Metanoiam vocant, Martinus Lutherus aliud non esse vult quam novam vitam, juxta vocem popularem: *Optima Pœnitentia est nova vita.* Sensum suum edicit in sermone de Pœnitentia: *Plus tibi discutiendum confessuro, quantùm diligas Iustitiam, quàm quantùm odias peccatum, multoq; maiore, immò solo hoc labore tibi cogitandum est, quomodò futuram vitam agas bonam, quam quomodò odias aut deseras præterita mala. Verissimum est enim proverbium, & omni doctrinâ huc usque de Contritionibus tradita præstantiùs:* OPTIMA POENITENTIA EST NOVA VITA. Et in suorum à Leone decimo Pontifice damnatorum articulorum Apologia scribit in suos adversarios: *Mirum, quid illis acciderit, ut contra omnium sensum & sententiam audeant damnare* jam dictam totius mundi paræmiam. Fluctuat tamen, & in omne se versat latus, modò adserens veram Contritionem non esse aliud quàm novam vitam, modò ipsam dumtaxat non posse esse sine nova vita, id est, sine veterem hominem innovante ac reformante charitate. *Planè,* inquit, *Apostolus docet omnia vana esse, nisi simus nova creatura in Christo: At pœni-*

Error Lutheri de Contritione.

Art. 7.

tentia, quæ sine amore Iustitiæ agitur, vetus adhuc est creatura, non plus valens quàm circumcisio aut præputium. Errorem verò resorbet in suarum resolutionum prima conclusione: *Non ergo in usu Scripturæ Pœnitentia dolor dicitur, sed mutatio mentis & consilij.*

Hoc ergo novæ doctrinæ monstrum eversura sacrosancta Tridentina Synodus sancit Contritionem generatim sumptam non tantùm cessationem à peccato, & vitæ novæ propositum ac inchoationem, sed veteris etiam odium & detestationem esse, atque ita incipit ejus
Contritio debet esse dolor. definitionem: *Contritio est dolor animi.* Loquitur cum Tertulliano in libro de Pœnitentia: *Exomologesis prosternendi & humilificandi hominis disciplina est, mandat animum mœroribus dejicere, illa quæ peccavit tristi*
Cap. 9. *tractatione mutare.* Ejus opus esse dicit *ingemiscere, lacrymari, mugire dies noctesq; ad Dominum Deum suum.* Quod ipsum in moralium sen-
Reg. 1. c. 3. tentiarum regulis tradit magnus Basilius ex facto Apostoli Petri, qui post negatum Dominum statim exivit foras ex atrio Pontificis, & pœnitens flevit amarè. Palmaris item, quam in incœstuoso Corinthio excitare conatus est Paulus Apostolus, Pœnitentiæ pars fuit mentis tristitia, & quidem tanta, ut timuerit idem Apostolus, ne ipsa ille absorberetur. Nihil frequentiùs ac ferventiùs quam lacrymas & mœrorem Divina Scriptura peccatoribus inculcat. Apud omnes olim sub cœlo Ecclesias prima Pœnitentium ac Pœnitentiæ classis fuit Flentium ac dolorosus Fletus. Et hinc in libris de Pœnitentia scribit san-
L. 1. c. 5. ctus Ambrosius: *Qui agit pœnitentiam, diluere lacrymis debet peccatum suum. Ergo lapsus nostros mundemus fletibus, ut audiat nos Dominus noster*
Epist. 50. *ingemiscentes.* Et in literis ad Comitem Bonifacium sanctus Augustinus: *Nisi egeris Pœnitentiam, salvus esse non poteris. Quomodò enim gaudebis te esse correctum, nisi doleas fuisse perversum?* Et infrà: *Habeant Donatistæ de præterito detestabili errore, sicut Petrus habuit de mendaci timore, amarum dolorem.* Et Severo Milevitano Episcopo, qui Lutherano dogmati quid in speciem simile inconsideratus scripserat, res-
Epist. 240. pondet: *Quasi non sint dolenda quæ malè gesta sunt, etiamsi quantùm pos-*
Et odium peccati. *sunt postea corrigantur.* Paradoxum & tot verbis indignum est istud Lutheri dogma: Nam & ipsi hodie Lutherani illud abominantur.

Sess. 6. c. 6. Pergit sancta Synodus: *Et detestatio.* Alibi dicit: *Odium & detestatio*
Cap. 4. *peccati.* Rursùm loquitur cum Tertulliano in libro de Pœnitentia: *Pœniteat errorum repertâ veritate; pœniteat amasse quæ Deus non amat, quando ne nos quidem ipsi servulis nostris ea, quibus offendimus, non odisse*
Reg. 20. *permittimus.* Consonat in Regulis brevioribus magnus Basilius: *Primùm anima malè ante actam vitam suam odisse debet, ejusq; memoriam*
Reg. 21. *abhorrere & detestari.* Loqui se adfirmat ex Regio Propheta: *Iniqui-*

ta-

tatem odio habui, & abominatus sum. Et in literis ad Rusticum Monachum sanctus Hieronymus: *Nisi oderimus malum, bonum amare non possumus.* Et quidem mali odium & boni amor gaudent correlativorum privilegio, sese mutuò ponunt & tollunt, remittunt & intendunt, atque ita unum præ alio exaltare Martinus Lutherus est frustrà conatus. Epist. 4.

Prosequitur sacrosancta Synodus: *De peccato.* Etenim peccatum est unicum & adæquatum veræ pœnitentiæ objectum, & actam de boni operis officio pœnitentiam esse pessimam rei & nominis prævaricationem, rectè scribit in libro de pœnitentia Tertullianus, declamans in Gentiles: *Quam in Pœnitentiæ actu irrationabiliter diversentur, vel uno isto satis erit expedire, cùm illam etiam in bonis factis suis adhibent. Pœnitet fidei, amoris, simplicitatis, patientiæ, misericordiæ: Prout quid in ingratiam accidit, semetipsos execrantur quia benefecerunt, eamq; maximè pœnitentiæ speciem, quæ optimis operibus irrogatur, in corde figunt, meminisse curantes ne quid boni rursùm præstent; contra Pœnitentiæ malorum leviùs incubant.* Etiam in sequenti capite eleganter ostendit nequaquam de bono, sed de solo malo opere, seu peccato esse pœnitendum. Noto interim hæc verba, *Seipsos execrantur*: Adfirmat pœnitentiam debere esse odium ac detestationem. Cap. 1.

Addit sacrosancta Synodus: *De peccato commisso.* Etiam hìc cum Tertulliano loquitur in libro de Pudicitia: *Contendunt Psychici non competere Ethnicis pœnitentiæ denunciationem, quorum delicta obnoxia ei non sunt, ignorantiæ scilicet imputanda, quam sola natura ream Deo faciat. Porrò nec remedia sapere quibus pericula ipsa non sapiant, illic autem constare Pœnitentiæ rationem, ubi conscientiâ & voluntate delinquitur, ubi & culpa sapiat & gratia; illum lugere, illum volutari, qui sciat & quid omiserit, & quid sit recuperaturus, si pœnitentiam Deo immolârit, utique eam magis filijs offerenti quam extraneis.* Orthodoxos calumniosè appellat psychicos seu animales, perperam de errore eo taxat dogmate, rectè tamen adseverat de naturalibus seu originalibus, ideòque non voluntariâ actione commissis, sed necessario contagio contractis peccatis non esse veram pœnitentiam seu Contritionem. Quod ipsum apud sanctum Augustinum multis eleganter tradit Auctor libri de vera & falsa Pœnitentia, aiens originalis peccati contagium dolendum omninò ac detestandum, at dolore qui ex intentata in nosmetipsos & proprium nostrum opus vindicta non procedat, adeòque non spectet ad solius proprij facti detestatricem & destructricem pœnitentiam. In libro de correptione & gratia idem docet etiam ipse sanctus Augustinus. Ex hisce fontibus sacrosancta Tridentina Synodus Esse debet odium peccati actualis. c. 10. Cap. 8. C.6.14.16.

 sanxit

ſanxit Contritionem oportere eſſe dolorem ac deteſtationem de peccato, non quovis, ſed commiſſo.

Contritio debet eſſe propoſitum deinceps non peccandi.

Concludit definitionem: *Cum propoſito non peccandi de cætero.* Loquitur ex avito Eccleſiarum ritu, quo ipſi ſancti Apoſtoli Baptizandos ac Reconciliandos juſſerunt coram electis teſtibus ſolenniter diabolo, ejuſque cultui, pompis, & operibus renunciare, ac plenam ſub Deo & Chriſto ejus obedientiam atque ſubjectionem profiteri. Eſſe Apoſtolicum inſtitutum adfirmat diſertè in libro de Spiritu ſancto magnus Baſilius, ac in libro de corona militis Tertullianus. Diaboli cultum & pompas eſſe idololatriam ac ſpectacula ſcribit in prima myſtagogica catecheſi ſanctus Cyrillus Hieroſolymæ Epiſcopus, & addit de operibus: *Opera Sathanæ ſunt cuiuſvis generis peccata, quibus te renunciare neceſſe eſt, ut cùm aliquis fugit tyrannum, arma quoque illius vitare ſtudet. Omne igitur genus peccati ſub hoc operum diaboli nomine comprehenditur.* Eſſe noſtram cum Deo confœderationem, verba tremenda, horrendæ initiationis leges, pacta jurata, eiſq; ejerari Epiſcoporum etiam vanitates, verba & cantica impudica, omne peccati genus & ſpeciem declamat frequenter S. Joannes Chryſoſtomus, & pergit in vigeſima prima Homilia ad populum Antiochenum: *Sicut ſervos ementes, ipſos qui venduntur priùs interrogamus, an nobis ſervire velint, ita facit & Chriſtus, quando debet te in ſervitutem capere. Priùs interrogat, an velis illum crudelem tyrannum dimittere: Et ad fœdera ſuſcipit.* In oratione de Chriſti Domini Baptiſmo addit ſanctus Gregorius Epiſcopus Nyſſenus: *Pactum in traditione myſterij cum Deo homo facit, cùm omnem pœnam, cruciatum, & voluptatem pro illius dilectione ſe neglecturum eſſe promittit.* Hæc igitur renuntiatio aliud non eſt quàm firma promiſſio, & ſtipulatorium cum Deo optimo maximo propoſitum deinceps ex nulla penitùs cauſſa, & in nullo penitùs genere peccandi. Porrò ipſam non in ſolo Regenerationis, ſed & in Reconciliationis Sacramento fuiſſe olim adhibitam, lucet ex regula, quam ſuis Canonicis ſcripſit ſanctus Crodogangus Epiſcopus Metenſis. Ejus, in Baptiſmo præſertim adhibitæ, cauſsâ cunctos fidelium lapſus novâ & ſingulari malitiâ augeri adfirmant paſſim Patres, inſigniterque oſtendit in libris de laicali inſtitutione Jonas Epiſcopus Aurelianenſis.

Cap. 27.

Baptiſmales Renunciationes exponuntur.

Olim fiebant etiam ante Reconciliationem. Cap. 32.

L. 1. c. 3.

Etiam Patres ad Cōtritionem requirunt dolorē de peccatis, &

Hinc item Eccleſiæ Patres paſſim adſeverant utrumq; jam à Tridentina Synodo laudatum actum omninò requiri ad Contritionem. In oratione de ſancto Philogonio Patriarcha Antiocheno ſanctus Joannes Chryſoſtomus: *Diſcede,* utique per gemitus & fletus, *à malo, deſiſte à pravitate, pollicere te poſthac iſta non commiſſurum. Ego teſtificor & fi-*

& fide iubeo fore, ut si quis recedens à pristinis malis, ex animo promittat Deo se numquam ad illa rediturum, nihil aliud requirat Deus ad excusationem maiorem. Et in libro de fide & operibus sanctus Augustinus multis probat ad Pœnitentiam requiri veteris exspoliationem seu detestationem, ac novæ vitæ indumentum, seu *discessionem à peccatis, quam baptizandi profitentur.* Et in Homilijs super Evangelia Gregorius magnus: *Pœnitentiam verè agere est perpetrata mala plangere, & plangenda*, saltem promissione & proposito, *deinceps non perpetrare.* Quem locum suis de laica institutione libris, & suis ad Henricum Senonensem Archi-Episcopum literis inseruerunt, & insigniter exponunt Jonas Aurelianensis Episcopus, & sanctus Bernardus. Quare eorum, qui de uno dumtaxat è pluribus commissis peccato dolent, fraternum odium in corde retinent, aut quovis alio ex capite plenum deinceps non peccandi propositum non habent, Pœnitentiam uti falsam meritò damnârunt in quinta & septima sua Romana Synodo Gregorius septimus Pontifex, in Synodis Melphitana, Placentina, & Claromontana Urbanus secundus,& Innocentius secundus in Synodo sua Lateranensi. Et hìnc rectè dicit Tridentina Synodus de Contritione: *Voluntatem peccandi excludat.* Et iterùm: *Ac propterea moventur adversùs peccata sua per odium aliquod & detestationem.* Declarat Contritionem esse oportere, non de uno dumtaxat aut altero, sed de cunctis commissis mortalibus peccatis. Dico, *Mortalibus:* Agitur enim hìc de sola illius, quæ Sacramenti Pœnitentiæ est essentialis pars, Contritionis necessaria materia, quam constat esse sola mortalia peccata.

Propositum emendationis. C.9 11.

Hom.34.

Epist.41.

Sess.14.c.4

Sess.6.c.6.

Propositũ illud esse debet de solis peccatis mortalibus.

Porrò de mortalium peccatorum detestatione & odio scribit in libris de nuptijs & concupiscentia sanctus Augustinus: *Multùm fallitur homo, qui consentiens concupiscentiæ carnis suæ, & quod illa desiderat decernens facere & statuens, putat sibi esse dicendum,* NON EGO OPEROR ILLUD, *etiamsi oderit quia consentit. Simul enim est utrumque: Et ipse odit quod malum esse novit, & ipse facit quia facere statuit.* Et tales pravæ suæ voluntatis & operationis osores novimus multos. Verùm ista detestatio, illudque odium nequaquam sufficiunt ad Contritionem. *Multùm interest*, inquit in libris de Sermone Domini in monte laudatus Augustinus, *quali Pœnitentiæ ignoscat Deus.* Eorum, qui statim se peccasse fatentur, & ita sibi succensent ut peccasse se vehementer nollent, & tamen quampiam iniquitatis suæ affectionem retinent, pœnitentiam damnat gravissimè, esse dicens non fidelis Christiani, sed Judæ proditoris. Quod ipsum alij Patres inculcant frequentissimè, atque ex eadem regula requirit etiam Tridentina Synodus, ut germa-

Excludere debet affectum omnis peccati mortalis.

L.1.c.22.

na Contritio peccatum mortale non dumtaxat oderit, sed & excludat omnem ejus affectum.

Non omnis peccati venialis.

Dico rursùs, *Affectum peccati mortalis*. Quod enim charitas illa, quæ nobis Christum Dominum ponit in fundamento, ideòque & ad justificationem omninò sufficit, ligna, fœnum, stipulas, id est, leviores creaturæ amores & ad venialia peccata affectus sibi compatiatur, manifesta est Apostoli in prioribus ad Corinthios literis doctrina. Quis non solùm Catechumenus aut Pœnitens, sed & electus fidelis semetipsum, propriam vitam aut famam, uxorem, filios, possessiones, aut alium quemvis humanum diem adfixiva etiam, quæ sine dolore frustrari non possit, cupiditate non diligit? Nec perfecta hujus vitę charitas possit omnem istum, saltem volaticum, adsensum excludere, adeòque si ea exclusio sit de Contritionis essentia, omnes adhuc sumus in peccatis nostris, nullusque aut certè rarissimus adultus per Regenerationis ac Reconciliationis Sacramenta justificatur. Et hìnc in libro de decem chordis declamat S. Augustinus: *Quotidiana peccata non possunt non surrepere in animam propter fragilitatem humanam. Aliud est ubi mutes, aliud ubi toleres vitam. Illa mutanda est, si eras mœchus, noli esse mœchus*, &c. A quovis mortali purgandam, in quibusdam venialibus amoribus ac peccatis dicit vitam patienter tolerandam, istudque esse notabile inter ista peccata discrimen. Porrò patientia non est sine odio & dolore. Et hìnc venialibus istis amoribus omninò debemus istud ipsum, quod involuntarijs libidinum motibus nos debere scribit in libris de nuptijs & concupiscentia idem Augustinus: *Ut nec ipsi sint velle debemus, etiamsi in corpore mortis huius id obtinere non possimus.* Motus istos debemus detestari, & in illos clamare cum Apostolo: *Quod odi illud facio. Quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et hìnc Contritio esse omninò debet etiam de venialibus peccatis & ad illa affectibus dolor, detestatio, odium, sed quod ipsos excludi solummodò optet & exposcat, cunctos non excludat. Item eorumdem omnium cavendorum nobis esse nequit efficax propositum, sed desiderium solummodò & votum. Et hìnc Græci illis, dum sola subijciuntur clavibus, non sacramentalem Absolutionem, sed solam admonitionem impendunt: Quod nempe ipsa alijs etiam præter Absolutionem vijs remitti Dominus concesserit, & concepta de illis Contritio ex jam dictis caussis quandoque vacillet. Quare nos Latini Sacerdotes, dum ipsa sola nobis aperiuntur, sedulò agamus ut adsit firma Contritio, firmum ipsa deinceps vitandi propositum, plenaque cuncti ad ipsa affectus exclusio: Hæc enim omnia spectant ad Contritionis essentiam, ideòque & ad essentiam Pœnitentialis Sacramenti.

Cap. 11.

L. 1. c. 11.

Græci peccatis venialibus non impẽdunt absolutionem.

Quomodò sit à Latinis impendenda.

CAPUT

CAPUT II.

Exponuntur Contritionis necessitas, & virtutes adnexa.

Undecimus Martini Lutheri per Leonem decimum Pontificem damnatus articulus est hic: *Nullo modo confidas te absolvi propter tuam Contritionem, sed propter verbum Christi,* QUODCUMQUE SOLVERIS. *Hoc, inquam, confide, si Sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te esse absolutum, & absolutus verè eris, quidquid sit de Contritione.* Hinc quidam existimant quòd ad obtinendam peccatorum remissionem negârit Contritionem esse necessariam. Falluntur. Lucet ex articulo duodecimo: *Si per impossibile confessus non esset contritus, si tamen credat sese absolutum, verissimè est absolutus.* Exponit articulum ipse Lutherus in Apologia: Dixi, *Per impossibile. Quia satis suprà dictum est fidem sine Contritione esse non posse, cùm gratia non infundatur sine magna concussione anima. Volui enim fidei virtutem declarare, quoniam sola faciat ad remissionem peccatorum. Quod dico, ne quis me putet Contritionem seu turbationem illam cordis in cogitatione peccatorum suscitatam negare. Volo eam, sed dico eam non operari iustificationem seu remissionem peccatorum. Fides enim seu Verbum Dei iustificat & purgat.* Ecce in justificationis opere necessitatem Contritionis nequaquam negat, sed solam caussalitatem, hanc plenè adtribuens soli fidei, qua Divinæ, per hæc verba, *Quodcumque solveris*, factæ promissioni fidis, & ejus vigore credis te absolutum. Hinc & Leonis Pontificis diploma arguit, quod *doceat super arenam adificare, & abiecta fide, super Contritionem, opus hominis, plusquam super Dei Verbum confidere.* Adstipulatur in Institutionum libris etiam Joannes Calvinus: *Dicimus & nos quodam loco cum pœnitentia obvenire remissionem peccatorum, sed simul addidimus pœnitentiam non esse caussam remissionis peccatorum.*

Error Martini Lutheri.

Et Joannis Calvini. L.3.c.4.

Adversùm ambos Errores edixit sacrosancta Synodus Tridentina: *Fuit quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic Contritionis motus necessarius.* Definit non quovis modo, sed ad impetrandam, utique in congruè meritorii ac disponentis principii genere, peccatorum veniam semper fuisse necessariam, ideòq; ejus non solam necessitatem, sed & caussalitatem spectare ad immobile dogma Christianum. Ejus dignitatem ac meritoriam caussalitatem exponit elegâter in libro de Pœnitentia Tertullianus: *Quàm ineptum, quàm iniquum, pœnitentiam non adimplere, & veniam delictorum sustinere? Hoc est, pretium non exhibere, & ad mercem manum emittere. Hoc enim pretio Dominus veniam addicere instituit, hâc pœnitentia compensatione redimendam proponit impunitatem. Si*

Sess.14 c.4 Amborum errorem Synodus damnat.

Contritio est caussa justificationis. c.6.

ergo

ergo qui venditant, prius nummum, quo paciscuntur, examinant, ne scalptum, neve rasum, ne adulter, etiam Dominum credimus Pœnitentiæ probationem prius inire, tantam nobis mercem, perennis scilicet vitæ, concessurum. Nequaquam de Pœnitentium satisfactione agit, sed de Catechumenorum Contritione. Quod ipsum in libro de Æthiopis Baptismo tradit sanctus Fulgentius, aiens ad peccatorum veniam requiri &

Cap. 5. Contritionem & Baptisma, & hoc illius esse mercedem: *Ideò quisque dignus Baptismo iudicatur, quando præcedit fidei confessionisq; meritum, cui tamquam in mercedem sancti Baptismatis debeat tribui Sacramentum.* Et iterum: *Quæ ille Iustitia, qui credulitatis & confessionis persolvit officium, non consequeretur sanctæ Regenerationis effectum?* Quæ omnia adeò clara

Cap 14. sunt, ut in libro de duabus animabus scribat sanctus Augustinus: *Vox est ista naturæ, nullum stultum rei huius notitia deseruit. Hoc nobis etiam nisi penitus insitum esset, periremus. Potest aliquis dicere se non peccare, non autem sibi esse, si peccaverit, pœnitendum, nulla barbaries dicere audebit.*

Contritio debet procedere ex fide. Sess. 6. c. 6.

Porrò Contritioni huic, ut ad peccatorum remissionem præparet, sacrosancta Synodus mandat adesse varias virtutes. Prima est *concepta ex auditu fides*, quâ credamus *vera esse quæ Divinitùs revelata sunt & promissa, atque illud in primis, à Deo iustificari impium per gratiam eius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu.* Licet istic de sola Catechumenorum Contritione loquatur, eamdem tamen fidem in Pœnitentibus palàm supponit. Loquitur adversùs Martinum Lutherum, blaterantem à nobis abijci fidem ac Dei verbum, confidi in humano Contritionis opere, ideòque super arenam ædificari. Ait fidem esse primum Contritionis exordium & imum fundamentum, proindeque nec istam à nobis abijci, nec hanc esse arenam humani operis, sed cordibus nostris per Jesum Christum à Deo infixam petram solidissimè charitatis.

Et habere adjunctam spem. Sess. 6. c. 6.

Altera Contritionis comes debet esse spes veniæ, & Divinæ misericordiæ fiducia, quâ fidamus *Deum propter Christum fore nobis propitium.* Loquitur Synodus ex prima ad Corinthios Epistola, ubi Apostolus linguarum, Prophetiæ, virtutum, aliorumque id genùs charismatum gratias gratis datas adseverat esse dumtaxat usque ad firmè plantatam ac radicatam Ecclesiam temporales, ideòque suo tempore cessaturas, at verò fidem, spem, charitatem esse excellentiorem, perpetuam, & immobilem totius Ecclesiæ viam, quæ semper maneant, & sine quibus nec acquiri valeat Justitia aut peccatorum remissio, nec conservari. Et hìnc ad impetrandam peccatorum veniam, non solam pœnitentiam requirit in libro de fide & operibus

Cap. 20. sanctus Augustinus, sed & illam de Divina bonitate fiduciam, quâ

omnium

omnium omninò praeteritorum remissionem in Baptismo non dubites te accepturum. Ejus absentia fratricidæ Cain & Judæ proditoris Pœnitentiam demutavit in intolerabilem conscientiæ torturam, & laqueum temporalis ac sempiternæ damnationis. Hinc Fletui, primo Pœnitentiæ gradui, solennem deprecationem veniæ, firmaque in Deum & Ecclesiam spei professionem primitivus Patrum Canon meritò adjunxit.

Tertia Contritionis comes debet esse *votum præstandi reliqua, quæ ad ritè suscipiendum* Pœnitentiæ seu etiam Baptismatis *Sacramentum requiruntur.* Utique dum & Catechumeni & Pœnitentes *proponunt inchoare vitam novam, & servare Divina mandata.* Loquitur Synodus ex sancti Matthæi Evangelio, ubi Dominus mandat Apostolis, ut baptizandos doceant omnia sua Præcepta. Et hinc quod antiqua baptizandorum professio non solùm hæc, *Renuncio Diabolo, omnibusq; eius pompis & operibus,* sed & hæc contineret verba, *Et coniungor Christo,* testatur in pluribus locis sanctus Joannes Chrysostomus. Omnem Christi legem plenè servandam solenni pacto ac stipulatione spondebant. Et hinc quasdam Ecclesias, professionem istam non plenè exigentes, de Sancto canibus dato & grandi Apostolicæ disciplinæ neglectu culpat graviter & meritò in libro de fide & operibus sanctus Augustinus. Ex eodem principio Contritionem passim appellat conversionem cordis, quod nempe per ipsam mens nostra à creaturæ dilectione transferri debeat, non solùm ad peccati dolorem, odium, detestationem, & melioris vitæ desiderium, sed etiam ad puram Dei charitatem, & firmam de eius mandatis exequendis contestationem & votum, de quo scribit in literis ad sanctum Paulinum: *Nostrum votum maximum est, quo nos vovimus in Christo esse mansuros.*

Et votum Sacramēti.

Tertia Cō-tritionis comes debet esse propositū servandi omnia Dei mandata.

Ep.59.q.5.

Quarta tandem Contritionis comes esse debet firma voluntas & ardens desiderium suscipiendi Baptismatis aut Reconciliationis, de quo sacrosancta Synodus: Catechumeni *proponunt suscipere Baptismum.* Et lapsorum Pœnitentia *continet non modò cessationem à peccatis, & eorum detestationem, aut cor contritum & humiliatum, verùm etiam eorumdem sacramentalem Confessionem, saltem in voto, & suo tempore faciendam, & Sacerdotalem Absolutionem.* Loquitur ex sancti Augustini ad Vitalem Carthaginensem Epistola, laudante Ecclesiam, orantem solenniter pro Catechumenis, *ut eis Regenerationis desiderium,* atque ita inchoatæ Contritionis plenitudinem *inspiret.* Et in libris de Baptismo adversùm Donatistas scribit idem Augustinus: *Baptismus potest inesse ubi conversio cordis defuerit; conversio autem cordis potest inesse non percepto Baptismo, sed contempto non potest. Neque enim ullo*

Quarta comes est desideriū Sacramēti.

Sess.6.c.6.

Sess.14.c.4

Epist. 107.

L.4.c.25.

modo dicenda est conversio cordis ad Deum, cùm Dei Sacramentum contemnitur, id est, negligitur, ac non desideratur. Et ad Regij Prophetæ verbum, *Quemadmodùm desiderat cervus ad fontes aquarum*, scribit in explanationibus Psalmorum: *Non malè intelligitur vox esse eorum, qui cùm sint Catechumeni, ad gratiam sancti lavacri festinant. Unde & solenniter*, utique in Sabbatho sancto ad regenerantis fontis consecrationem, *cantatur hic Psalmus, ut ita desiderent remissionem peccatorum, quemadmodùm desiderat cervus ad fontes aquarum.* Hocce desiderium adeò necessarium semper judicavit Ecclesia, ut supremam Catechumenorum classem ex Apostolico instituto vocârit *Competentes*, id est, unum aliquid simul petentes, de quo laudatus Augustinus in Sermonibus de diversis: *Quid est illud unum, quod petunt vel concupiscunt? Baptismi Sacramenta: Ut qui erant vasa Diaboli, mereantur esse vasa Christi.* Parem semper de Reconciliationis Sacramento fuisse rationem, lucet ex sancto Cypriano, multis in locis adseverante ipsum nulli lapsorum posse impendi, nisi qui ejus dispensatricem & custodem Ecclesiam ferventer ac frequenter pulsâsset. Rationem dant in libro de Baptismo Tertullianus, & in laudatis de eodem Sacramento libris laudatus Augustinus, adserentes Regenerationis, adeòque & Reconciliationis Sacramenta ex Christi Domini instituto esse fidei & Contritionis vestem, subsidiarium auxilium, & necessariam nostræ justificationis concaussam, adeòque sine ejus saltem voto & desiderio nullum posse esse Contritioni effectum, nullam veram Contritionem.

Psalm. 41.

Ser. 8. c. 1.

CAPUT III.

Exponitur Contritionis actus fundamentalis, de quo sacrosancta Tridentina Synodus: *Deum tamquam omnis Justitiæ fontem diligere incipiunt*, &c.

Sess. 6. c. 6.

Omnis Contritio essentialiter est Dei dilectio.

Sess. 14. c. 4

OMnem veram, licet imperfectam, quæ passim Attritio dicitur, Contritionem esse essentialiter puram Dei charitatem, lucidè edicunt verba ista. Et licet de sola Catechumenorum contritione loquantur, eamdem tamen esse de Pœnitentium Contritione rationem, lucet ex ejusdem Synodi de ipsa verbis: *Continet cessationem à peccatis, & eorum detestationem.* Utique detestationem ortam ex justitiæ dilectione. Item ex hisce verbis: *Quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.* Utique proximè & sufficienter. At verò proximam, & licet non nisi cum Sacramento sufficientem istiusmodi dispositionem debere esse charitatem definit

definit alibi eadem Synodus: *Si quis dixerit sine praeveniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere aut poenitere posse sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* Voces, *Sicut oportet*, desumptæ sunt ex sancti Augustini Enchyridio: *Omnis Praecepti finis est charitas, id est, ad charitatem refertur omne Praeceptum. Quod verò ita fit vel timore pœnæ, vel aliquâ intentione carnali, ut non referatur ad illam charitatem, quam diffundit Spiritus sanctus in cordibus nostris, nondum fit quemadmodum fieri oportet, quamvis fieri videatur.* Eundem in sensum exponit easdem voces in libro adversùs sermonem Arianorum. Quocirca quemadmodum oportet pœnitere est ex fide & charitate peccatum odisse ac detestari, quod quicumque needum fecerit, iustificationis gratia needum est dignus. Dicit namque sanctus Joannes Apostolus: *Qui non diligit, manet in morte.*

Sess. 6. Can. 3.

Cap. 121.

Cap. 25.

Contritionem omnem esse essentialiter Dei dilectionem clamant Scripturæ omnes Canonicæ, omnes Ecclesiæ Patres, omnes Synodi, quorum omnium cuncta testimonia si velim adducere, oportebit grandia volumina complere. Et in re lucida piget & memetipsum & Lectorem quasi frustra fatigari. Nonne Propheta dicit voculam, *Dilige*, esse breve verbum, in quo omnem legis suæ amplitudinem Deus conclusit? Hinc frequentissimè edicit Augustinus: *Dilige, & fac quod vis.* Eandem fuisse sancti Joannis Apostoli adsiduam atque extremam vocem adfirmat sanctus Hieronymus in commentarijs Epistolæ ad Galathas. Et ipse Dominus dicit: *Qui non diligit, Sermones meos non servat.* Dei & proximi dilectionem ait esse unicum suum Præceptum, unicum suæ prædicationis & passionis finem & fructum, unicum suarum ovium ab hædis discrimen, & in illo omnem pendere Legem ac Prophetas. Et Apostolus Paulus: *Plenitudo legis est dilectio. Qui diligit, legem implevit. Non accepistis spiritum servitutis iterùm in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus,* Abba, Pater. Quæ plurima istiusmodi loca considerans Tertullianus scribit in libro de Patientia: *Dilectio summum fidei Sacramentum, Christiani nominis thesaurus, quem Apostolus totis viribus sancti Spiritus commendat.* Sine hac nullam impleri legem, nullum servari Domini mandatum, nullum mentis nostræ opus aut motum esse quemadmodum oportet bonum clamat adsiduè sanctus Augustinus. Cùm Apostolo adfirmat antiqui & novi Testamenti palmare discrimen esse timorem & amorem, ideòque cunctos, qui Deum adhuc uti Dominum dumtaxat metuunt, & non uti Patrem castè diligunt, etiamnum errare & hærere in veteri Testamento, ac esse carnales minarum servos, à Divinæ,

Probatur ex Scripturis.

Et quia omnis Dei lex est de charitate.

Cap. 12.

quæ solâ dilectione acquiritur, adoptionis & filiationis, seu Christianæ justificationis gratiâ multùm alienos. Et hinc Dominicam, *Pater noster*, quam laudata Apostoli verba, *Abba, Pater*, omninò respiciunt, orationem non fuisse in veteri Testamento, & à solis Deum castè diligentibus posse veraciter dici, frequenter leges apud sanctum Joannem Chrysostomum. Proindè & per timorem solum citra charitatem de peccatis concepta Contritio est Contritionis fucus, non est quemadmodum oportet, Evangelicæ Pœnitentiæ legem non adimplet, est dolor servilis & judaicus, non filialis & Christianus.

Probatur ex Baptismali professione.

Quod Baptismatis effectum sine casta Dei dilectione non posse accipi docuerint constanter Apostoli, lucet ex Baptismalibus per ipsos institutis professionibus, per quas omnis baptizandus solenniter profiteri debet se credere, non tantummodò Deum aut Deo, sed etiam in Deum, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Professionem istam
Psal. 77. frequenter laudat & exponit S. Augustinus: *Credere in Deum plus est quàm credere Deo, Nam & homini cuilibet plerumq; credendum est, quamvis in eum non sit credendum. Hoc est ergo credere in Deum, credendo adhærere ad benè operandum operanti Deo*, QUIA, SINE ME, *inquit*, NIHIL PO-
Psal. 33. TESTIS FACERE. Et iterùm: *Omnes qui credunt in Christum, sic credunt ut diligant. Hoc est enim credere in Christum, diligere Christum, non quomodò dæmones credebant, sed non diligebant, & ideò, quamvis crede-*
Psal. 77. *rent, dicebant*, QUID NOBIS ET TIBI, FILI DEI. Hinc etiam scribit de carnali Judæorum populo: *Credidit Deo, sed non credidit in*
Tract. 29. *Deum*. Et in tractatibus super sancti Joannis Evangelium: *Dei opus est ut credatis in eum, quem Deus misit. Ut credatis in eum, non ut credatis ei. Sed si creditis in eum, creditis ei, non autem continuò qui credit ei, credit in eum. Nam & dæmones credebant ei, & non credebant in eum. Rursùs etiam de Apostolis ipsius possumus dicere, Credimus Paulo, sed non credimus in Paulum: Credimus Petro, sed non credimus in Petrum. Quid est ergo credere in eum? Credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & eius membris incorporari. Ipsa est fides, quam de nobis exigit Deus, & non invenit quod exigat, nisi donaverit quod inveniat. Non qualiscumque*
Ser. 60. c. 2. *fides, sed quæ per dilectionem operatur*. Et in Sermonibus de Verbis Domini: *Multùm interest, utrùm quis credat ipsum esse Christum, & utrùm credat in Christum. Nam ipsum esse Christum & dæmones crediderunt, nec tamen in Christum crediderunt. Ille enim credit in Christum, qui & sperat in Christum, & diligit Christum. Nam si fidem habet sine spe ac sine dilectione, Christum esse credit, non in Christum credit. Qui ergo in Christum credit, credendo in Christum venit in Christum, & quodam modo unitur in eum, & membrum in eius corpore efficitur. Quod fieri non potest, nisi*

& spes

& spes accedat & charitas. Ex quibus lucidè vides eos, qui Baptizandis sine Dei dilectione promittunt remissionem peccatorum, longissimè abire à doctrina Patrum atque Apostolorum, qui suo à cunctis Catechumenis ante Baptismum reddendo Symbolo dedêre hoc caput: *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* Eadem est ratio Contritionis ad Reconciliationis Sacramentum requisitæ: Quod enim etiam hoc præcedere olim consuerit similis fidei professio, nobis suprà dixit sanctus Episcopus Crodogangus.

Quod ipsum lucidissimè patet ex natura istius Sacramenti, ex natura præsertim sacramentalis confessionis & absolutionis, quam præfiguravit Dominus, dum suâ virtute suscitatum è mortuis Lazarum Discipulis tradidit à cadaverinis institis & ligamentis solvendum. Confessionem à solo jam per Deum vivificato ac suscitato peccatore fieri posse tradit sanctus Augustinus in Sermonibus de Verbis Domini: *Quare iam confiteris in accusatione peccati tui, nisi quia ex mortuo vivus factus? Scriptura quippe ait:* A MORTUO, QUASI QUI NON SIT PERIT CONFESSIO. *Si perit à mortuo confessio, qui confitetur, vivit. Et si peccatum confitetur, utique à morte revixit. Si peccati confessione revixit à morte, quis eum suscitavit? Spiritu mortuum quis suscitavit, nisi qui remoto lapide clamavit,* LAZARE VENI FORAS? *Quid est autem foras prodire, nisi quod occultum erat foras prodere? Qui confitetur, foras prodit. Foras prodire non posset, nisi resuscitatus esset.* Et in explicatione Psalmorum: *Dominus Lazarum voce de sepulchro suscitavit, ipse clamando animam reddidit, ipse terrenam molem terreno sepulchro impositam vicit, & processit ille vinctus. Fit hoc in corde Pœnitentis. Cùm audis hominem pœnitere peccatorum suorum, iam revixit: Cùm audis hominem confitendo proferre conscientiam, iam de sepulchro eductus est, sed nondum solutus est.* Et in alio de Domini Verbis Sermone: *Vide genus resuscitationis. Processit Lazarus de monumento vivus, & ambulare non poterat. Et Dominus ad Discipulos:* SOLVITE EUM, ET SINITE ABIRE. *Ille suscitavit mortuum, illi solverunt ligatum.* Pergit de quibusque Pœnitentibus: *Resurrexerunt iam isti. Revixerunt quibus displicet quod fuerunt. Sed reviviscentes ambulare non possunt. Hæc sunt vincula ipsius reatus. Opus est ergo ut qui revixit solvatur, ut abire permittatur. Hoc officium Discipulis dedit, quibus ait,* QUÆ SOLVERITIS IN TERRA, SOLUTA ERUNT IN COELO. Quæ est frequentissima & constantissima sancti Augustini doctrina. Eandem in literis ad Franconem Tungrensem Episcopum sequitur Nicolaus primus Pontifex: *Postquam vivificante gratiâ te foras vivificatum per confessionem exeuntem adspicimus, quem interius labe mortuum putabamus, incomparabiliter exultamus.* Et in literis

Et ex natura Sacramenti Pœnitentiæ.

Ser. 8. c. 1.

Psal. 101.

Ser. 44 c. 6.

Epist. 43.

Epist. 65. teris ad Lotharingiæ Episcopos: *VValdrada*, Lotharij secundi Regis pellex, *meritò inter mortuos reputata est, quæ nimirum neque ut viva vocem prædicantium audit, neque in suis penetralibus occultata, immò iam fœtida iacens, per confessionem foras egreditur.* Apud Baldricum Noviomensem Episcopum in Ecclesiæ Cameracensis historia exstat erudi-
L.3.c.28. tissima Epistola, quâ Gerardus Cameracensis Episcopus scribit ad Archi-Diaconos Ecclesiæ Leodiensis: *Tunc vera est absolutio Præsidentis, cùm interni arbitrium sequitur Iudicis. Quod benè quatriduani mortui resuscitatio illa significat, quæ videlicet monstrat, quia priùs mortuum Dominus vocavit & vivificavit, dicens,* LAZARE VENI FORAS, *& postmodum qui vivus egressus fuerat, à Discipulis est solutus. Illum porrò Discipuli viventem solvunt, quem Magister resuscitavit mortuum. Si enim Discipuli Lazarum mortuum solverent, fœtorem magis ostenderent quam virtutem. Ex qua consideratione intuendum est, quod illos nos debemus per pastoralem auctoritatem solvere, quos Auctorem nostrum cognoscimus per resuscitantem gratiam vivificare. Quò contrà considerandum est nostro non posse arbitrio solvi, quos internus arbiter nullo spiritu satisfactionis animavit.* De verbo ad verbum hæc desumpsit ex undecima sancti Eligij Noviomensis seu Tornacensis Episcopi ad Pœnitentes homilia,
L. 1. c 6. quæ & ipse Eligius adfirmat se à sancto Gregorio magno mutuatum. Quoad substantiam exstant apud Gregorium in morali exposi-
L. 21. c.9. tione Prophetæ Job, de verbo autem ad verbum in sancti Paterij Collectaneis super Evangelium sancti Joannis. Eodem exemplo &
L.1.c.16. doctrinâ utuntur in libris de Lotharij Regis divortio etiam Hincmarus Metropolita Remensis, & in literis ad Gouherium Bonæ Spei
Epist. 228. Presbyterum sanctus Ivo Episcopus Carnutensis. Hanc à solo Domino resuscitati, & per Apostolos soluti Lazari allegoriam esse et-
L.2.c.7. iam sancti Ambrosij in libris de Pœnitentia, ab omni semper Ecclesia fuisse probatam, ideòque hæreticas Joannis Wicleffi nugas etiam ab ipsa efficaciter expugnari, insigniter & amplè ostendit in opere
C.143.144 de Sacramentis Thomas Waldensis. At verò vitam illam, quam non Discipuli per Ecclesiæ claves, sed secreto suæ Majestatis opere solus in Pœnitentibus operatur Deus, esse castam Divinæ Justitiæ dilectionem, natamque inde peccati detestationem & odium, tradit in Psalmorum Commentarijs sanctus Augustinus:
Psal. 54. *Vita nostra dilectio est.* Adsidua & nimiùm manifesta est hæc ejus do-
Cap. 8. ctrina, desumpta ex sancto Joanne Apostolo: *Qui non diligit, manet in morte.* Qui ergo diligit, jam vivere cæpit. In tractatu de utilitate jejunij dicit id esse adeò lucidum, ut etiam diabolus sciat *& sentiat vitam nostram esse charitatem.* Hanc doctrinam non penetravit auctor

aut

aut conflator horum, à Pio quinto Pontifice justissimè proscriptorum, articulorum: *In peccato sunt duo, actus & reatus. Transeunte autem actu, nihil manet nisi reatus, sive obligatio ad pœnam. Vnde in Sacramento Baptismi aut Sacerdotis absolutione propriè reatus peccati dumtaxat tollitur, & Ministerium Sacerdotum solùm liberat à reatu. Peccator Pœnitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis, sed à solo Deo, qui Pœnitentiam suggerens & inspirans vivificat eum & resuscitat, ministerio autem Sacerdotis solus reatus tollitur.* Vera animæ nostræ vita est illi & per actualem charitatem, & per habitualem gratiam unitus Deus: Habitualis gratia, quia non à solis pœnæ, sed etiam à culpæ reatibus liberat, plenamque confert remissionem peccatorum, est unio, inhabitatio, & vita principalior, atque ita peccator, quod illa per Sacramentum diffundatur in nostris cordibus, nequaquam vivificatur à solo Deo, sed etiam à ministerio Sacerdotum. Solus sine adsumpto in ministeriale adjutorium Sacramento Deus solam actualem suæ dilectionis & contriti cordis vitam peccatoribus inspirat, recipiendæ jam laudatæ habituali vitæ dispositionem penitùs necessariam: Atque ita lucet sine hac ad istam nemini patere ingressum.

Eamdem veritatem palam prædicat sacrosancta Tridentina Synodus, definiens Contritionem esse dolorem, odium, & detestationem de peccato commisso. Esse debet non de incurso peccati supplicio aut ejus reatu, sed de ipso peccato, adeòque Dei ac Justitiæ dilectio. Etenim odium infamiæ ex dilectione famæ, morbi odium ex sanitatis dilectione, odium captivitatis aut servitutis ex dilectione libertatis, & generatim quodvis cujusvis mali odium nascitur ex dilectione appositi boni. At verò bonum commisso peccato directè adversum est Divina Justitia, seu animam nostram suâ inhabitatione justificans Deus, adeòque iniquitatis detestatio & odium nasci non possunt, nisi ex ipsius casto amore. Et hìnc ad nescio quem Anastasium scribit beatus Augustinus: *Inimicus Iustitiæ est qui pœna timore non peccat, amicus autem erit, si eius amore non peccet. Tunc enim verè timebit peccare. Nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere. Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennas odit.* Est Regis Prophetæ Philosophia: *Iniquitatem odio habui, & abominatus sum, legem autem tuam dilexi.* Pergit Augustinus: *Tantùm peccatum odit, quantùm Iustitiam diligit.* Et in libris de Dei civitate scribit: *Quod quis sine illiciente amore non habuit, sine urente dolore non perdit. Ex eius amissione tantùm necesse est ut urat dolor, quantùm hæserat amor.* Et de fidelibus Romanis, qui in Gothica urbis deprædatione amiserant sua omnia, ait in alio ejusdem operis libro: *Quantùm hæc amando peccaverint, perdendo sen-*

Probatur rursùm ex Tridentino Cōcilio.

Epist. 144.

L. 21. c. 26.

L. 1. c. 10.

senserunt. Tantùm quippe doluerunt, quantùm se doloribus inseruerunt. Loquitur ex Apostolo: *Omnium malorum radix est cupiditas, quam quidam appetentes inseruerunt se doloribus multis.* Dolor & odium sunt proprius, parenti inseparabiliter nexus, & adæquatè semper commensuratus, dilectionis fœtus, ideòque commissæ iniquitatis dolorem, detestationem, & odium ex Justitiæ dilectione & nasci oportet, & ejusdem cum ipsa esse modi, ponderis, mensuræ. Adeò fundata est definitio Tridentina. Quod sola Dei dilectio Domini Discipulos & filios à mundi seu diaboli discipulis ac filijs discernat, quod sola ab hædorum sinistra ad ovium dextram transferat, quod sola nobis Sacramenta prodesse faciat, atque ita illam esse palmarem & fundamentalem Contritionis & pœnitentiæ actum, incessanter Augustinus, Patres omnes, ac res ipsa clamant; verùm in re lucida nolim ego Lectorem pluribus fatigare.

CAPUT IV.

Sacræ Synodi verba, *Deum tamquam omnis Iustitiæ fontem diligere incipiunt*, largiùs exponuntur.

OMnibus fidelibus, immò omnibus hominibus nihil magis in voto est quàm Deum optimum maximum, licet non intueri, saltem apprehendere, & nihil nobis est magis impossibile. Hanc infirmitatem adjuturus S. Augustinus, nescio cui fratri Consentio suadet priùs concipere Justitiam, & ad ejus tunc speciem seu similitudinem concipere Deum. At ecce hìnc novus error. *Mihi*, respondet ille, *qui subtilitatem disputationis tepido percipere corde vix possum, videbatur nihil vivum secundùm substantiam inesse Iustitiæ, ideòq; non possum adhuc Deum, id est, viventem naturam, Iustitiæ similem cogitare, quia Iustitia non in se, sed in nobis vivit, nisi fortè non hujus humanæ æquitatis, sed illa, quæ Deus est, sola asseratur esse Iustitia.* Existimavit Justitiam non esse vivam atque incommutabilem substantiam, sed inhærens nobis accidens & mobilem qualitatem, ideòq; illi cum Deo nihil esse similitudinis aut paritatis. Reposuit verò S. Augustinus aliam esse participatam & cuivis homini propriam, aliam supremam & omni homini communem Justitiam, cujus æquali aut inæquali participatione æqualiter aut inæqualiter justi aut justa sint justi omnes & justa omnia: Eam esse incommutabilem, ac mente nostrâ longè superiorem omnium justorum regulam, de qua nemo possit, & secundùm quam omnes debeant judicare. *Est planè*, inquit, *ille summus Deus vera Iustitia, vel ille verus Deus summa Iustitia, quam profectò esurire & sitire, ea est nostra*

Epist. 221. 221.

Deus est suprema Justitia.

in

in hac peregrinatione Iustitia, & quâ posteà saturari, ea nostra est in æternitate plena Iustitia. Esse dicit & vitã quandam, quę essentialiter vivat, & sui participatione vivere faciat viva omnia, quę sit omnis vitę fons, & vita vitarum. Dari item quandam supremam, substantialem, atque incommutabilem bonitatem, pietatem, veritatem, temperantiam, castitatem, sanctitatem, pulchritudinem, cujus participatione & dono sint bona, pia, vera, temperantia, casta, sancta, pulchra, quæcumque sunt talia, & de quibus nemo judicet, sed secundùm quas judicari oporteat de istis omnibus, est sublimis & constans sancti Augustini Theologia. Eam non intellexerunt etiam Sophistæ illi, qui apud Matthæum Parisiensem docuerunt *multas ab æterno fuisse veritates, quæ non sunt Deus.* Propositionum, quas Dialectici vocant æternæ veritatis, multitudo dedit ansam errori. Rectè verò reposuerunt synodaliter adunati Episcopi: *Hunc errorem prohibemus, & assertores eius ac defensores excommunicamus. Firmiter enim credimus & asserimus, quod una sola veritas fuit ab æterno, quæ Deus est, & nulla quæ non sit Deus.* Ea est incommutabilis ac suprema veritas, quæ omnes laudatas propositiones sui participatione facit ab æterno veras. Deus est suprema vita, & omnis virtus. Et suprema veritas A.1243.

Omittere nolim quædam sancti Augustini verba in libro de vera Religione: *Quærendum est cur nos offendat, si duabus fenestris non super invicem, sed iuxta invicem locatis, una earum maior minorve sit, cùm æquales esse potuerint, si verò super invicem fuerint, ambæq; de medio quamvis impares, non ita offendat ista inæqualitas, & cur non multùm curemus, quantò sit una earum aut maior aut minor, quia duæ sunt. In tribus autem sensus videtur expetere, ut aut impares non sint, aut inter maximam & minimam ita sit media, ut tantò præcedat minorem, quantò à maiore præceditur.* Plures adducit ædificiorum ac fabricarum figuras & proportiones, quarum congruitate aut incongruitate ipse statim sensus delectatur aut offenditur, judicatque rectas esse aut vitiosas. Judicari id dicit ex quadam suprema supra omnem intellectualem creaturam lucente regulâ & arte, de qua concludit: *Ambigendum non est incommutabilem naturam, quæ supra rationalem animam sit, Deum esse, & ibi esse primam vitam, & primam essentiam, ubi est prima sapientia. Nam hæc est illa incommutabilis veritas, quæ lex omnium artium rectè dicitur, & ars omnipotentis artificis.* Hanc artem, hanc veritatem, hanc justitiam, hanc castitatem, hanc quamvis regulam adeò nulla humana iniquitas aut machina possit evertere, ut etiam grandes in proprijs oculis Theologi, dum quidquam adversùm illas conantur facere probabile, revincantur à simplicibus rusticis & imperitis cerdonibus, utique per lumen istud, de quo scriptum est: *Signatum est super nos lu-* Cap.50. Cap.31.

Quid sit diligere Deum ut omnis justitiæ fontem. *lumen vultus tui, Domine.* Quocirca Deum optimum maximum tamquam omnis justitiæ fontem diligere est lumine isto afflari, supremâ justitiæ & bonorum operum regulâ delectari, amplecti & sequendam decernere, omniaque adversùs illam facta à nobis flagitia seu facinora odisse & detestari. Hoc, inquam, est Deum Patrem diligere, ejusque cum Spiritu sancto Divinum Verbum, de quo ad Corinthios

Epist.1.c.1. scribit Apostolus: *Qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio.*

Ea est vera Dei dilectio. Hanc esse veram & germanam Dei dilectionem tradit frequentissimè laudatus Augustinus. In libris ad sanctùm Pontificem Bonifa-

L.2 c.9. cium: *Quid est boni cupiditas, nisi charitas!* Et in libris de sanctissima

L.8.c.10. Trinitate: *Quid est dilectio vel charitas, quam tantoperè Scriptura commendat, nisi boni amor?* utique non boni Angeli, boni hominis, bonæ animæ, aut cujusvis alterius privati, sed generalis & supremi boni, de

Cap.3. quo pergit: *Amandus est Deus, non hoc vel illud bonum, sed ipsum bonum. Quærendum enim bonum animæ, non cui supervolet iudicando, sed cui hæreat amando. Et quid hoc nisi Deus? Non bonus animus, non bonus Angelus, aut bonum cælum, sed bonum bonum.* Hoc est, ipsum supremum & incommutabile bonum, fontem omnis boni & bonitatis. Hunc amorem alibi vocat dilectionem & suavitatem justitiæ, bonam voluntatem, amorem honesti, dilectionem gratis amplectendæ pulchritudinis, veri concupiscentiam, amplexum castitatis. Omnia sunt ejusdem rei varia dumtaxat nomina: Sunt vera & casta Dei dilectio, at secundùm aliud & aliud ejus attributum seu perfectionem. Opera nostra, ut bona sint

Sufficit & requiritur ad implendam Dei legem. & Dei legem impleant, ex fontium istorum quopiam debent omninò procedere.

Quæstio est, An talis dilectio sufficiat etiam ad Contritionem? Quæro, *Ad Contritionem?* Quod enim ad cuncta extra Contritionem bona opera, Divinarumque de ipsis legum adimpletionem sufficiat, non possum hærere vel dubitare. Et hinc eos, qui expressam Dei sub

Sufficit, licet non sit expressa. explicita Dei ratione dilectionem requirunt, existimo falli. Eorum unus fuit Joannes de Rockyzana, Hussitarum in Bohemia Princeps, aiens hominem omni temporis momento, incessanter & sine interpolatione, sub præcepto teneri ad Deum elicito & expresso actu contemplandum ac diligendum. Eamdem Divinæ contemplationis ac

Tomo 2. dilectionis perpetuitatem in literis apud Lucam Dacherium exstantibus admodùm commendat Odo, vir insigniter eruditus & sanctus,

Epist.1. nescio cujus in Gallia cœnobij Clericus Regularis, scribitque: *Hoc quod dico senserunt esse verissimum, qui dixerunt fornicationem esse momentaneum à Christi contemplatione recessum. Perfecti etenim viri interna*

dulce-

dulcedini tanto dilectionis ardore per contemplationem adhærent, ut cùm per desidiam, seu per negligentiam, vel modicum ab ea recesserint, fornicatos se iudicent. Scribit ex Divina sancti Augustini Patris sui doctrina, rectéque adjungit: *Sed huiusmodi castitatem tenere fragilitati nostræ est valdè difficile, & penè impossibile.* Eam hac in vita esse dicit rem optationis & voti, non nostrarum virium, aut Divini Præcepti. Joanni item Rockyzanæ in Synodo Basileensi rectè respondit Fr. Joannes Ragusinus, Ordinis Prædicatorum tunc Procurator generalis, postea Basileensis Episcopus, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis: *Hoc est proprium Angelorum & Comprehensorum in patria.* Sufficere asserit supremi iusti aut boni dilectionem virtualem, quæ quid sit exponi non possit uno verbo, nec est hujus loci. Expressam tamen Dei dilectionem requiri adfirmo ad Contritionem. Requiritur enim expressa professio, quâ Catechumenus credere se contestetur in Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum; quâ expressè contestetur se conjungi Christo, & legem ejus in perpetuum servare; quâ tamquam filius prodigus revertatur ad Patrem. Et hinc disertè ait sacrosancta Tridentina Synodus: *Deum diligere incipiunt.*

AdContritionem requiritur expressa Dei dilectio.

Verùm quare addit, *Tanquam omnis iustitiæ fontem?* Respondeo quod velit dilectionem illam esse gratuitam & castam, de qua in Psalmorum commentario sanctus Augustinus: *Deus noster laudetur voluntate, ametur charitate. Gratuitum sit & quod amatur, & quod laudatur. Quid est gratuitum? Ipse propter se, & non propter aliud. Si enim laudas Deum, ut det tibi aliquid aliud, iam non gratis amas Deum. Erubesceres, si te uxor tua propter divitias amaret, & fortè, si tibi paupertas contingeret, de adulterio cogitaret. Cùm ergo te à coniuge gratis amari velis, tu Deum propter aliud amabis? Quod præmium accepturus es à Deo, ô avare? Non tibi terram, sed seipsum servat, qui fecit cælum & terram.* Quis Judæus, quis Samaritanus, quis Platonicus, quis Marcionista non amat Deum? Verùm de judaico amore dicit Regius Propheta: *Velut iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.* Exponit in libris de Dei civitate laudatus Augustinus: *Velut pecus, seu jumentum, dicit, utique non intelligens. Ea quippe à te desiderare debui, quæ mihi cum impijs non possunt esse communia. Tamen ego semper tecum, quia etiam in carnalium rerum desiderio Deos alienos non quæsivi.* Canis dominum adeò diligit, ut ipsi non solùm adsit semper & adhæreat fidelissimè, sed & in invasores pro ipso pugnet usque ad sanguinem. Nempe offam sibi diligit, & à domino sperat, ideóque illum non diligit, sed seipsum. Eodem modo idola fugit, & apud Domini altare fidus mansit carnalis Judæus: Ut pecus ob terrena gaudia & semetipsum, non

Psal. 53.

Deum ut omnis justitiæ fontē diligere est ipsum diligere gratis.

Carnalis & judaica Dei dilectio exponitur.

non ut homo ob bona rationalia & ipsum Deum, quem proinde tractabat non uti supremum suum Dominum, sed uti satellitem suarum cupiditatum. Eodem modo illum diligunt Platonici, Marcionitæ, immò & Calvinistæ, Lutherani, & cuncti generatim hæretici, qui sanctorum Angelorum in futuro sæculo æqualitatem, & alia spiritalia bona ab ipso quidem sperant, verùm ad illam formam, de qua in libris de libero arbitrio sanctus Augustinus: *Qui æqualitatem Angelorum desiderant propter inanem gloriam suam, non ideò volunt esse æquales Angelis, sed Angelos sibi. Itaque in tali voluntate perseverantes æquabuntur supplicio prævaricatoribus Angelis, potestatem potiùs suam, quam Dei omnipotentis diligentibus. Talibus enim ad sinistram constitutis, quia non quæsierunt Deum per humilitatis ianuam, & immisericorditer superbèq; vixerunt, dicetur:* ITE IN IGNEM AETERNUM, QUI PRAEPARATUS EST DIABOLO ET ANGELIS EIUS. Æqualitatem istam ambiunt, non ut Deo, in quem rebelles & blasphemi sunt, per ipsam plenè subjiciantur & serviant, sed ut curiosæ ac elatæ suæ mentis libidinem expleant, ideóque semetipsos diligunt, non Dominum Deum, eumque & ipsi demutare conantur in ministrum & executorem suarum cupiditatum. Non castam benevolentiam, sed impurissimam avaritiam & concupiscentiam esse istiusmodi dilectionem ostendit eleganter in libris de vita contemplativa Julianus Pomerius: *Qui amicum propter commodum quodlibet amat, non amicum amare convincitur, sed commodum. Et ideò Deus, quo nihil est maius aut melius, propter quid diligitur? Propter seipsum perfectè diligitur. Si verò saltem propter illa, quæ præstat, amatur, non utique gratis amatur, quia iam illud, propter quod diligitur, ei, quod dictu quoque nefas est, antefertur.* Quam germanè Christianam doctrinam in literis ad fratres Carthusienses multùm prædicat, & insigniter elucidat etiam S. Bernardus. Hinc ergo sacrosancta Tridentina Synodus illum diligendum definit, non propter nostrum temporale vel æternum commodum, sed propter illummetipsum, tamquam omnis Justitiæ fontem, tamquam supremam & incommutabilem, cui nos plenè subjiciamus & perpetuùm servire profiteamur, disciplinæ & vitæ humanæ regulam, & ex hac dilectione concipiendum commissorum peccatorum odium & detestationem: Hæc est pœnitentia, quam agi oportet ante Baptismum.

Etiam vita æterna potest carnaliter diligi. L.3.c.9.

L.3.c.25.

Epist.11.

CAPUT

CAPUT V.

Exponuntur varij Divinæ dilectionis gradus seu species.

Varias Divinæ dilectionis classes seu gradus distinguit in libro de natura & gratia sanctus Augustinus, dicens aliam charitatem esse inchoatam, aliam provectam, aliam magnam, aliam perfectam. in quinto & sexto super sancti Joannis Apostoli literas tractatu distinguit charitatem natam, nutritam, adultam, robustam, & perfectam. Adultam, robustam, ac perfectam laudat in literis ad Anastasium: Nunc hanc, nunc illam laudat ubique passim. Etiam nata seu inchoata charitas est illi duplex: Nempe & prima, quâ legi Dei secuncundùm interiorem hominem condelectari incipimus, charitatis scintilla, seu prima & adhuc diluta bonæ voluntatis exordia; nec non & prima Divinæ bonitatis super omnia, non quoad vires, & effectum, sed quoad solum affectum dilectio. Grande est inter hasce charitates discrimen, utramque tamen quandoque ex alijs & alijs principijs vocat natam dumtaxat & inchoatam. Priorem subinde etiam vocat solummodò conceptam.

Cap.70. Diversi Divinæ dilectionis gradus.

Epist. 144.

Dei item super omnia charitatem in eam, quæ viribus & effectu, & in eam quæ solo adfectu talis sit, distinguit admodùm frequenter, præsertim in libro de gratia & libero arbitrio: *Qui vult facere Dei mandatum, & non potest, iam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam & invalidam; poterit autem, cùm magnam habuerit ac robustam. Quando enim Martyres magna illa mandata fecerunt, magna utique voluntate, hoc est, magnâ charitate fecerunt, de qua charitate ipse Dominus ait:* Maiorem hac Charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis. *Ipsam charitatem Apostolus Petrus nondum habuit, quando temerè ter Dominum negavit. Et tamen quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino:* Animam meam pro te ponam. *Putabat se posse quod se velle sentiebat.* Dei super omnia quoad solum adfectum dilectio est illa, quâ Deo servire, obedire ejus mandatis, & mori potiùs quam in eorum prævaricationem labi volumus & spondemus; quâ item mandata illa, dum nulla fortioris tentationis illecebra aut violentia nos pulsat, omnindò adimplemus; verùm tentationum istarùm vincendarum vires necdum habemus. Aptissimum ad hæc exponenda est sancti Petri Apostoli exemplum. Etenim in novissima cœna, dum pedes seu leviores delictorum restantium reliquias à Domino ablutus spondebat cum eodem in carcerem & in mortem ire, Dominum super omnia omnindò

Alia quoad vires & effectum, alia quoad solum affectum est super omnia.

Quid sit Dei super omnia dilectio quoad solum adfectum.

diligebat; verùm adfectu tantùm, necdum viribus & effectu: Quod enim quæ volebat ac spondebat necdum posset seu valeret, ostiaria judaici Pontificis ancilla ostendit. Eandem distinctionem sanctus
Cap. 6. Augustinus laudat in libro de Pastoribus: *Attendite illos homines volentes benè vivere, iam statuentes benè vivere, & minùs idoneos mala pati, sicut parati sunt bona facere.* Et de sancti Petri promissione rursùm
Ser. 149. c. 2. dicit in sermonibus de tempore: *Petrus necdùm vires acceperat, quibus impleret promissum.* Et iterùm in alio sermone: *Fuit quidem* Domini
Serm. 127. dilectio *in voluntate, sed non fuit in virtute, sicut ipse Dominus dixit,* SPIRITUS QUIDEM PROMPTUS EST, CARO AUTEM INFIRMA. Etiam apud sanctum Paulum Apostolum alia velle dumtaxat, alia gratia in nobis operatur & perficere; alius adhuc infirmus est in fide, alius autem adeò robustus & firmus, ut neque mors, neque vita, neque infernus, neque Angelus, neque Potestas, neque ullius creaturæ amor aut metus separare possit à charitate, quæ est in Christo Jesu. Et hinc sacrosancta Tridentina Synodus rectissimè in fidei Canonem recepit hæc Augustini verba: *Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuvat ut possis.* Hæc charitatis distinctio est benè notanda.

Quid sit adulta charitas, quid robusta. Quas nutritæ charitati vires sanctus Augustinus præcisè adscribat, longa est discussio, & nostro proposito non necessaria. Adultam verò & robustam charitatem patenter exponit in literis ad Anastasium Episcopum, de Apostoli verbis, *Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ, sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad immunditiam, ita nunc exhibete membra vestra deservire*
Epist. 144. *iustitiæ ad sanctificationem,* scribens in hunc modum: *Quid est sicut illud, ita & hoc, nisi quemadmodùm ad peccandum nullus vos cogebat timor, sed ipsius libido, voluptasq; peccati, sic ad iustè vivendum non vos supplicij metus urgeat, sed ducat delectatio charitasq; iustitiæ. Et hæc quidem, quantum mihi videtur, nondum est perfecta, sed quodammodò adulta iustitia.* De verbis, *Humanum dico,* pergit: *Non frustrà præmitteret Apostolus,* HUMANUM DICO PROPTER INFIRMITATEM CARNIS VESTRÆ, *nisi quia plus aliquid dicendum fuit, si iam illi,* Romani fideles, *ferre potuissent. Plus quippe servitutis debetur iustitiæ, quam peccato soleant homines exhibere. Nam pœna corporis, etsi non à voluntate, tamen revocat ab opere peccati. Nec facilè quisquam est qui committat quo immundam percipiat voluptatem, si cruciatus vindictæ certum est continuò secuturos. Iustitia verò sic amanda est, ut ab eius operibus etiam pœnæ corporales nos cohibere non debeant, atque inter manus crudelium inimicorum luceant opera nostra coram hominibus, ut quibus placere possunt, glorificent Patrem*

no-

nostrum, qui in cœlis est. Sicut ergo ille est nequissimus, quem nec pœnæ corporales deterrent ab immundis operibus sordidæ voluptatis, ita ille justissimus, qui nec pœnarum corporalium terrore revocatur à sanctis operibus luminosissimæ charitatis. Eam, quæ solas mundi suaves libidines, adultam; quæ insuper tormentorum quorumvis atque ipsius etiam mortis terrores & violentias superare possit, ait esse charitatem robustam. Densissima & lucidissima est hæc Augustini doctrina, cujus testimonia omnia qui describere voluerit, implebit grande volumen. Et hanc charitatem habuêre Martyres omnes, habereque debent Ecclesiæ Pastores, utpotè quorum sit pro fratribus animas ponere, & habere non vana martyrij desideria, sed fidem Martyre dignam.

Nostro in corpore robusta ætas semper supponit ac includit adultam, nemoque est plenè validus, nisi plenè adultus: Non sic in charitate. Plures enim esse ac fuisse mulieres, quæ martyres esse possint, & tamen nequeant Virgines permanere, advertit in libro de bono conjugali, & in libro de sancta virginitate B. Augustinus. Quosdam item in equuleo, ungulis, catasta, & alijs exquisitis gentilium tormentis fuisse constantissimos, ad Regij autem fisci minas, & inde secuturam suarum prolium perpetuam paupertatem defecisse à Divini nominis confessione, authentica Martyrum Acta testantur. Et adversùs Dioscorum, qui orthodoxos Episcopos sub impositæ hæresis fuco tamquam orthodoxiæ Præses damnârat in Ephesino latrocinio, in Synodo Chalcedonensi exclamavit Basilius Seleuciensis Episcopus, Isaurorum Metropolita: *Si apud Iudices habuissem, martyrium sustinuissem.* Quod ipsum ad Constantium Augustum dixit sanctus Hilarius Episcopus Pictaviensis. Maluissent à gentilibus tyrannis tamquam Christiani trucidari, quam à simulantibus orthodoxiam Episcopis aut Regibus tamquam hæretici damnari: Vitâ quam famâ iniquè spoliari. Ejusmodi varias adultæ & robustæ charitatis permixtiones in humanis mentibus figit ex occultis suæ providentiæ rationibus Divina Majestas, scribitque de illis in libro de sancta Virginitate beatus Augustinus: *Latent ista in facultatibus animorum, tentatione panduntur, experientiâ propalantur.*

Subinde inter se variè cōmiscentur.

Cap. 23.

C.44.47.

Act. 1.

Cap. 47.

Perfectam hujus vitæ charitatem exponit idem Doctor in tractatibus super Epistolam sancti Joannis Apostoli: *Sunt homines qui cum patientia moriuntur, sunt autem quidam perfecti, qui cum patientia vivunt. Quid dixi? Qui adhuc desiderat istam vitam, quando illi venerit dies mortis, patienter tolerat mortem. Luctatur adversùm se ut sequatur voluntatem Dei, & hoc potiùs agit animo quod eligit Deus, non quod eligit voluntas humana. Ex desiderio vitæ præsentis fit lucta cum morte, & adhibet patien-*

Quid sit perfecta charitas.

Tract. 9.

tientiam & fortitudinem, ut aquo animo moriatur. Iste patienter moritur. Qui autem desiderat, sicut dicit Apostolus, dissolvi & esse cum Christo, non patienter moritur, sed patienter vivit, & delectabiliter moritur. Et in libro
Cap. 6. de Pastoribus: *Numquid frumenta timent ne mittantur in horreum? Immò optant vehementer ac desiderant. Nunquid oves timent ne ponantur ad*
Psal. 80. *dexteram? Immò nihil eis tam tardum est, quam donec fiat.* Et in commentarijs Psalmorum: *Si veniat tentatio martyrij ducendi, Perfecti quid dicunt ex hac opportunitate? Bonum est mihi dissolvi & esse cum Christo. Alacres currunt, aut nihil aut modicè de terrena fragilitate contristantur.* Loquitur ex Apostolo scribente ad Philippenses: *Desiderium habeo dissolvi, & esse cum Christo multò magis melius, permanere autem in carne necessarium propter vos.* Et hæc charitas tam adultam quam robustam semper includit. Etenim qui omnia mundi delectabilia & terribilia cum delectatione & desiderio perdit ac subit, nulla eorum cupiditate aut metu possit à Dei dilectione superari.

Cap 4. Idem in libro Apologetico tradit Tertullianus: *Nos* Christiani per quævis mundi hujus mala *nullo modo lædimur, quia nihil nostrâ refert in*
Cap. 18. *hoc mundo, nisi de eo celeriter excedere.* Et in libro de spectaculis: *Mori cum voluptate debemus. Nam quid est aliud votum nostrum, quam quod & Apostoli, exire de sæculo, & recipi ad Dominum?* Et hinc primitivos fideles, quod admirandâ hâc flammâ passim arderent, à gentilibus appellatos fuisse dicit *Expeditum morti genus.* Integras sanè civitates quandoque ad martyrium se obtulisse, & quasi ad solennes epulas gaudenter properasse, scribit in libro ad Scapulam, & plures alij authentici Scriptores confirmant. Christi Domini Sanguis in ipsorum præcorpijs tunc bulliebat: Ideòque cum Apostolis gaudebant, quoniam digni habebantur pro nomine Jesu contumelias, carceres, mortem pati. Abstrusum istud & admirabile gaudium animalis homo non percipit: Solus expertus potest credere quid sit Jesum diligere. Quod item in terræ motibus, horrenda mortis caussa, parentes nostri non timerent, ideòque gentilibus admirationi essent, adserit in secunda apologia Martyr Justinus. Defunctum fratrem suum Satyrum, ut sese brevi ad Dominum sequi impetret, obtestatur sanctus Ambrosius. Et ad Ecclesiæ Thessalonicensis Clerum de defuncto nuper eo-
Epist. 22. rum Episcopo sancto Acholio scribit: *Cupiebat Apostolico Spiritu iam dudùm terras relinquere, sed tenebatur votis universorum, sicut de Apostolo legimus, quia remorari eum diutius in carne erat Ecclesia necessarium.* Et
Epist. 44. in literis ad Horontianum Episcopum: *Ubi perfecta charitas, ibi omnis fides, omnis spes. Hanc charitatem habens nihil timet. Non potest timere martyrium.* Insigniter id ostendit.

Patien-

Patienter vivere est ad ipsam omninò necessarium: Futuræ vitæ desiderium debet ista patientia, quam patenter requirit & Apostolus, esse omninò temperatum. Et hìnc ad sanctum Antonium, cœlestis regni longè cupidissimum, apud sanctum Hieronymum dixit sanctus Paulus Eremita: *Non debes quærere quæ tua sunt, sed quæ aliena. Expedit quidem tibi, sarcina carnis abjecta, Agnum sequi, sed & cæteris expedit fratribus, ut tuo instituantur exemplo.* Et ad Ancyranam Ecclesiam de defuncto ejus Episcopo Athanasio scribit Basilius magnus: *O quoties animum meum non nihil contra hunc virum indignationis subijt, quod totus hoc desiderio tenebatur, ut dissolveretur & esset cum Christo, nec hoc pluris faciebat, ut diutiùs propter nos in carne maneret.* Et hìnc ad lacrymosas filiorum voces, *Cur nos Pater deseris, aut cui nos desolatos relinquis? Salva sunt tua tibi præmia, nostri potiùs miserere quos deseris*, respondit jam cœlo vicinus sanctus Martinus: *Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas tua.* Juxta Apostolum charitas patiens est, & omnia suffert, ideòque nimium Christi Domini & futuræ vitæ sine laudata jam patientia desiderium nescio quid vitij aut imperfectionis habet: Quærit quæ sua sunt, & oritur ex proprio sui amore, qui est venenum charitatis. Esse nos oportet imitatores sancti Salvij Albigensis Episcopi, quem defunctum è cœli gaudijs ad Gallicanas, quod illis à sanctis Angelis judicaretur necessarius, Ecclesias ac vitæ præsentis ærumnas promptè rediisse laudat in Francorum historia sanctus Gregorius Episcopus Turonensis. Esse item imitatores Apostoli, qui pro fratribus suis judæis paratus erat separari à futura in perpetuum beatitudine, & à Christo esse anathema: Ita locum istum, adseverans fuisse excessivam charitatem, sanctus Joannes Chrysostomus adsiduè exponit. Perfecta charitas est perfecta sub Deo obedientia, ideòque ad omnem ejus nutum debet esse expedita.

Patienter vivere omninò requiritur ad perfectam charitatem.

Epist. 61.

L. 7. c. 1.

Omnem adfixivum creaturæ amorem non solummodò vincere, sed etiam excludere à nobis debet atque exstinguere. Adfixivum porò amorem exponit sanctus Augustinus in libris de doctrina Christiana: *Frui est amore alicui rei inhærere propter seipsam.* Et in trigesima septima homilia: *Ad usum adsumenda sunt* bona temporalia, *non eis vinculo amoris quasi glutino inhærendum. Non facias tibi membra, quæ cùm cæperint præcidi, dolebis atque cruciaberis.* Et in libris de libero arbitrio: *Inhæremus ac implicamur subditis eis rebus, quas nobis subditas esse oportet, quia eis conglutinamur, atque velut membra animi facimus, quod fit amando.* Adfixivus ergo amor est ille, quo possessis seu speratis temporalibus rebus, contra Regij Prophetæ mandatum, cor apponimus,

Perfecta charitas excludit omnem adfixivum creaturæ amorem.

L. 1. c. 4.

Quid sit amor adfixivus.

Cap. 4.

L. 1. c. 15.

mus, quo eas menti nostræ adglutinamus, & quasi membra facimus, ideòque perdere aut non adipisci non possumus sine dolore. Ejusmodi rerum amissio est quasi animæ ex abscisso membro vulnus, ideòque illa statim gemitus aut lacrymas fundit quasi suum sanguinem, atque ita indiget medicina officiosæ consolationis. Est Apostoli ad Corinthios doctrina, amores istos eleganter vocantis ligna, fœnum, stipulas, Divino nostro fundamento superædificata seu adfixa, ideòque per pœnalem nati ex ipsorum amissione doloris ignem exurenda. Istiusmodi amores omnes perfectæ charitati repugnare, & ab ipsa, ut perfecta sit, debere absumi, non solus Augustinus docet aut Apostolus Paulus, sed res ipsa clamat: Ea namque charitas debet delectabiliter mori, ideòque non solùm aurum, argentum, uxorem, filios, possessiones, sed & propriam vitam cum gaudio & desiderio deponere, quod fieri non possit, nisi exstinctus sit omnis amor adfixivus.

Perfecta charitas expellere debet omnem timorem servilem. Cap. 33.

Et hinc in prima sua Epistola scribit etiam sanctus Joannes Apostolus: *Perfecta charitas foras mittit timorem.* Bonorum ac malorum temporalium timorem, de quo Augustinus in libro de Agone Christiano: *Perfecta charitas nec cupiditatem habet saculi, nec timorem, id est, nec cupiditatem ut acquirat res temporales, nec timorem ne amittat. Per quas duas ianuas intrat & regnat inimicus, qui prius Dei timore, deinde charitate pellendus est.* Notanda sunt verba, *Prius Dei timore, deinde charitate pellendus est.* Per Dei quippe timorem intelligunt servilem gehennarum metum, adfirmantque etiam illum pelli à perfecta charitate. Quod ipsum lucidiùs idem Augustinus adseverat in tractatibus supra laudatam sancti Joannis Epistolam, & adjungit caussam:

Tract. 9.

Perfecta charitas facit perfectam Iustitiam, & non habet quare timeat, immò habet quare desideret, ut transeat iniquitas, & veniat regnum Dei. Dat omnium peccatorum remissionem, ideòque & bonam ac securam conscientiam, cui firma sit in Deum fiducia, proindèque nullus metus servilis gehennarum. Est porrò alius timor castus, quem in sæculum sæculi permanere adfirmat Regius Propheta: Est charitatis non minister, sed propria & germana proles, ideòque ab illa nequaquam pellitur aut evacuatur.

Volaticos creaturæ amores nō excludit.

Dixi solos rerum temporalium adfixivos amores pelli à Perfecta hujus vitæ charitate. Volaticos enim, quorum objecta sine doloris sensu amittimus, illa non pellit. Quis enim hujus vitæ justus necessariam alimentorum mensuram quandoque non excedit? Quis amænâ aurâ, eleganti fabricâ, picto prato, alijsq; elegātissimis Dei operibus quandoq; non delectatur? Nemo adeò sanctus est, qui vario venialium peccatorum pulvere indies non maculetur, & singulis momentis ad

cœlestem Patrem gemere non debeat: *Dimitte nobis debita nostra.* Etiam in bono nos immobiliter & indeclinabiliter non figit hìc perfecta dilectio, ideòque qui per ipsam stat, adsiduus vigilare debet ne cadat; cum timore & tremore operari salutem suam, ne quando irascatur Dominus, & pereamus de via justa. Et hìnc ad præsentem vitam redituro sancto Salvio Dominus merito promisit & fecit mali istius securitatem: *Ego sum custos tuus, donec reducam te in hunc locum.* Inter nostram, licèt perfectam, & vitæ futuræ charitatem est grandissima distantia: Hæc nos non solùm à volaticis etiam amoribus, seu ingeneratæ nobis concupiscentiæ adsensibus levissimis, sed insuper ab ejus motibus integrè liberabit, ideòque erit plenissima ex toto penitùs corde. Adeò firmè nos Deo ac ejus legibus adfiget, ut ipsas infringere nec volituri simus, nec valituri. Et has & alias utriusque charitatis differentias insigniter & amplè illustrant S. Augustinus, sanctusq; Bernardus: Verùm hæc necessaria non sunt proposito præsenti.

CAPUT VI.

Quanta & qualis charitas requiratur ad Contritionem generatim sumptam.

QUidam requirunt charitatem robustam. Fundare se possint in sancti Joannis Chrysostomi ad populum Antiochenum homilijs, dicentis de prærequisita ad Baptismum Pœnitentia: *Pœnitentiam agens non eadem ampliùs attingit negotia, quorum pœnituit, ideòq; iubemur dicere,* ABRENUNCIO TIBI SATHANA, *ne ampliùs ad eum revertamur.* Per Baptismum deleri dicit sola peccata seu culparum reatus, nequaquam vitia aut vitiosas consuetudines, ideòque illas longa virtutum ante Baptismum exercitatione delendas, parandasque vires, quibus percipiendam in Baptismo gratiam & vestem nuptialem custodire valeamus. Easdem vires in homilia de non contemnenda Dei Ecclesia ac Divinis Mysterijs requirit ad legitimè percipiendam Eucharistiam, utpotè ignem cœlestem & arcanam flammam, de qua pergit in homilia de sancto Philogonio Patriarcha Antiocheno: *Ne igitur accesseris stipulam adferens, non ligna, non fœnum, ne augeas incendium, exurasq; animam, sed accedens feras lapides pretiosos, aurum, argentum, quo puriorem reddas materiam, multòq; cum lucro discedas.* Et in homilijs supra primam ad Corinthios Epistolam mandat communicantem esse à cupiditatibus immunem. At verò à ligno, fœno, stipulis, seu adfixivis creaturæ amoribus immunis, soloque bonorum operum auro, argento, & pretiosis lapidibus ornata charitas est patenter ad minùs robusta. Et ipsa profectò naturalis ratio por-

Aliqui ad Contritionem requirunt charitatem robustam. Homil. 21.

Tom. 7.

tandum in vase fictili thesaurum nemini credat, nisi qui habuerit prudentiam & vires illius ab omni periculo conservandi. Et hinc Regi, qui volens committere bellum adversùs alium Regem, sedens priùs computat sumptus necessarios, si possit cum decē millibus occurrere millibus viginti, ne fœdam postea pacem cogatur supplicare, Baptizandum comparat in Evangelio Dominus, mandatque illi ad pugnandum cum diabolo & ejus Angelos expugnandos adesse non solummodò voluntatem & adfectum, sed etiam robur & vires. Parabolam istam sancti Ecclesiæ Patres ita passim exponunt, & nominatim in literis ad Hilarium Syracusanum sanctus Augustinus. Ep. 89. q. 4. Hinc item Catechumenos & Pœnitentes multis per annos probationibus exercuit olim & scrutata est Ecclesia, ut nempe illis validam, quâ percipiendum domum custodirent, charitatem conciliaret. Hinc item proximè ante doni impartitionem illos Sathanæ & ejus operibus renunciare, & cum Deo Patre ac Filio ejus Jesu Christo solenniter coram multis testibus stipulari jussit, non solùm de prompta ad Evangelicæ vitæ custodiam voluntate, sed & de futura ejus sub horrendis reatibus custodia. Quæ stipulatio palàm videtur supponere sufficientes vires. Quis enim stipuletur rem, cujus sibi non speret adesse potestatem? Et hinc illos, qui postea lapsi declarârunt laudatas vires sibi stipulantibus defuisse, sanctus Cyprianus & alij Patres passim dicunt solis verbis, & non factis, adeóque dolosè & mendaciter renuntiasse. Hinc item Godescalcus, monachus miserabilis, sacratissima & verissima Exorcismi, Baptismi, Chrismatis, Eucharistiæ, & manus impositionis Sacramenta illis, qui post eorum perceptionem pereunt, dixit frustratoriè & perfunctoriè fuisse data, ipsosque per illa nec justificatos, nec redemptos. Ita eum adseruisse scribit in literis per Jacobum Sirmondum publicatis sanctus Amulo Archi-Episcopus Lugdunensis. Et apud sanctum Augustinum incognitus, vetustus tamen, de salutaribus documentis libri Auctor Cap. 7. scribit: *Charitas, quæ deseri potest, non fuit vera.* Exponit in literis ad Henricum Senonensem Archi-Episcopum sanctus Bernardus, distinguens fidem mortuam, seu vivificantis dilectionis anima orbam; probatam seu in bonis operibus finaliter perseverantem, & fictam de Epist 42. qua pergit: *Fictam ego arbitror illam vocari fidem, quæ suscepta quidem ex charitate moveri vita incipit ad operandum, sed non perseverans deficit ac moritur tamquam abortiva. Eo utique sensu fictam dixerim nominatam, quo vasa figuli vocamus fictitia, non quia utilia non sint quamdiu durant, sed quia fragilia cùm sint, diu minimè durant. De hac fidei fictione puto illos notari, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.*

Ex

Ex hoc principio scribit in Præscriptionum libro Tertullianus: *Nemo Christianus, nisi qui ad finem usque perseveraverit.* Fragilis ergo, licet adfectu ad omnem Dei legem prompta, sine viribus & robore charitas est etiam ficta, & nunquam videtur fuisse vera, id est, sufficiens ad effectum Sacramenti. Cap. 3.

Respondeo tamen omninò sufficere. Etenim sanctum Petrum Apostolum, dum cum Domino in carcerem & mortem ire spondebat, & pedes ablutus Eucharistiam à Domino perceperat, quis dubitet fuisse in vera charitate, & ejus virtute in Baptismo justificatum? Quod tamen fragilis, parva, infirma, & solo adfectu, non robore & viribus super omnia fuerit, suprà audivimus à sancto Augustino, adfirmavitq; ipse Dominus: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Eidem infirmitati omnes usque ad acceptum in Pentecoste Spiritum sanctum fuisse subjectos Apostolos, constantissimè laudatus Augustinus tradit, & vario documento possit lucidè ostendi. Non solis aurum, argentum, ac lapides pretiosos, sed & ligna, fœnum, stipulas superædificantibus, varièque adhuc infirmam charitatem habentibus, Christum Dominum esse fundamentum, id est, justitiæ & sempiternæ vitæ per Sacramenta sua impartitorem, scribit ad Corinthios Apostolus Paulus. Et Regius Propheta cantat: *Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur.* Exponit in libris de Baptismo laudatus Augustinus: *Sicut in Sacramentis veteris Testamenti vivebant quidam spiritales, ad novum scilicet testamentum, quod tunc occultabatur, occultè pertinentes; sic & nunc in Sacramento novi Testamenti, quod iam revelatum est, plerique vivunt animales. Qui proficere si nolunt ad percipienda quæ sunt Spiritus Dei, ad vetus Testamentum pertinebunt. Si autem proficiunt, & antequam capiant ipso profectu & accessu ad novum pertinent, et si priùs, quam spirituales fiant, ex hac vita rapiuntur, custoditi per Sacramenti sanctitatem in terra viventium computantur, ubi est spes nostra & portio Dominus. Nec invenio, quid verius intelligatur in eo, quod scriptum est,* IMPERFECTUM MEUM VIDERUNT OCULI TUI, ET IN LIBRO TUO OMNES SCRIBENTUR. Solum proficiendi studium & promptum adfectum requirit, non robur aut actualem profectum. Istud verò proficiendi studium & charitatis adfectum esse Baptizandis ac Reconciliandis penitùs necessarium affirmat palam & in hoc ipso loco, & in aliis infinitis. Eandem semper fuisse universalis Ecclesiæ immobilem fidem edicunt ac evincunt Baptismales Renuntiationes, quas ex casto in Deum & ejus legem adfectu oportere, ac semper oportuisse fieri, nemo Christianus ausit vel ambigere, longè minùs inficiari. Et hinc de Catechumenis dicit

Sufficit quævis, licet solo adfectu, Dei super omnia charitas.

L. 1. c. 15.

Et omninò requiritur.

sacrosancta Synodus Tridentina: *Deum tamquam omnis Iustitiæ fontem, diligere incipiunt, ac propterea moventur adversùs peccata*, utique omnia, *per odium aliquod & detestationem.* Hanc dicit esse pœnitentiam, quam ante Baptismum oportet agi.

S Joannes Chrysostomus exponitur.

Sancti Joannis Chrysostomi in oppositam partem adducta testimonia continent consilium, non præceptum. Loquitur ex illis principijs, ex quibus parvulorum & Clinicorum Baptisma non plenè probavit, quod ambo passim tepidè viverent postmodò, & à percepta gratia frequenter laberentur, utique ob non peracta Catechumenatus exercitia, perceptumque Sacramentum ante roboratam ac validè radicatam Dei ac Divinæ legis dilectionem. Et quidem Clinicos eodem ex fundamento suspectos olim habuit omnis sub cœlo Ecclesia, ideòque irregulares censuit, & arcuit à Clero. Eveniebat enim passim ipsis, quod evenire hodie videmus illis monachis, quibuscum dispensatur in tempore aut rigore Novitiatus. Eos tamen fuisse, licet cum infirma & quoad solum adfectum super omnia charitate, fructuosè Baptizatos ac Reconciliatos, donatosque pleno utriusq; Sacramenti effectu, palàm agnoscit laudatus Chrysostomus, multis ostendit in literis ad Magnum Episcopum S. Cyprianus, credid itque semper Ecclesia universa. Memoratum Chrysostomi consilium quidam hodie Pœnitentiales Presbyteri æmulantes, grandes peccatores sibi confessos ad Reconciliationis, ac præsertim ad Eucharistiæ gratiam non statim admittunt, sed priùs in meliori vita roborari, à semetipsis in isto robore probari, & tunc ad suas aures & manus reverti jubent. Quæ disciplina est omninò probanda: Opùs tamen omninò est etiam spiritu discretionis.

Et Godescalcus.

Et ab hoc consilio & sensu, longè absuit miserabilis monachus Godescalcus, redargutus graviter à laudato Amulone Archi-Episcopo Lugdunensi. Redargutus fuit delirare cum impuro Joviniano, adversùs quem scribit sanctus Hieronymus: *Secunda Ioviniani propositio est, eos, qui fuerunt baptizati, à diabolo non posse tentari. Et ne hoc stultè dicere videretur, adiecit: Quicumque autem tentati fuerint, ostendi eos aquâ, & non spiritu Baptizatos. Quod & in Simone mago legimus.* Fundamentum ejus erat malè intellectus sanctus Joannes Apostolus: *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet; & peccare non potest, quia ex Deo natus est.* Quem errorem Joviniano adscribit in libro de hæresibus etiam sanctus Augustinus. Eos ergo, qui post Baptisma tentantur & cadunt, non solùm robustâ, sed omni penitùs charitate & justitiâ caruisse semper, homo imperitus deliravit. Et hinc sancti Augustini de victrice Dei gratia & effi-

caci

caci Prædestinatione doctrinam de eodem errore infamare nitens Semi-Pelagiana Gallorum factio, ei apud S. Prosperum impegit hunc articulum : *Quod ab eis, qui non sunt prædestinati ad vitam æternam, non auferat percepta Baptismi gratia originale peccatum.* Eandem infamiam, quin & omnem tunc nati Prædestinatiani erroris fabulam, Augustini discipulis improperare perrexit ejusdem factionis progenies, atque hinc aliqui impactam volunt etiam miserabili Godescalco. Est quæstio inter eruditum Gilbertum Manguinium & Ludovicum Cellotium acriter agitata : Ex ipsa, quicumque illorum vincat, nihil educi possit adversùs meam adsertionem.

CAPUT VII.

Exponuntur verba sacrosancti Tridentini Concilij: *Etsi Contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemq; Deo reconciliare priusquam Pœnitentiæ Sacramentum actu suscipiatur, ipsa nihilominùs Reconciliatio ipsi Contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non est adscribenda.*

An sola sine actuali Sacramento Contritio quandoque justificet, donetque Catechumeno aut Pœnitenti remissionem peccatorum, est antiqua quæstio, de qua in generali totius mundi historia scribit, de Valentiniano secundo Imperatore agens, Otto Episcopus Frisingensis: *Hic est Valentinianus, qui à sancto Ambrosio Catechumenus factus, antequam gratiam Baptismi perciperet, morte præventus est. Qua de re prædictus Episcopus Epistolam lugubrem dictavit. In qua ab eodem reperitur dictum :* Quia quem in Christo regeneraturus eram, amisi, ipse vero gratiam, quam poposcerat, non amisit. *Ex qua auctoritate quidam nostri temporis Theologi divinantur post promulgatam sententiam Evangelij, quâ dicitur*, Nisi quis renatus fuerit, &c. *aliquos sine Sacramento Baptismi, vel effusione Sanguinis ob testimonium Passionis Christi, vel attestatione Dominicâ posse salvari, sic ratiocinantes, quod non alligavit Dominus Sacramentis potentiam suam. Non benè considerantes quid secundùm quid loquantur auctores, quid opinando, quid asserendo, quid ex magnitudine doloris semet consolando. Quod tamen etsi verum sit, Dei potentiam regulis Ecclesiasticis vel Sacramentis non cohiberi, mihi tamen, qui Christianâ regulâ stringor, necessarium erit credere, præter hoc neminem posse salvari. Quare quamvis Deo tamquam omnipotenti, iudæum vel gentilem, vel non Baptizatum sine effusione sanguinis vel attestatione propria possibile sit salvari, mihi tamen hoc credere erit impossibile, & ita Divina potentia in talibus, non sibi, sed mihi* L.4.c.18.

mihi alligatur. Et mirum, si hoc pietate ducti dicunt, quare non eâdem pietate hoc de parvulis sentiunt. Quod si objiciant, quod isti tamquam adulti credere possunt, quod non illi; audiant quod illi solo delicto originali obligati tenentur, quod non isti. Restat ergo ut nos cum illis, & illi nobiscum Divinam admiremur in talibus, non discutiamus potentiam, exclamantes cum Apostolo: O ALTITUDO. Loquitur adversùs sanctum Bernardum, qui ex laudato sancti Ambrosij sermone, & sancti Augustini de Baptismo libris, tamquam ex duabus Christiani dogmatis immobilibus columnis, oppositam sententiam in literis ad Hugonem de sancto Victore constanter defendit. Verùm uterque Doctor de solo mortis articulo, & obtinenda tunc per solam sine actuali Sacramento Contritionem justificatione disputat, atque ita & anterioribus & posterioribus temporibus mota fuit & alia quæstio, An detur quæpiam adeò perfecta Contritio, quæ sola sine Sacramento ex stata Dei lege justificet, donetque remissionem peccatorum.

Otto impugnat S. Bernardū. Epist. 77.

Apud Tertullianum in libro de Baptismo Caiani, apud sanctum Augustinum Manichæi, & apud Theodoretum in quarto hæreticarum fabularum libro Messaliani sacrasanctum Aquæ Sacramentum exufflarunt uti superfluum, salvari nos & justificari volentes solâ fide & charitate. Errorem resumpsit Almaricus, Theologus Parisiensis, qui tria tempora, primum veterum, secundum novorum Sacramentorum, sine Sacramentis tertium distinguens, suis diebus dixit currere tertium, ideòque Baptismum, Confessionem, Eucharistiam, aliaque externa salutis adjutoria cessare, & homines justificari per solam charitatem. Ita in Philippi Augusti, Francorum Regis, vita scribit Rigordus. Et septimus Joannis Wicleffi per Synodum Constantiensem damnatus articulus est: *Si homo debitè fuerit contritus, omnis confessio exterior est superflua & inutilis.* Errorem latiùs exponit Thomas Waldensis. Etiam Petrus de Osma, per Xixtum quartum Pontificem damnatus, sacramentalem peccatorum confessionem garrijt esse humani dumtaxat juris, ideòque solam Contritionem justificare. Et ab hisce fabulis Martinus Lutherus & Joannes Calvinus admodùm modicè recedunt: Baptismi enim & Pœnitentiæ Sacramenta omni in nostram justificationem caussalitate spoliare conantur, eamque transcribere in solam fidem.

Error variorum hæreticorum. A. 1209. Cap. 147.

Quidam porrò hodie in Ecclesia Theologi, licèt laudata Sacramenta profiteantur media necessaria, Catechumenos tamen ac Pœnitentes quavis, quæ Dei dilectionem adfectu super omnia & suscipiendi suo tempore Sacramenti votum includat, Contritione existimant statâ atque infallibili lege justificari, & hanc esse quam sacrosan-

Opinio quorundā Theologorum.

sancta Tridentina Synodus dicit esse charitate perfectam. Fundant se in varijs Divinæ Scripturæ testimonijs. In Regij Prophetæ pœnitentiali voce, *Peccavi Domino*, cui statim Propheta Nathan subjunxit: *Dominus transtulit peccatum tuum.* Ex trigesimo primo Psalmo: *Confitebor adversùm me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti iniquitatem peccati mei.* Ex Esaia Propheta juxta septuaginta editionem: *Si reversus ingemueris, tunc salvus eris.* Ex Propheta Ezechiele: *Si impius averterit se ab iniustitia sua, iniquitatum eius non recordabor amplius.* Ex Proverbijs: *Ego diligentes me diligo.* Ex sancto Petro Apostolo: *Vniversa delicta operit charitas.* Ex sancti Joannis Apostoli literis: *Translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Ex Domini verbo apud sanctum Lucam Evangelistam: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Ex alio ejus apud sanctum Joannem verbo: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo.* Adducunt loca similia plura, atque ex illis sibi persuadent nullam esse veram Dei super omnia charitatem, cui statim Deus non retribuat remissionem peccatorum.

Cap. 30. Cap. 18. Cap. 8. Ep. 1. c. 4. Cap. 7.

Dari talem charitatem omninò profiteor. Disertè enim sacrosancta Tridentina Synodus docet definitam à se Contritionem aliquando esse charitate perfectam, hominemque per ipsam Deo reconciliari, priusquam Pœnitentiæ Sacramentum actu suscipiatur. Notanda est vox, *Aliquando*: Edicit perfectionem istam non semper Contritioni, seu non omni, quæ veram tamen Dei super omnia charitatem includere debet, Contritioni adesse. Dei super omnia quoad affectum dilectio inesse debet ac semper inest etiam imperfectæ ex gehennarum aut aliarum pœnarum servili metu conceptæ Contritioni, quam tamen sine Sacramento non justificare, eadem Synodus disertè definit. Et quod aliquando dumtaxat fit, rarò fit. Quæ omnis doctrina est sancti Augustini. Etenim in libris de Baptismo adversùm Donatistas dicit quosdam Catechumenos esse *Divinâ charitate flagrantes*; in libro de fide & operibus scribit plerosque diebus illis, quibus catechizantur, exorcizantur, scrutinia subeunt, & præsertim quibus sacrum Fontem competunt, esse vigilantissimos, charitatis studio fervere, omni curâ pendere ab ore Sacerdotum; in Confessionum libris collegam suum Alipium laudat tantâ Divinæ dilectionis flammâ caluisse, ut juvenis nobilis & Afer, frigoris per naturam impatiens, glaciatum Mediolanensis territorij solùm per omnem Quadragesimam ausu insolito calcaret & ambularet nudis pedibus; etiam seipsum adfirmat fuisse amarissimâ cordis Contritione donatum, sagittatum Dei charitate, liberatum fœdis cupiditatibus, & anteà tenaciter dilectas

Quædam Dei charitas sine Sacramento omninò justificat.

Non omnis id facit

L. 4. c. 22.

Ostenditur ex D. Augustino.

 sua-

Cap. 19. ſuavitates cum gaudio dimiſiſſe; in ſexto adversùs Julianum Pelagianiſtam libro ait Catechumenos plures eſſe correctos à vitijs & rectè vivere; in quarto ſuper ſancti Joannis Evangelium tractatu adſeverat quoſdam abſtinere ab omni concubitu, vale facere ſœculo, renunciare poſſeſſionibus in pauperes diſtributis, eſſe inſigni Eccleſiaſticorum dogmatum peritiâ inſtructos, & multis fidelibus per omnia meliores: Multos etiam cum Catechumenatu etiam monachiſmum percepiſſe, & eumdem cum Chriſtianitate fuiſſe profeſſos in Baptiſmo, laudati Auguſtini, Paulini Nolenſis Epiſcopi, & aliorum exempla demonſtrant. Quin & plures certaſſe uſque ad mortem pro Chriſto Domino, fuiſſeque glorioſos, ac in Dei dilectione non ſolùm adultos, ſed & robuſtos Martyres quis Theologus ignoret? Et tamen de hiſce cunctis in adducto ſuper ſancti Joannis Evangelium tractatu pergit laudatus Auguſtinus: *Omnia peccata ſuper illos ſunt, & niſi venerint ad ſalutarem Baptiſmum, ubi peccata ſolvuntur, cum omni ſua excellentia non poſſunt intrare in regnum cœlorum.* Et in tertio decimo tractatu: *Quantumcunque Catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat, non illi dimittitur, niſi venerit ad Baptiſmum.* Et in laudato adversùs Julianum libro pergit de Catechumeno: *Necdum per remiſſionem peccatorum eſt liberatus.* Et in libris de Symbolo

L. 1. c. 8. ad Catechumenos: *Catechumeni quamdiu ſunt, ſuper illos ſunt omnia peccata illorum.* Etiam ſemetipſum, quem Divinâ dilectione & peccatorum Contritione inſigniter arſiſſe jam audivimus, non niſi in Baptiſmo fuiſſe à peccatorum maculis ſeu reatibus liberatum, palàm

L. 9. c. 4. profitetur in libris confeſſionum. Lucida ſunt ejus verba: *Ea* per ſuperiùs laudatam charitatem operans fides *me ſecurum non faciebat de præteritis peccatis meis, quæ mihi per Baptiſmum tuum remiſſa nondùm erant.* Et iterùm: *Nonne & hoc peccatum cum cæteris horrendis & fune-*

Cap. 2. *reis in Aqua ſancta ignoviſti, & remiſiſti mihi?* Et rursùm: *Baptizati ſumus, & fugit à nobis ſollicitudo vitæ præteritæ.* Utique propter illic primitùs perceptam remiſſionem peccatorum. Hic eſt enim magnus Baptiſmi effectus, quem etiam Reconciliationis Sacramento adſcri-

Seſſ. 14 c. 3 bit ſacroſancta Tridentina Synodus: *Res & effectus huius Sacramenti eſt reconciliatio cum Deo, quam interdum in viris pijs, & cum devotione hoc Sacramentum percipientibus, conſcientiæ pax & ſecuritas cum vehementi ſpiritus conſolatione conſequi ſolet.* Pergit Auguſtinus in quarto ſuper ſancti Joannis Evangelium tractatu: *Quomodò non caruit populus Iſrael populo Ægyptiorum, niſi cùm veniſſet ad mare rubrum, ita preſſuris peccatorum nemo caret, niſi cùm ad ſanctum Baptiſma pervenerit.* Et

Cap. 11. in libro de fide & operibus: *Non ſufficit profeſſio receſſionis* à peccatis mor-

mortalibus, *nisi etiam lavacro Regenerationis cuncta præterita, quæ velut persequuntur, peccata deleantur; sicut non suffecit Israëlitis recedere ab Ægypto, nisi ea, quæ insequebatur, hostium multitudo eiusdem maris fluctibus interiret, qui Dei populo transituro, liberandoq; patuerunt.* Quâ allegoriâ frequentissimè utitur non solus ipse, sed omnis sanctorum Patrum chorus, constanter adseverans Catechumenorum reatus, ad Ægyptiorum persequentium exemplar, non nisi in aquis mori & suffocari.

Palmare hujus veritatis fundamentum producit sanctus Augustinus in libris de Baptismo adversùm Donatistas, adserens cordis conversionem & Baptismatis Sacramentum esse duas invicem necessarias humanæ justificationis concaussas, & adjungens: *Alterum sine altero parum est, utrumque perficit æternæ* possessionis *hæredem.* Et in libris adversùs Petilianum, Constantinensem Donatistarum Episcopum: *Alterum sine altero non perducit ad regnum cœlorum.* Et in libro de unitate Ecclesiæ: *Vtrumque necessarium est ad Dei regnum capessendum, & Baptismus & Iustitia* Ambas concaussas ait esse Evangelicam Divinæ Majestatis legem, ideòque sine juncto utriusque concursu neminem regulariter justificari. Et jure merito. Etenim qui dixit, *Nisi abundaverit iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum,* etiam dixit, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Quo argumento adsiduè utitur sanctus Augustinus. Quod ipsum adversùs Caianos, garrientes, hominem solâ fide justificari, tradit in libro de Baptismo Tertullianus: *Vbi fides aucta est credendi in* Nativitatem, *Passionem, Resurrectionemq;* Christi Domini, *addita est ampliatio Sacramento, obsignatio Baptismi, vestimentum quodammodò fidei, quæ retrò* in antiquo Testamento *erat nuda, nec potest iam* justificare *sine sua* additi Baptismi *lege.* Et in libro de Spiritu sancto magnus Basilius: *Fides ac Baptisma sunt duo modi parandæ salutis, inter se cognati & inseparabiles. Nam fides perficitur per Baptismum, Baptismus verò fundamento fidei nititur, & utraque res per Evangelicas* trium Divinarum Personarum invocatrices *voces impletur.* Et in tertia catechesi sanctus Cyrillus Hierosolymæ Episcopus: *Neque si quis aquâ baptizetur absque Spiritu, perfectam habet gratiam, neque si quis etiam benè compositis probisq; sit moribus, non recipiat autem signaculum per aquam, intrabit in regnum cœlorum. Audax est hic sermo, sed non meus: Iesus enim est, qui hanc tulit sententiam.* Vario id Divino testimonio confirmat. Et illis, qui adolescentem Æthiopem, non per Baptismatis Sacramentum, sed per prævia Catechumenorum mysteria seu ceremonias volebant fuisse justificatum, res-

Datur ratio à priori.

L.4 c.21.

L.3.c.56.

Cap.22.

Cap.13.

Cap.12.

respondit Ferrandus Ecclesiæ Carthaginensis Diaconus: *Magna sequitur absurditas, ut putetur, illis tantùm mysterijs sufficientibus & plenam salutem conferentibus, aqua fontis æterni non renasciturum suscipere, sed renatum.* Adolescens ille plenè catechizatus, ac insigniter contritus, antequam ad sacrum Fontem perveniret, ex morbi violentia incidit in mentis impotentiam, in ipsa fuit baptizatus, & defunctus. Hìnc quidam, Baptisma in amente operari non posse rati, illum per laudatos Catechumenorum mysteriosos ritus opinati sunt justificatum. Necessariam Baptismi caussalitatem crediderunt ab his suppletam. At credulitatem istam uti absurdam, utpotè quæ non renasciturum, sed jam renatum suscipi à sacro fonte doceret, abjecit Ferrandus,

Cap. 9. istamque abjectionem sanctus Fulgentius omninò probavit: *Ea mysteria, quæ ante Baptismum in Ecclesia geruntur, concipi spiritualem hominem faciunt, non renasci. Hinc est quod perveniet ad salutem, si quem secunda nativitas educet ad lucem. Ad quam lucem illis homo mysterijs præparatur, sed Baptismatis Sacramento perducitur. Hoc est, quod superiùs dixi, in illis mysterijs esse salutis officium, in Baptismate salutis effectum.* Actualis Sacramenti caussalitatem impetrandæ justificationi docet adeò necessariam, ut à nullo Vicario possit suppleri. Et hìnc parvulorum, qui per solum sine propria fide & charitate Baptismum, & quorumdam agonizantium adultorum, qui per solam sine Baptismo aut reconciliatoria Absolutione Contritionem justificantur ob extremam necessitatem, justificationem esse quasi hetroclytam, irregularem, privilegiatam, & singularem gratiam, multis in laudato adversùm Donatistas libro ostendit S. Augustinus. Et hanc esse avitam & unanimem omnium sub cœlo Ecclesiarum doctrinam, possit etiam ex alijs lucidis principijs demonstrari.

Sola perfecta charitas justificat sine Sacramento.

Quocirca charitas, quæ etiam sine actuali Sacramento hominem Catechumenum aut Pœnitentem infallibili lege donet remissione peccatorum, easque vires etiam Contritioni communicet, est sola charitas perfecta, quæ vivit patienter, delectabiliter moritur, & omnem rerum creatarum adfixivum amorem in nobis exstinguit. Hanc enim solam patenter laudat sacrosancta Tridentina Synodus, aiens Contritionem aliquando esse charitate non solùm adultam aut robustam, sed etiam perfectam, ideòque tunc hominem Deo, etiam ante susceptum Sacramentum reconciliare. Loquitur ex sancto Augustino in commentario sexti Psalmi: *Perfecta nostra conversio paratum invenit Deum, sicut Propheta dicit,* TAMQUAM DILUCULUM PARATUM INVENIMUS EUM. *Dum enim nos convertimur, id est, mutatione veteris vitæ resculpimus spiritum nostrum, durum sentimus & laboriosum ad fere-*

nitatem & tranquillitatem Divina lucis à terrenarum cupiditatum caligine retorqueri, & in tali difficultate dicimus, CONVERTERE DOMINE, *id est, adiuva nos, ut perficiatur in nobis conversio, qua te paratum invenit, & fruendum te prabet dilectoribus tuis. Et idèo postquam dixit Propheta,* CONVERTERE DOMINE, *addidit:* ET ERUE ANIMAM MEAM, *tamquam inhaerentem perplexitatibus huius saeculi, & spinas quasdam dilacerantium desideriorum in ipsa conversione patientem.* Aliam, quæ Deum ad nobis donata peccatorum remissione & reddito suæ fruitionis jure miserandum faciat, aliam cordis conversionem seu Contritionem, quæ illum ad gratias istas mox impartiendas non inveniat aut faciat paratum, palàm distinguit Augustinus, & istam dicit esse solam conversionem perfectam, quæ animam eruat ab omni adfixiva cupiditate. Quousque ad gradum istum non pertigit anima, quamvis gemebunda & contrita ad peccatorum remissionem anhelet, addit Deum, licet non donet, non esse crudelem, quod nondum anima tam perfectè oret, ut ei dicat: *Adhuc loquente te, dicam, Ecce adsum.* In nono super sancti Joannis Apostoli literas tractatu dicit non ab inchoata, sed à sola perfecta charitate pelli omnem, etiam gehennarum & futuri Divini judicij timorem, & dat caussam: *Perfecta charitas perfectam facit iustitiam, & non habet quare timeat; immò habet quare desideret, ut transeat iniquitas, & veniat regnum Dei. Perfecta charitas foras mittit timorem, quia timor tormentum habet. Torquet cor conscientia peccatorum? Nondum facta est iustificatio. Est ibi quod titillet, quod pungat. Ideò in Psalmo de ipsa perfectione iustitiæ quid dicit?* CONVERTISTI LUCTUM MEUM IN GAUDIUM MIHI, CONSCIDISTI SACCUM MEUM, ET CINXISTI ME LÆTITIA, UT CANTET TIBI GLORIA MEA, ET NON COMPUNGAR. *Quid est,* NON COMPUNGAR? *Non sit quod stimulet conscientiam meam.* Peccatorum remissionem statâ atque infalllibili lege semper dari Contritioni perfectæ non possit lucidiùs pronunciare. Perfectam charitatem esse perfectam justitiam adfirmat etiam in libro de natura & gratia, item frequenter alijs in libris adversùm Pelagianos. Cap 70. Eamdem esse dicit laudatam à sancto Petro Apostolo *bonam conscientiam, & spem in Deum,* id est, conscientiam ab omni peccatorum reatu liberam, quæ cum fiducia exspectet à Domino vitam æternam. Ex eodem principio Dominicam orationem, non à Catechumenis aut Competentibus, sed à solis jam per sanctam Aquam regeneratis dici permisit antiqua Ecclesia. Quod nempe articulus, *Adveniat regnum tuum,* summum perfectæ charitatis votum, securè dici non possit, nisi à Donatis remissione peccatorum. Et hìnc articulos varios, qui perfectam charitatem seu Contritionem sine peccatorum remissione,

 seu

ſeu cum peccatorum reatu adſerebant poſſe conſiſtere, optimo jure Pius quintus Pontifex damnavit, abolevit, circumſcripſit.

Perfecta Contritio, ut juſtificet, requirit Sacramenti votum.

Rectè verò ſacroſancta Tridentina Synodus addit *Ipſam nihilominùs reconciliationem ipſi Contritioni ſine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcribendam.* Loquitur rursùm ex ſancto Auguſtino in libris de Baptiſmo adversùm Donatiſtas: *Deus ſanctificat Sacramentum ſuum, ut homo, ſive antequam baptizetur, ſive cùm baptizatur, ſive poſtea quandocumque ad ſe veraciter converſo idipſum valeat ad ſalutem, quod ad perniciem, niſi converteretur, valeret.* Cordis converſionem & Baptiſmatis, adeòque & Reconciliationis Sacramentum dicit eſſe duas juſtificationis noſtræ neceſſarias concauſſas, iſtarùque mutuam neceſſitatem eſſe tantam, ut etiam illi, qui ante aut poſt ſuſceptum Sacramentum juſtificantur, juſtificentur per ipſum quod necdum eſt, aut jam præterijt: Quia nempe nulla cordis converſio quidquam prodeſt ſine ipſius voto. Hocce adſeverat eſſe adeò neceſſarium, ut etiam bono latroni non poſſit defuiſſe. An actu baptizatus ille fuerit, fatetur ambiguum, definit tamen *ſine Sacramenti ſanctitate non fuiſſe, quia non eius accipienda voluntas defuit, ſed non accipienda forſan neceſſitas adfuit.* Baptiſmi ſuſceptio eſt ſolennis ac Divinitùs inſtituta Dominicæ Paſſionis profitendæ formula, ideòque ejus ſaltem votum omni penitùs Contritioni, uti nobilis portio, debet eſſe incluſum. Etiam Contritioni Catechumenorum Martyrum. Hìnc enim ad ſanctam Aquam, tamquam cervi ad fontes, ſemper ardentiſſimè anhelârunt, & ipſam ſibi per ſumma licet diſcrimina impendi procurârunt etiam intra carceres: Plurimis exemplis id poſſit oſtendi. Martyrium non eſt niſi Baptiſmi Vicarium, ideòque ejus per votum adjutorio habet omninò opùs. Vicarium ſine Principalis influxu nequit operari.

L.6.c.25.

L.4.c.23.

CAPUT VIII.

Quæſtiones quædam circa iuſtificationem per ſolam ſine actuali Sacramento Contritionem.

Contritio imperfecta ſine Sacramēto quandoque juſtificat.

PRima quæſtio eſt, An imperfecta Contritio nunquam ante ſuſceptum actualiter Sacramentum conferat remiſſionem peccatorum? Reſpondeo adfirmativè. Etenim Sacramentorum effectus quandoque ſine ipſorum concurſu dari à ſolo Deo, multis tradit in quæſtionibus ſuper Numerorum librum, in libris adversùs Parmenianum, & in libris adversùs Petilianum, qui ſola Pontificiæ manus impoſitione dixerat Spiritum ſanctum inſeri, ſanctus Auguſtinus,

Q. 84. L.1.c.15. L.2.c.35.

Fa-

Factum id adfirmat & in veteri & in novo Testamento. Et singulariter de peccatorum remissione dicit in libro Homiliarum: *Qui dimittit per hominem, potest dimittere & præter hominem. Neque enim minùs idoneus est per se dare, quam per alium.* Et ita frequenter, immò semper adultis factum fuit in veteri Testamento. *Retrò*, inquit in libro de Baptismo Tertullianus, *erat salus per nudam fidem ante Domini Passionem.* Per hanc addit fidei, utique per dilectionem operanti, accessisse Sacramentum tamquam vestimentum: Vestimentum efficax, quod fidei ad hominem Christo Domino induendum ac ejus justitiâ vestiendum infirmæ atque insufficienti præberet adjutorium ex opere operato. Antiqui ergo ante Domini in carne adventum homines erant in statu illo, in quo Pœnitentes quosdam posuit in libro de Pudicitia lapsus ad Montanum Tertullianus: *Et nos pœnitentiam deberi agnoscimus, sed veniam Deo reservamus.* Debebant de peccatis per charitatem & varia satisfactionis opera conteri, at nullus erat in terris Sacerdos, nullum Sacramentum aut Sacrificium, quod eis daret veniam, quam sibi soli Deus reservabat. Perfecta per statam legem, imperfecta Contritio eos per arbitrariam, cujus consilia nemo hominum penetrat, Divinæ Bonitatis gratiam justificabat, uti factum existimo in Rege David, homicida & adultero, quem in charitate perfectum non fuisse plures existimant, nec sine fundamento. Et peccati translatio, & translationis factæ revelatio fuerunt illi Dei beneficium singulare. Et hinc novi, quod infirmæ nostræ Contritioni Baptismi & Reconciliationis Sacramenta, obtinendæ justificationis efficacia & infallibilia adjutoria providit, per Jesum Christum Testamenti gratia est incomparabiliter magna.

Hom. 23. c. 10.

Frequenter id fecit in in antiquo Testamen-to.

Cap. 13.

Cap. 19.

Quæstio secunda est, An aliqui etiam in novo Testamento fuerint per solam sine actuali Sacramento Contritionem, imperfectam justificati? Respondeo adfirmativè. Quidam id probant ex muliere Samaritana, Zacchæo, Maria Magdalena, bono latrone, & alijs id genùs, quos Dominus omninò videtur sine Sacramento justificasse. Res tamen incerta est, & in utramque contradictionis partem ab antiquis Ecclesiæ Patribus disputatur. Quidquid sit, ad propositum nostrum non faciunt exempla ista, duas ob caussas. Primò, quod Pœnitentium istorum Contritioni, licèt non alicujus Sacramenti, tamen Divinæ vocis, *Hodie mecum eris in Paradiso, Remittuntur tibi peccata tua*, adjutorium accesserit, omninò æquivalens Sacramento. Deinde, necdum tunc, uti in libris adversùs Parmenianum sanctus Augustinus advertit, erat *constitutus ordo Ecclesiæ*: Ex arbitrio, non ex regula Dominus Jesus agebat. Quocirca quærendum est, an post institutum istum

Quandoq; etiam in novo.

L. 2. c. 15.

iſtum ordinem, fixoſque nobis novorum Sacramentorum Divinos Canones aliqui unquam fuerint juſtificati per ſolam ſine Sacramento actuali imperfectam Contritionem? Et reſpondeo adfirmativè. Pergit enim laudatis adversùs Parmenianum libris S. Auguſtinus: *Conſtituto iam ordine Eccleſiæ, Centurionem Cornelium ante ipſum Baptiſmum, ante impoſitionem manus, cum eis qui ſecum aderant, Spiritu ſancto repletum Petrus ipſe miratus eſt.* In Cornelio hoc diſtinguenda ſunt duo tempora; primum à prima ejus fide uſque ad accerſitum & præſentem Apoſtolum Petrum, ſecundum à præſente Apoſtolo uſque ad actualem Baptiſmum: Nequaquam in primo, ſed ad ſecundi dumtaxàt temporis exordium fuiſſe peccatorum remiſſione donatum, eſt conſtans doctrina ſancti Auguſtini. Et tamen non ſine fundamento donum iſtud Petrus Apoſtolus & omnis cum illo novella Eccleſia ſunt admirati: Quod nempe extraordinarium, & Divini novelli Canonis diſpenſatorium eſſet, tantæque diſpenſationis cauſſas & laudata Eccleſia, & ipſe etiam Apoſtolus ignorarent. Nullus uſque tunc incircumciſus fuerat donatus Baptiſmo, & è fidelibus Judæis plures circumciſionem eſſe neceſſariam ad Baptiſma viam opinabantur, ideòque errorem ſanaturus Deus optimus maximus Cornelio cuncta Chriſtianitatis chariſmata impartivit ante Baptiſmum, atque ita oſtendit circumciſionem illi non debere præmitti. Hanc fuiſſe germanam iſtius diſpenſationis cauſſam lucidè tradit in libris de ſanctiſ-
L. 15. c. 19. ſima Trinitate, in commentario Pſalmi nonageſimi ſexti, & in vige-
Cap. 12. ſima tertia Homilia laudatus Auguſtinus, eique alij Patres conſtanter adſtipulantur, atque ita adſeverant ab ipſo Deo factam Divini Canonis ex tanta totius Eccleſiæ communi cauſſa diſpenſationem non poſſe à nobis in regulam verti. Nihilominùs Dominum Deum hâc diſpenſatione fuiſſe etiam ex minoribus quandoque cauſſis uſum ſuadent varia per varios graviſſimos Scriptores laudata exempla, quibus alibi producendis ego nec velim nec auſim refragari. Domini miſerationes ſunt ſuper omnia opera ejus. Sunt interim diſpenſationes atque exceptiones, atque ita laudatam ſuperiùs Evangelij regulam ſtabiliunt ac firmant. Et hìnc in eruditis ad Theodoſium
Tom. 2. Epiſcopum de Pythoniſſa literis rectè ſcribit ſanctus Gregorius Epiſcopus Nyſſenus: *Poſtremum caput propoſitarum quæſtionum, quomodò Spiritus ante Baptiſmum adveniat, ampliori indiget diſquiſitione atque conſideratione.* Quod nempe non regulare, ſed diſpenſatorium ſit opus iſtud, ideòque non fiat paſſim, ſed raro ex gravibus cauſſis.

Tertia quæſtio eſt, An in mortis articulo pius Dominus Deus per ſpecialem quandoque miſericordiam ſuppleat neceſſariam cauſſa-

lita-

litatem sine culpa nostra deficientis Sacramenti, nosque justificet & salvet ex sola imperfecta Contritione? Antiquissima est hæc quæstio, orta vel potiùs aucta insigniter ex errore sancti Cypriani, volentis datum in hæresi Baptisma esse irritum & exufflandum, ac insuper fatentis quod exufflandi ac repetendi mos ab Agrippino Antecessore suo per Tertullianum, qui Presbyter ejus fuisse existimatur, persuaso & circumscripto originem duxisset. Hinc enim quæstio Jubajani Episcopi: *Quid fiet de his, qui in præteritum de hæresi ad Ecclesiam venientes sine Baptismo admissi sunt?* Damnatos esse & perijsse videntur in erronea Cypriani Synodo docuisse Nemesianus Tubunensis, Sedatus Tuburbensis, & Secundianus Episcopus Tambeensis, utique ex Evangelica regula, quæ cordis conversionem & Baptismatis Sacramentum sanxit esse necessarias ac individuas humanæ justificationis caussas. Ad eamdem sententiam ex eodem fundamento accedit in oratione adversùm morosos Baptismi in vitæ finem dilatores sanctus Gregorius Nyssenus Episcopus, argumentum ipsorum, quo susceptum in viridi ætate Sacramentum à se lapsibus maculandum formidare allegabant, refutans: *In electione malorum magis est eligendum, ut salutare lavacrum adsecutus, rursùm sit in peccato, quam ut gratiæ expers vitam finiat. Nam peccatum quidem veniam fortasse consequetur aut clementiam, cuius magna est spes apud bonos; alteri autem est omninò vetita salus ex certa & definita sententia. Nam cùm audiero vocem, qua non mentitur, dicentem,* Amen, Amen, dico vobis, nisi quis natus fuerit desuper, non potest videre regnum Dei, *nihil boni possum exspectare eis, qui mysterijs non sunt initiati. Quamnam enim reverà veniam æquum est impartiri eis, qui Regis gratiam adfecerunt contumelia, æris alieni non admittentes rescissionem, nec amplectentes libertatem, quæ sua sponte ad eos è cœlo descendit, per doni autem contemptum, eum qui donavit, probro & dedecore adfecit? Animam minimè illuminatam, & Regenerationis gratiâ non ornatam, nescio an Angeli suscipiant, postquam fuerit separata à corpore. Quomodò enim, cùm non sit obsignata, nec ullum ferat signum sui Domini, quam est verisimile per aërem ferri errantem & vagantem, & minimè quæsitam, ut quæ Domino careat, quærentem quietem & locum in quo maneat, & non invenientem, frustra deflentem, & inutiliter pœnitentem, non secùs atque divitem qui induebatur purpura & bysso, quemq; lautus & delicatus omnis generis cibus alebat, materiam ignis, qui non potest extingui.* Agit in nobilem virum & strenuum militem Archiam, natum apud Ponticos in civitate Comanorum, qui Catechumenus ex inita adversùm Schytas Nomadas pugnâ læthaliter læsus pro communi patriæ salute, & in extremis

clamans, *Montes & sylva Baptizate, arbores & rupes date gratiam*, sine Baptismi gratia fuerat defunctus. Et adjungit Gregorius: *Quas miserabiles voces cùm rescisset Comana, pro cujus salute pugnabat, civitas eas magis deflevit, quam casum belli.* Quod nempe crederet Archiam per solam Contritionem suam, licèt ardenti Baptismatis desiderio vestitam, non potuisse in extremo mortis articulo salvari. Pergit Gregorius: *Huic similes sunt ij quoque, qui à morbis repentè opprimuntur*, qui oppressi sanctam Aquam, Sacerdotem, aliaque ad Baptismum necessaria inclamantes sine ipso exstinguuntur. Hìnc ut omnes illuminationis Sacramentum sani accipiant suo tempore, concludit & seriò hortatur. Favet item in libro de adolescentis Æthiopis, qui post peractos exorcismos, scrutinia, catechismum, post acceptum cum Dominica Oratione Symbolum, adeòque & post competitum Sacramentum subitò ex infirmitate obmutuerat, amiserat sensum, atque ita baptizatus obierat; in libro, inquam, de hujus adolescentis Baptismo favet sanctus Fulgentius, Ferrando Ecclesiæ Carthaginensis Diacono roganti, *Ergo salvus esset*, per propriam utique Contritionem & peractos in ipso laudatos ritus Sacramentales, *Si nec ad ipsam corporis*
Cap. 8. *tinctionem pervenisset*, respondens: *Ne quis dicat quod ille salvus esset, si nec ad ipsam tinctionem corporis pervenisset, cùm utique non dicamus illum sine Baptimi Sacramento solâ confessione potuisse salvari.* QUI ENIM CREDIDERIT ET BAPTIZATUS FUERIT, SALVUS ERIT. *Illum utique adolescentem, quia credidisse & confessum fuisse novimus, ideò per Sacramentum Baptismatis salvum fuisse firmamus. Qui si non baptizaretur, non solùm nesciens, sed etiam sciens, nullatenùs salvaretur. Via enim salutis fuit in confessione, salus in Baptismate.* Et in libro de fide ad Petrum scri-
Cap. 30. bit: *Firmissimè tene, & nullatenùs dubites, exceptis illis qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic à malis fuerit per fidem pœnitentiamq; conversus, & per Sacramentum fidei & pœnitentiæ*, id est, Baptismum, *liberatus.* Eandem sententiam tutatus est ille, de quo ad Hugonem de sancto Victo-
Epist. 77. re rescripsit sanctus Bernardus: *Scribis quemdam adserere, ex quo primùm dictum à domino legitur,* NISI QUIS RENATUS FUERIT EX AQUA ET SPIRITU SANCTO, NON INTRABIT IN REGNUM COELORUM, *ex eo neminem absque eodem actualiter percepto Sacramento, vel ejus vice martyrio, ullatenùs potuisse salvari. Sed etsi fortè illud quispiam cum vera fide & Contritione cordis expeteret, sed præventus mortis articulo adsequi, quod cuperet, non valeret, tamen omninò damnari.* Doctor ille videtur fuisse Otto Episcopus Frisingensis, à quo notatum fuisse sanctum Bernardum, est suprà dictum. Ambo fuerunt Cistertiensis Ordinis gran-

grandia luminaria, at non per omnia concordes. Et videtur Otto Catechumenis aut Pœnitentibus, cum sola imperfecta Contritione sine actuali Sacramento morientibus, æternam salutem definitivè non negasse, sed uti de re incerta & intra Divinæ miserationis secretissimos thesauros occultata dumtaxat hæsitasse. Duram tamen à sancto Bernardo memoratam opinionem videntur omninò tenuisse nescio qui Doctores, quos in literis ad Cremonensem Episcopum, apud Gregorium nonum exstantibus, Innocentius tertius Pontifex reprehendit. L. 3 tit. 43. c. 2.

Ad nostram ergo, etiam sibi propositam à dicto Episcopo, quæstionem respondet laudatus Innocentius adfirmativè: *Presbyterum, quem sine unda Baptismatis extremum diem clausisse significasti, quia in sancta Matris Ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseveravit, ab originali peccato solutum, & cœlestis patriæ gaudia esse adeptum adserimus incunctanter. Lege super octavo libro Augustinum de civitate Dei, ubi inter cætera legitur:* BAPTISMUS INVISIBILITER MINISTRATUR, QUEM NON CONTEMPTUS RELIGIONIS, SED TERMINUS NECESSITATIS EXCLUDIT. *Librum etiam sancti Ambrosii de obitu Valentiniani, idem adserentis evolve. Sopitis igitur quæstionibus Doctorum, Patrum sententias teneas, & in Ecclesia tua iuges preces hostiasq; Deo offerri iubeas pro Presbytero memorato.* Circa Augustini locum, qui non in libris de Dei civitate, sed in libris de Baptismo adversùm Donatistas exstat, eruditissimus Pontifex fuit memoria lapsus. Ejus autem definitioni non solus Augustinus & Ambrosius adstipulantur, sed & sanctus Cyprianus, Jubajani Episcopi, Quid de hæreticis pœnitentibus, & sine Baptismo usque ad Agrippini Episcopatum in Ecclesiam admissis credendum esset, interrogationi respondens: *Potens est Dominus misericordiâ suâ indulgentiam dare, & eos, qui simpliciter admissi in Ecclesia dormierunt, ab Ecclesia sua muneribus, non separare.* Quod Responsum magnis encomijs sanctus Augustinus in suis adversùm Donatistas Scriptis frequenter exornat. Laudat & aliam sancti Cypriani doctrinam, quâ ex boni latronis, cui non baptizato dictum est, *Hodie mecum eris in Paradiso*, salute conclusit Baptismi vicem aliquando suppleri à martyrio, & adjungit in laudatis de Baptismo libris: *Quod etiam atque etiam considerans, invenio non tantùm passionem pro nomine Christi id, quod ex Baptismo deerat, posse supplere, sed etiam fidem conversionemq; cordis, si fortè ad celebrandum mysterium Baptismi in angustijs temporum succurri non potest.* Latronem illum nequaquam Martyrem, sed dumtaxat Confessorem fuisse ostendit insigniter, & pergit: *Sed tunc impletur invisibiliter, cùm ministerium Baptismi non contemptus religionis, sed arti-*

Imperfecta Contritio sine actuali Sacramento justificat in articulo mortis.

L. 4. c. 23.

L. 4. c. 22.

culum necessitatis excludit. Eadem Evangelica lex, quæ Contritionem & Baptismum sancit esse duas humanæ salutis necessarias concaussas, per solum sine propria Contritione Baptismum dignatur salvare parvulos, & hanc exceptionem statuit in aliam legem. Hinc similem etiam miserationem impendi imperfectè contritis, & Sacramenti copiam non habentibus, moribundis adultis solidè Augustinus concludit. Amborum justificationem fieri dicit aliquid necessarium per singularem misericordiam *complente Deo*, atque ita esse privilegiatam, quasi irregularem, aut certè factam ex regula speciali. Quam omnem
Epist. 77. doctrinam in laudatis ad Hugonem Victorinum literis eximiè illustrat & confirmat sanctus Bernardus.

Cap. 79. Confirmat & quarta Synodus Carthaginensis: *Pœnitentes, qui attentè leges Pœnitentiæ exequuntur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint, ubi eis subveniri non possit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.* Et prima Vasensis: *Pro his, qui Pœnitentia accepta in bona vita cursu satisfactoriâ compunctione viventes, sine communione inopinato nonnunquam transitu in agris aut itineribus præveniuntur, oblationem recipiendam, & eorum funera ac deinceps memoriam Ecclesiastico affectu prosequendam.* Et secunda Aurelianensis: *Oblationes defunctorum, qui in aliquo crimine fuerint interempti, recipi debere censemus, si tamen non ipsi sibi mortem probentur propriis manibus intulisse.* Quales Canones adduci possunt multi. Quod istud in substantia ipsum pro Catechumenis defunctis fieri possit, & rectè fiat, circa Valentinianum secundum Imperatorem docuit S. Ambrosius verbo & exemplo. Neque adversatur prima Bracarensis Synodus: *Placuit ut Catechumenis sine Baptismi redemptione defunctis neque oblationis commemoratio, neque psallendi impendatur officium. Nam & hoc per ignorantiam usurpatum est.* Nequaquam pro illis sacrificia aut alia Ecclesiæ suffragia vetat, sed dumtaxat ipsorum nomina, quod certum adversari antiquo Canoni, recitari. Neque id existimo factum à sancto Ambrosio. Nec item pro Presbytero non baptizato fieri jussum ab Innocentio tertio. Etenim etiam hodie ipsum non facit Ecclesia Romana. Alia est Catechumenorum caussa, alia Pœnitentium. Hi quandoque obtulerunt, perceperunt Eucharistiam, & plenâ communione fuére gavisi, ideòque tamquam in eamdem per extremam in vitæ extremo Contritionem, & à Divina miseratione adjunctum deficientis Sacramenti supplementum restituti, possint facta ad recitatum ipsorum nomen oblatione honorari; at verò Catechumeni morientes, licet eâdem viâ justitiam acquirant, non acquirunt characterem Baptismalem, omnium Sacramentorum januam, ideòque pro ipsis offerri non licet, seu

Cap. 2.

Cap. 15.

Cap. 35.

ipso-

ipsorum nomen in sacrificio recitari. Quidquid sit, adducti Canones lucidè confirmant nostram hic adsertionem.

Quarta quæstio est, An istud deficientis Sacramenti supplementum Divina miseratio per statam atque infallibilem legem faciat omni Contritioni imperfectæ, cunctisque Catechumenis ac Pœnitentibus, licèt tantùm imperfectè, contritis? Hæc est quæstio inter Ottonem Frisingensem Episcopum & sanctum Bernardum mota præsertim, cujus hic adfirmativam partem tenuit, ille negativam. Nec aliud sensisse existimo S. Fulgentium, aut sanctum Gregorium Nyssenum. Agit enim hic adversùm morosos Baptismi ultra consuetum Catechumenatus terminum dilatores, & de ipsorum dumtaxat, licèt converso ad Deum corde Sacerdotem & Sacramentum moribundi inclament, salute se multùm dubitare dicit, ipsam eis disertè non abjudicat. Et quomodò sanctus Fulgentius, cujus tamen verba duriora fateor, possit à sancto Augustino discordare? Sanctus quippe Augustinus pro solis illis, quos non contemptus seu gravis neglectus, sed merà citra culpam necessitas Sacramento spoliat, in suprà adductis locis definit, adeòque de negligentibus, licèt in extremis negligentiam purgent, & ex animo ad Dominum clament, videri possit etiam ipse dubitasse. Sanè in literis ad Honoratum Thabennensem Episcopum docet hostilis incursionis tempore, quo plurimi Contritione ad Deum conversi Regenerationem aut Reconciliationem, omnes consolationem solent exposcere, Sacerdotes ac alios Ecclesiæ Ministros non posse fugere, & adjungit caussam: *Si Ministri desint, quantùm exitium sequitur eos, qui de isto sæculo vel non regenerati exeunt, vel ligati? Quantus est etiam luctus fidelium suorum, qui eos secum in vita æterna requie non habebunt?* Eos à vita æterna non excludit, sed ad Divinæ miserationis incertum dumtaxàt suspendit. Etiam in literis ad Theodorum Forojuliensem Episcopum scribit de infirmis Pœnitentiæ actionem & Reconciliationis gratiam simul poscentibus, & ante hujus perceptionem defunctis, sanctus Leo magnus: *Non necesse est nos eorum, qui sic obierint, merita actusq́; discutere, cùm Dominus Deus noster, cuius iudicia nequeunt comprehendi, quod Sacerdotale ministerium implere non potuit, suæ Iustitiæ reservaverit, ita potestatem suam timeri volens, ut hic error omnibus prosit, & quod quibusdam tepidis aut negligentibus accidit, nemo non metuat. Multùm enim utile ac necessarium est, ut peccatorum reatus ante ultimum diem Sacerdotali supplicatione solvatur.* In Synodalibus item ad sanctum Cornelium Papam literis omnes Lapsos instante novâ persecutione reparandos & Reconciliandos censuit sanctus Cyprianus, addiditque caussam: *Si quis relictis omnibus* *rebus*

Effectus hic videtur non dari infallibiliter.

Epist. 180.

Epist. 91.

Epist. 54.

rebus suis fugerit, & in latebris atque solitudine constitutus in latrones forte incurrerit, aut in febribus aut in languore decesserit, nonne nobis imputabitur, quod tam bonus miles, qui omnia sua dereliquit, & contemptâ domo, & parentibus, ac liberis, sequi Dominum maluit, sine pace & sine communicatione discessit? Acriter urget ejusmodi Confessores, licet insigni charitate contritos, mori cum damnationis periculo, ideòque eorum, qui forsàn perierint, animas à durioribus, Reconciliationis Sacramentum illis opportunè denegantibus, Episcopis in Divino

Epist. 56. Judicio requirendas. Neque refert quod in alijs ad Thibaritanam Ecclesiam literis adfirmet fugitivos illos Confessores, ac in fuga morientes, esse verè ac plenè Martyres: Loquitur enim de fugitivis integris, quibus Reconciliatione non sit opus. Quare videtur incerta esse hæc res, neque profundè nimis inquirenda. Omni curâ satagere nos oportet, ut neque sine necessario Sacramento ad Dominum abeamus ipsi, & nemo per nostram negligentiam abire cogatur.

Imperfecta Contritio in mortis articulo semper justificat. Tom. 3.

Attamen apud Lucam Dacherium extat Theobaldi Stampensis, qui sub Paschali secundo Pontifice floruit, ad Lincolniensem Episcopum non inerudita Epistola, cujus hoc exordium: *Si quis prædicat, & prædicando temerè diffiniat aliquem non posse salvari, quâcumque horâ manus suas Pœnitentiæ dederit, fallitur, nec catholicè sentit.* De consequenda per solam sine Sacramento in extremo vitæ spiritu Contritionem salute palàm agit, suamque adsertionem vult esse certam, & adeò universalem, ut adjungat: *Augustinus de Sodomitis in lacu submersis tractans dicit, quod quidam ex illis salvati sunt, per bonam compunctionem, & verum cordis gemitum, quia non solùm superflua cogitationes, sed etiam prava actiones ante vim compunctionis fugiunt.* Verùm non memini me istud in Augustino legisse. Multò interim Patrum testimonio omnia hæc confirmat Theobaldus, & concludit: *Patet quod quicumque bonam voluntatem habebit in terris, pacem indubitanter & gloriam consequetur in cœlis. Amen. Si quis hanc Epistolam improbare voluerit, & hos præfatos Doctores Catholicos recipere noluerit, lapide percutiatur, percussus comminuatur, comminutus in pulverem redigatur.* Eamdem sententiam in opusculo de forma sacramentalis Absolutionis tradit Joannes Gerson, & in suprà laudatis ad Cremonensem Episcopum literis Innocentius tertius Pontifex videtur supponere. Quidquid sit, pium hunc de Divina in nos peccatores clementia sensum passim omnes hodie tenemus.

CAPUT IX.

Discutitur doctrina Eminentissimi Domini Cardinalis Roberti Bellarmini.

Dominus Cardinalis Robertus Bellarminus, Ecclesiasticæ non solùm dignitatis, sed etiam eruditionis ac omnis scientiæ eminentissimo gradu illustrissimus, nostræ, quâ solam charitate perfectam contritionem sine suscepto actualiter Sacramento justificare dicimus infallibili extra Martyrij etiam aut extremæ necessitatis articulum lege, adsertioni plenè concordat, agens adversùs Martinum Kemnitium, hominem Luteranum, & nescio quem alium in Catholica Ecclesia Doctorem ante annos paucos, *qui in libro, quem de charitate conscripsit, adversùs communem sententiam docuit Catechumenis & Pœnitentibus, quamvis perfectè conversis, & charitate flagrantibus, non remitti peccata, sive reatum mortis æternæ, nisi cùm vel Baptizantur, vel Reconciliantur ministerio Sacerdotum, nisi fortè in articulo mortis.* Etiam nos improbamus Doctorem istum, ejusque dogma detestamur, atque ideò cum Domino Cardinali plenè convenimus. Quia tamen inter veram, flagrantem, & perfectam, seu inter natam, nutritam, adultam, robustam, & perfectam charitatem, varioque isto ejus gradu variè formatam Contritionem laudatus Antistes apertè & disertè non distinxit, sed ex quibusdam verbis videri possit confudisse, labendi quasi ansam quibusdam præbuit, ideòque omninò opùs est, ut ejus argumenta, quæ ad lapsum illum purgandum pondere & fundamento non penitùs carent, adducam, enodem, aut potiùs exponam, ostendamque Dominum Cardinalem solis verbis, non sensu mihi adversari. Exponitur sententia Cardinalis Bellarmini.

Ad productum ergo S. Augustini ex tertio decimo super sancti Joannis Evangelium tractatu locum respondet Dominus Cardinalis: *Dico Augustinum loqui de eis Catechumenis, qui negligunt ad Baptismum accedere. Tales enim, quantumvis proficiant, nunquam sunt verè iustificati, cùm nec in re, nec in voto Sacramentum Baptismi habeant, nec verâ charitate flagrent. Vera enim charitas, & verum Baptismi votum non permittunt hominem esse negligentem, aut Baptismi contemptorem. Quare locum Augustini,* QUANTUMCUMQUE CATECHUMENUS PROFICIAT, ADHUC SARCINAM INIQUITATIS SUAE PORTAT, NON EI DIMITTITUR, NISI CUM VENERIT AD BAPTISMUM, *intellige de re aut ardenti & vero desiderio. Nam apud Deum animus pro facto reputatur. Quare idem Augustinus scribit latronem, qui cum Christo crucifixus fuit,* Exponitur Augustini locus ex 13. tractatu super Joannem. Tom. 3. Centr. 4. l.2.c.14.

non

non caruisse Baptismo, quia non eius accipiendi voluntas defuit, sed non accipiendi necessitas adfuit.

Aug. l. 1. de orig. anim. c. 9.

Respondeo latronis illius, *de quo nonnunquam praeiudicium captatur, sive tentatur contra Baptismatis Sacramentum*, Baptisma esse incertum: Variat non solus Augustinus, sed Patres passim omnes. Ut ut sit, non facit ad rem præsentem. Ejus enim, qui in Dominum Crucis maledicto adfixum, & omni ludibrio expositum credidit, fidem mirè & meritò extulit semper omnis Ecclesia, credidit perfectam fuisse, ideòque aptam justificare sine Sacramento. Deindè, Domini ad illum gratiosa vox, *Hodie mecum eris in Paradiso*, Sacramenti vicem possit omninò supplevisse. Præterea, necdum tunc erat constitutus ordo Ecclesiæ, ideòque nec Baptisma obligabat. Addo de Baptismi contemptoribus aut neglectoribus Augustinum nequaquam loqui: Loquitur enim de Catechumenis Divinâ charitate flagrantibus, in operum justitia insigniter proficientibus, & multos fideles præcedentibus, quorum justitia jam superet Scribarum ac Pharisæorum justitiam, & cui ad capessendum regnum cœlorum desit solum Sacramentum. At verò *in contemptore Baptismi*, inquit in libro de unitate Ecclesiæ, *non potest esse Iustitia.* Et in quæstionibus super Exodum: *Contemptor Sacramenti invisibiliter sanctificari nullo modo potest.* Nequit habere charitatem, aut veram Contritionem: Quod ei Sacramenti votum sit omninò pars essentialis. Longè minùs possit charitate flagrans esse, aut in operum justitia fideles superare. Immò Augustinus loquitur etiam de Competentibus, quos novimus tamquam cervos ad sanctum Fontem anhelare. Et boni operis votum, non nisi dum facti deest facultas, pro facto reputatur. Notanda sunt Augustini verba, *Quantumcumque Catechumenus proficiat*: Aiunt solam, quæ necdum perfecta sit, tendentem adhuc & proficientem charitatem sine actuali Sacramento passim non justificare.

Cap. 22.

Q. 84.

Exponitur Augustini locus ex libris de Baptismo.

Pergit Dominus Cardinalis de alijs sancti Augustini locis: *Ad secundum dico Catechumenum charitate flagrantem non carere remissione peccatorum. Quod autem desit illi Baptismi susceptio ad capessendum regnum cœlorum, non ideò est quia non habeat remissionem peccatorum, sed quia tenetur Baptismum suscipere, nisi necessitate aliquâ excludatur. Et si contempserit vel neglexerit accipere, reus est, & damnabitur, non quia nunquam habuerit remissionem peccatorum, sed quia Sacramentum contempsit, in cuius virtute & voto iustificatus erat. Ita Augustinus ibidem inquit:* VERUMTAMEN CORNELIUS, SI ETIAM SPIRITU SANCTO ACCEPTO BAPTIZARI NOLUISSET, CONTEMTI TANTI SACRAMENTI REUS FIERET. Respondeo Catechumeno peccatorum remissionem

nem habenti nihil deesse ad capessendum Dei regnum. Sola enim peccata separant inter hominem & Deum, & ab ejus regno excludunt. Profiteor Baptisma esse ab ipso suscipiendum, & sine grandi crimine non posse negligi, longè minùs contemni; verùm antequam ita delinquat, & quamdiu charitate flagrat, quid ei, si peccatorum remissionem habeat, ad capessendum Dei regnum possit deesse? Aliquid tamen Baptismo acquirendum deesse adfirmat constanter sanctus Augustinus: Utique remissionem peccatorum. Quare hæc Augustini verba, *Catechumenum charitate flagrantem*, rectiùs exposuerunt nostri olim Scholiastæ Lovanienses: *Augustinus charitatem generatim accipit pro dilectione, quâ Deum tamquam omnis Iustitiæ fontem, summumq; bonum diligimus, cujusmodi & ante iustificationem requirit Concilium Tridentinum. Eamdem tamen à charitate distinguens, ut quæ sit amicitia cum Deo, quâ eum puro corde in nobis iam habitantem, ut Patrem nostrum, summumq; ac beatificum bonum diligimus. Hæc iustorum tantùm est & filiorum Dei, quosq; iam tota Trinitas inhabitat. Non ergo ante iustificationem reperiri potest vel in Pœnitente, vel in Catechumeno, cui ad capessendum regnum cœlorum desit adhuc peccatorum remissio, Absolutione vel Baptismo conferenda.* Habitualem & actualem charitatem distinguunt, & hanc, licet flagret, dummodò adulta dumtaxat aut robusta, & nondùm perfecta sit, adfirmant in Pœnitente aut Catechumeno esse ante & citra remissionem peccatorum. Ad l.4.de Bapt. c.21.

Ad adducta sancti Augustini è Confessionum libris loca Dominus Cardinalis hæc scribit: *Ad locum ex Confessionibus dico, meritò Augustinum ante Baptisma nunquam fuisse securum, quia non certò sciebat se veram charitatem & Contritionem habere. Nec fecerat totum quod poterat ad remissionem peccatorum accipiendam. Cùm autem dicit,* Peccata mea nondum remiseras, *loquitur secundùm suam conscientiam: Ipse enim ita existimabat, nec poterat homo pius & humilis aliter existimare. Non tamen propterea sequitur id verum fuisse. Nam & plerique Sanctorum dicunt se maximos peccatores esse, & dignos gehennâ. Et licèt mendaces non sint, quia dicunt quod sentiunt, falsum tamen sine dubio dicunt.* Respondeo Augustinum de vera sua charitate & Contritione fuisse omninò certum. Adfirmat id ipse in octavo Confessionum libro: *Dicebam hæc, & flebam amarissimâ Contritione cordis mei.* Cap. 12. Et in sequenti libro: *Sagittaveras tu cor meum charitate tuâ.* Cap. 2. Et in libro de fide & operibus: Cap. 6. *An usque adeo dissimulamus à sensibus nostris, ut vel nos ipsos non recordemur, quam fuerimus attenti atque sollicìti, quid nobis præciperent à quibus catechizabamur, cùm Fontis illius Sacramenta peteremus, atq; ob id* Competentes *etiam vocaremur?* Et in soliloquiorum Catechuminatus

L. 1. c. 11. tempore scriptis libris, illustratæ Divinitùs rationi aienti, *Multùm profecisti*, reponit: *Quamquam tibi respondere non possim, nunquam tamen mihi persuadebis, ut hâc affectione mentis, quâ nunc me esse sentio, nihil me profecisse arbitrer.* De sua igitur vera in Deum charitate & Contritione erat certus ac securus. Quocirca dum peccata sua ante Baptismi susceptionem sibi necdum fuisse remissa scripsit postea Episcopus, nequaquam ex errante olim privata conscientia, sed ex communi totius Ecclesiæ sensu scripsit, ex quo & prædicavit: *Quantumcumque Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat, non ei remittitur, nisi dum venerit ad Baptismum.* Et sanè fletus, cilicia, cineres, nudi pedes & cervices, substrationes, scrutinia, manus impositiones, & istiusmodi varia plurium annorum durissima paratura, quam uti necessariam peccatorum remissioni accipiendæ præparationem, & justum tantæ mercis pretium exegit & à Catechumenis & à Pœnitentibus olim Ecclesia, lucidè evincunt, quod tantum donum ad quemvis imperfectę charitatis seu Contritionis actum dari ipsa non censuerit, adeòque & Augustini conscientia nunquam erraril. Hinc & suprà laudatam cum semetipsa pacem, quam esse effectum remissionis peccatorum definit sacrosancta Tridentina Synodus, illa non sensit, nisi post egressum è salutaribus aquis.

CAPUT X.

Examinantur alia Domini Cardinalis fundamenta.

PAlmare Domini Cardinalis fundamentum sunt superiùs adducta, & alia plura similia Divinarum literarum testimonia, quæ ad conversum peccatorem adfirmant statim converti etiam Divinam misericordiam, & omnem veraciter pœnitentem ac diligentem rediligi mox à Domino Deo, adeòque & donari remissione peccatorum. Respondeo omnia ejusmodi loca exponi à sancto Leone magno in

Epist. 91. c. 3. literis ad Theodorum Forojuliensem Episcopum: *His, qui in tempore necessitatis, & in periculi urgentis instantia, præsidium Pœnitentiæ & mox Reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, ne Reconciliatio deneganda, quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera conversio.* Nullas patitur veniæ moras, non ut ipsa per semetipsam statim consequatur remissionem peccatorum, sed ut in supremæ necessitatis gratiam mox vestiatur Sacramento, per quod ista remissio detur. Omnia, inquam, Divinarum Scripturarum, contritis & ad Deum diligendum conversis peccatoribus dandam mox peccatorum veniam

pro-

promittentium, adducta testimonia soli, si quidem imperfecta sit, Evangelicis novorum Sacramentorum vestibus adjutæ charitati & Contritioni promittunt: Ea quippe sola est quemadmodùm in novo Testamento oportet. Aliam expositionem in libro de gratia & libero arbitrio adversùm Pelagianos, hocce Divino testimonio, *Si volueris conservabis mandata*, ad errorem suum abutentes, tradit sanctus Augustinus: Per Jesu Christi gratiam fit, *Vt bona voluntas, quæ iam esse cæpit, augeatur, & tam magna fiat, ut poßit implere Divina mandata quæ voluerit, cùm plenè perfecteq́; voluerit. Ad hoc enim valet, quod scriptum est,* Si voluerIs conservabis mandata, *ut homo, qui voluerit & non potuerit, nondum se plenè velle cognoscat, & oret ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata. Certum est enim nos mandata servare si volumus, sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, ut tantùm velimus, quantùm sufficit, & volendo faciamus*. Sola robustissima ac plena voluntas est valida ad omnes Dei leges. Etenim montium translatio, & alia fidei per Dominum Jesum promissa charismata fieri non possunt, nisi ab ampla illa, quam in sæculi fine vix inveniendam idem Dominus prædixit. Ita & peccatorum remissio est fructus & effectus nudæ etiam charitatis & Contritionis; non cujuscumque, sed solius perfectæ: Imperfecta omnis, etiam adulta & robusta, eget adjutorio actualis Sacramenti. Solius nobilioris speciei dignitatem in totum genus transcribere est genus probatissimæ locutionis.

Laudatam sancti Leonis Epistolam, hæc præsertim ejus verba, *Nullas patitur veniæ moras vera conversio*, adducit etiam pro se Dominus Cardinalis. Respondeo antiquum, qui Pœnitentiæ pro gravibus peccatis actionem seu satisfactionem non unà cum data Absolutione imponi postea adimplendam, sed ante ipsam plenè expleri jussit, Ecclesię rigorem fuisse quoad moribundos mitigatũ à tertio decimo Canone Nicęno, mandante nullum deinceps necessario, quod tribus antea peccatis fuerat usque tunc negatum in quibusdam Ecclesijs, postulatæ Recõciliationis viatico deinceps frustrari. Verùm rigidiores quidam Episcopi mandari dixerunt de solis Pœnitentibus, qui sani maternam Ecclesiæ pietatem implorârant, Pœnitentiam acceperant, & diligenter peregerant usque ad infirmitatis adventum, ideòque ad alios, quos solus mortis timor ad Dominum coëgerat, Lapsos gratiam istam non posse extendi: Eis Pœnitentiæ actionem & Reconciliationis donum non posse simul impendi, sed quædam interstitia etiam ab his esse servanda. Fundabant se in sancto Cypriano, qui Pacem Lapsis moribundis dum dandam sanxit, sanxit de solis qui vivi Ecclesiæ fores ad mi-

misericordiam pulsârant flentes, addens in Epistola ad Antonianum Episcopum de cæteris: *Non est dignus in morte accipere solatium, qui dum vixit, non cogitavit se moriturum.* Hanc duritiem improbat & proscribit sanctus Leo, dicens veræ, quæ etiam in taliter Pœnitentibus præsumi debet aut sperari, conversioni nullas à Deo optimo maximo fieri veniæ moras, non ut ipsa per semetipsam sine Sacramento accipiat veniam, sed ut satisfactionis & Reconciliationis, à quibus illam accipiat, Sacramento & adjutorio vestiatur. Vestimentum illud & adjutorium ait illi esse adeò necessarium, ut dum non per contemptum aut gravem negligentiam, sed per improvisam necessitatem adhiberi non potuerit, laudatæ conversionis fructus & successus sit nobis incertus, & Divino Judicio reservatus. Proinde sanctus Leo palam est nobiscum.

Etiam totius Ecclesiæ consensum producit Dominus Cardinalis, & scribit: *In Ecclesia sæpè conceduntur à Pontificibus indulgentia habentibus Contritionem peccatorum suorum cum proposito Confeßionis Sacramentalis suo tempore faciendæ. Et eadem indulgentia à fidelibus toto orbe libenter & cum gratiarum actione suscipiuntur. At certum est indulgentias hoc requirere, ut qui eas sumit iam sit in statu gratia, & liber à reatu mortis aterna, & solùm pro temporalibus pœnis satisfacere teneatur. Indulgentia enim à temporalibus pœnis homines liberant, si tamen priùs ab aternarum reatu liberati fuerint. Quare universa Ecclesia credit per Contritionem cum voto confeßionis à reatu peccati mortalis hominem liberari, atque in gratiam cum Deo redire.* Respondeo aliud esse indulgentiam, aliud ejus fructum seu effectum. Eam posse in statu peccati mortalis donari atque acceptari, nemo dubitavit unquam: Eam enim ante Reconciliationem passim dedit Ecclesia antiqua. Sacramentales satisfactiones uti passim ante Reconciliationem imposuit atque expleri jussit, ita quoque indulsit & relaxavit. Verùm tam expletionis quam relaxationis fructus seu effectus non nisi post remotum reatus seu peccati obicem in Reconciliatione, & per ipsam dato gratiæ statu sumebatur. Eodem modo fit etiam in laudatis per Dominum Cardinalem indulgentijs.

Dominus Cardinalis adducit etiam varia sancti Augustini loca, similia huic in quinto super sancti Joannis Apostoli literas tractatu: *Si quis in corde suo invenerit charitatem, securus sit quia iam transiit à morte ad vitam, iam in dextera est.* Et adjungit: *At num in dextera esse dici potest, qui adhuc reus est gehennæ, & filius iræ ac perditionis?* Adducit & alium ex laudato tractatu locum: *Dilectio sola discernit inter filios Dei & filios diaboli.* Et hæc omninò assidua est sancti Augustini doctrina.

ctrina. Respondeo primum cum alijs similibus locum intelligendum & de perfecta charitate, & de imperfecta. Quod enim quævis etiam hæc, præsertim si adfectu sit super omnia, peccatorem resuscitet, vivere faciat, adeòque & à morte ad vitam transferat, super ex authenticis testimonijs ostendi. Transfert à morte, non quidem ad habitualem remissionis peccatorum, tamen ad actualem fidei & boni operis vitam. Eadem, licet non sola, tamen per Sacramentum, quod Augustinus nequaquam excludit, adjuta, omninò transfert à sinistra ad dexteram. Possit tamen & solam perfectam charitatem sanctus Augustinus in istis verbis respicere: Quod enim perfectæ charitatis laudes & vires toti generi frequenter adscribat probatissimum Canonicæ etiam locutionis genus, dixi jam suprà, & est manifestum. Alium à Domino Cardinali adductum locum exponit frequenter ac patenter ipse Augustinus, dicens Dei filios à diaboli filijs nec per Sacramenta, nec per Ecclesiasticas dignitates, nec per gratis data charismata, sed distingui per solam charitatem, quod nempe alia omnia sine hac sint inutilia, & non prosint. Quocirca exinde non probes quamvis solam sine Sacramento charitatem justificare, sed sine charitate neminem ab ullo justificari Sacramento, quod hoc in Scripto præsertim nitor persuadere.

Pergit & urget Dominus Cardinalis: *Qui charitatem habet, legem implet, ut Augustinus ostendit ex verbis Apostoli*, PLENITUDO LEGIS EST DILECTIO. *At nemo rectè vivere, & legem implere potest, nisi regeneratus, & iustificatus, & filius Dei effectus, dicente Augustino*: NON BENE VIVUNT HOMINES, NISI EFFECTI FILII DEI. *Sequitur igitur, ut qui charitatem habent, liberi sint à peccato, quandoquidem sancti sint, & legem impleant, quod nemo potest, nisi à peccato iustificatus.* Respondeo hæc Apostoli verba, *Qui diligit, legem implevit*, *Plenitudo legis est dilectio*, esse non cujuscumque, sed solius, utpotè quæ sola totius legis adimplendæ vires habeat, perfectæ charitatis encomium. Etenim Divina, quam in hac vita à nobis completam oportet, lex est, *Post concupiscentias tuas non eas*, seu nulli cupiditati adsensum, adfixivum præsertim, præbeas: Quod lucet fieri non posse, nisi per perfectam charitatem, quæ sit patiens, fortis, benigna, non agat perperam, non cogitet malum, omnia sufferat, credat, speret, & quam neque mors, neque vita, nec ulla creaturæ dilectio possit à Christo Jesu separare. Quare omninò profiteor legem adimpleri, seu integrè observari non posse, nisi à regeneratis ac justificatis. Quisquis enim legem adimplet, jam perfectam charitatem habet, adeòque est justificatus. Verùm quod longè aliud sit legem adimplere, seu totius le-

gis adimplendæ viribus pollere, aliud rectè vivere, suprà abundè ostensum est, & res ipsa clamat. Petrus quippe Apostolus, licet viribus istis nondum instructus, usque ad ancillæ ostiariæ interrogationem & metum rectè omninò vixit. Quin immò plurimi, quos nempe à tentationibus infirmâ suâ charitate fortioribus custodit Divina protectio, usque ad extremum spiritum rectè sine illis agunt, sanctè moriuntur, fæliciterque decedunt, licet non plenè puri, tamen purgandi, ad Dominum Deum & ejus regnum. Et de illis ait Augustinus in libris adversùs Julianum: Potest homo *esse correctus, & rectè vivere, necdum tamen remissione peccatorum liberatus.* Quosdam Catechumenos multis fidelibus vivere sanctiùs, apertè docet in nonagesimi Psalmi commentario, in quarto Tractatu super sancti Joannis Evangelium, ac alijs in locis, & adjungit: *Et tamen omnia peccata super illos sunt, & nisi venerint ad salutarem Baptismum, ubi peccata solvuntur, cum omni* vitę & morum *excellentia sua non poßint intrare in regnum cœlorum.* Quod nempe ista excellentia sit dumtaxat bona citra justam de gravibus lapsibus querelam vita, necdum totius legis adimpletio, seu perfectio charitatis. Et talis jam est filius Dei: Non per peccatorum remissionem, sed per actualis exordia charitatis. Varia apud antiquos Ecclesiæ Patres est Dei filiatio, varijque ipsius gradus: Nam & hæretici sunt illis filij Dei, sed rebelles.

L. 6. c. 19.

Audiamus & ultimum Domini Cardinalis argumentum: *Postremò opponimus id, quod etiam adversarius,* suprà memoratus nescio quis Doctor Catholicus, *admittit, in articulo mortis, si non adsit qui reconciliet Pœnitentem vel baptizet Catechumenum, posse eos per veram Contritionem cum desiderio Sacramentum percipiendi, non solùm iustificari, sed etiam continuò ad æternam gloriam pervenire. At certè non est articulus mortis, qui homines iustificat, sed vera conversio & cordis contritio cum desiderio Sacramenti percipiendi. Articulus enim mortis à prævaricatione præcepti excusat, & facit ut non sit reus Sacramenti non percepti, qui ideò Sacramentum non habuit, quia noluit, sed quia non potuit. Ergo ubicumque eadem caussa reperietur, id est, vera Contritio cum voto Sacramenti suscipiendi, idem etiam continuò sequetur effectus.* Respondeo necessitatis articulum nec plenam esse nec partialem nostræ justificationis caussam, sed esse occasionem seu rationem Divinæ dispensationis & gratiæ, quâ nostrum figmentum miseratus Deus optimus maximus legi suæ quasi deroget, suppleatque Sacramenti per necessitatem sine culpa nostra deficientis caussilitatem. Deus enim, uti providus familiæ Pater, in Evangelicis suis legibus non solet sine competenti caussa dispensare. Egregia & omni laude dignissima est hæc Do-

Domini Cardinalis Confessio: *Multa sunt obiectiones & graves adversùm ea, quæ disputata sunt.* Sunt omninò gravissimæ atque irrefragabiles; verùm quæ per adductos variæ charitatis gradus, vires, seu species facillimè concilientur. Gradus istos quisquis cum Augustino benè distinxerit, non potest nobiscum non sentire.

CAPUT XI.

Elucidantur quedam per Dominum Cardinalem adducta loca sacrosancti Concilij Tridentini.

DOminus Cardinalis adsertionem suam fundat etiam in tribus locis sacrosanctæ Synodi Tridentinæ. Primus est ex Sessionis sextæ capite quarto: *Concilium Tridentinum declarat post Evangelium promulgatum neminem iustificari sine Baptismo aut eius voto; quo loco admittit posse hominem per veram Pœnitentiam cum voto Baptismi Deo reconciliari, antequam Baptismum corpore recipiat.* Respondeo id omninò posse fieri, & actu fieri in casu martyrij, in extremæ necessitatis casu, in casu perfectæ charitatis, & in quibusdam etiam casibus charitatis imperfectæ. Extra istos dico votum non sufficere, sed actuali Baptismatis aut Reconciliationis Sacramento esse omninò opùs. Actuale Sacramentum cunctis imperfectè contritis iudicatum olim semper fuit adeò necessarium, ut de laudata per sanctum Jacobum Apostolum, *Confitemini alterutrum peccata vestra*, Sacramentali oris Confessione scribat ad Lincolniensem Episcopum etiam Theobaldus Stampensis: *Hâc auctoritate, sicut quidam putant, non lædimur, quia hoc tantùm sanè de valentibus & confiteri nolentibus intelligitur. Quia nimirùm si aliquis pro aliqua infirmitate, sive etiam ab ipsa nativitate confiteri ore impotens efficiatur, cùm bonam & discretam confitendi ore habeat voluntatem, si corde confiteatur, Discretorum iudicio prorsùs alienus à salute non iudicatur.* Notanda sunt verba, *sicut quidam putant*: Agunt in illos, qui laudatam confessionem homini lapso in quovis penitùs eventu & statu censebant indispensabiliter necessariam, solosque naturalis impotentiæ aut extremæ necessitatis casus audet Theobaldus facere exemptos Et dat rationem ex sancto Hieronymo: *Quidquid vis, & non potes, Deus factum computat. Sicut enim deliberatio cum molimine vitiorum damnatur, sic quoque bona voluntas, cùm deest copia agendi, remuneratur; quia non secundùm hoc, quod quisque non potuit, vel non licuit, sed secundùm hoc, quod fuit, & proposuit ex conscientia, accusatur vel defenditur, cùm Deus iudicabit occulta hominum.* Hoc est, nequaquam semper, sed dumtaxat ubi faciendi copia deest, votum & voluntas

æqui-

æquivalent facto. Et sacrosancta Tridētina Synodus dicens, *Sine Baptismo aut eius voto*, nequaquam inducit Alternativam, aut locum facit electioni, sed defuit adversùs Cajanam & Wicleffiticam à Martino Luthero resuscitatam hæresin, hunc præsertim ejus à Joanne Cochlæo memoratum articulum: *Baptismus neminem iustificat, nec ulli prodest, sed fides in verbum promissionis, cui additur Baptismus.* Defuit ac firmat antiquam Ecclesiæ fidem, quæ actuale Baptisma in ordinarijs, ejus autem votum in extraordinarijs eventibus credidit semper & docuit esse Contritioni necessarium auxilium, & concaussam ad impetrandam à Domino remissionem peccatorum.

A. 1521.

Aliter à Domino Cardinali adductus locus est in quartæ decimæ Sessionis quarto capite: *Concilium disertis verbis docet Contritionem charitate perfectam reconciliare hominem Deo, antequam Sacramentum Pœnitentiæ actu suscipiatur.* Respondeo locum hunc esse nostræ adsertionis palmare fundamentum. Istam enim sine actuali Sacramento reconciliandi virtutem nequaquam natæ, nutritæ, adultæ, aut robustæ, sed soli per charitatem perfectæ Contritioni adscribit Synodus disertis verbis, quos charitatis gradus seu species, earumque distinctionem quisquis non callet aut advertit in hac materia, non potest non cespitare, immò & labi. Et ex sola perfecta plenam & perfectam, ex quavis autem imperfecta, licèt adulta aut robusta, charitate imperfectam dumtaxat Contritionem seu Attritionem nasci, quis non videat? Ipsa vocabula id clamant. Attritio enim carnale veteris aut lapsi hominis cor, regnantesque in illo adfixivas cupiditates dumtaxat atterit, frangit, ac vincit; Contritio conterit, redigit in nihilum, & exstinguit: Quod sine perfecta charitate fieri non posse novit omnis qui perfectæ charitatis ingenium & naturam novit. Porrò nullam imperfectam Contritionem sine actuali Sacramento justificare definit disertis verbis Tridentina Synodus, ideòque definit nostram adsertionem.

Tertius à Domino Cardinali adductus locus est in tertiæ decimæ Sessionis capite septimo: *Concilium declarat ad preparationem Eucharistiæ confessionem Sacramentalem esse necessariam ijs, qui conscientiam habent peccati lethalis, & simul excipit eos, qui fortè Missam celebrare tenentur, nec habent Sacerdotem cui peccata sua confiteantur. Eis enim Contritionem cum proposito confessionis ad Eucharistiam non indignè suscipiendam sufficere iudicavit. Itaque Concilium illud credidit per veram Contritionem, etiam ante Sacerdotis absolutionem, & citra mortis articulum, peccata remitti. Neque enim suspicari fas est, in illo casu Catholicum Concilium permissurum fuisse, ut cum conscientia peccati mortalis ad Sacramen-*

mentum Eucharistia accederetur. Respondeo etiam locum istum patenter facere pro nobis. Istam quippe sine prævia Confessione & Absolutione celebrationem in solo illius, quâ curatus Sacerdos, Confessorem non habens ad manum, ex officio celebrare tenetur, necessitatis articulo permittit sacrosancta Synodus, in alio quovis eventu disertè ac severè vetat: *Quantumcumque se contritum homo existimet.* Quia nempe censet à sola imperfecta Contritione passim non dari remissionem peccatorum. Eadem de caussa curato Presbytero, qui ex dicta necessitate sine prævia Confessione & Absolutione celebrarit, rigidè mandat ut quamprimùm confiteatur. Ut Confessarij occursum non exspectet, sed illum quærat statim, & accedat. Optimo jure beatissimus Pater noster Alexander septimus per hosce dies damnavit duos hosce libertinæ moralis Theologiæ articulos: *Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quam primum, est consilium, non præceptum. Illa particula,* Quam primum, *intelligitur, cùm Sacerdos suo tempore confitebitur.* In perpetua apud omnes sub cœlo Ecclesias benedictione erit laudatus, & nunquam satis laudandus Pater noster Beatissimus, qui Evangelicam Christianæ vitæ, Ecclesiasticam præsertim, disciplinam ab injectis per libertina & sordidis hominibus placere gestientia ingenia pessimis maculis ac rugis insigniter purgare jam cœpit, & adhuc pergit. Sacrosancta, inquam, Synodus curato Sacerdoti ob dictam necessitatem sine prævia confessione & Absolutione celebrare permittit, non quia illum solâ suâ Contritione imperfectâ justificatum censeat, sed quod fidelem populum ob Pastoris sui culpam & defectum credat necessario sibi sacrificio non privandum. Divinam, quæ percipiendæ Eucharistiæ præviam peccatorum confessionem & Absolutionem requirit, legem censet & sancit isto casu per epikeiam in fidelis populi gratiam non obligare. Hinc addidit, ut ejusmodi Sacerdos statim confiteatur. Utique juxta antiquum Ecclesiæ Canonem, ex quo quæstioni huic, *Si puellus Catechumenus, utpote septem annorum, vel homo etiam perfectus, dum fieret oblatio, opportunè adfuerit, eiusq; nescius particeps sit factus, quid debeat de eo fieri,* respondit Timotheus Patriarcha Alexandrinus: *Debet illuminari. A Deo enim vocatus est.* Eucharistiam enim adeò venerandam jubet Divina Jesu Christi Lex, ut necessaria per acceptam in Baptismo aut Reconciliatione peccatorum remissionem præparatio, dum ex casu vel caussis præmissa non fuerit, statim subjungatur. Et hinc illorum, qui Tridentinam de statim confitendo legem solis jam dictis Sacerdotibus, non autem alijs extra istam necessitatem sine prævia con-

fessione & Absolutione, idcòque palàm indignè communicantibus imponi existimant, opinionem erroneam arbitror & minimè tutam. Hosce ad quam primùm confitendum existimo longè striciùs obligari. Carent enim etiam fuco illo, ex quo Sacerdotes istos castigati per Beatissi num Patrem nostrum Alexandrum septimum Theologi voluerunt non obligari. Eos, quod legitimè & sine peccato celebrassent, dixerunt à sacrosancta Eucharistia justificatos, ac peccatorum remissione donatos per accidens, idcòque in primam opportunitatem posse ab ipsis confessionem differri.

Eucharistia dat primã gratiam per accidens.

Hæc enim est omninò ratio, ex qua Sacerdotes istos sine prævia confessione & Absolutione in dicta necessitate celebrare sacrosancta Synodus permisit. Eos nequaquam per suam imperfectam Contritionem, sed per sumendam Eucharistiam speravit in tali casu justificandos. Quod enim vivorum Sacramenta, Eucharistia præsertim, legitimè quandoque sumantur à peccatoribus, & primam gratiam conferant per accidens, est antiquissima Theologia. Etenim Serapioni, civi Alexandrino, nuper in persecutione lapso, Pœnitentiam & alia extrema Sacramenta rogatus mediâ nocte Parochialis Presbyter, quod per infirmitatem lecto adfixus non posset accedere, Eucharistiam misit per puerum, mandans ut madefactam Serapioni in os infunderet: Quod & puer fecit. Atque ita Serapion est piè in Domino defunctus. De ipso enim ad Fabium Antiochiæ Patriarcham scribit apud Eusebium Cæsareensem Episcopum in Ecclesiastica historia sanctus Dyonisius Patriarcha Alexandrinus: *An non igitur satis constat Serapionem*

L.6.c.36. *fuisse reservatum, & usque eo in vita mansisse, quoad esset penitùs culpæ vinculis solutus, & ita labe, quâ erat idolis immolando adspersus, omninò deleta, posset pro multis bonis, quæ gessisset in vita, in numerum Confessorum referri.* Palàm adseverat eum per Eucharistiam sine prævia confessione & absolutione fuisse donatum remissione peccatorum. Et de sancto Maximiano Monacho, Syracusæ postmodùm Episcopo, ejusque varijs socijs, Monachis & sæcularibus, quos inter haud dubiè

L.3.c.36. quidam erant maculosi, in mari Adriatico horrendè periclitantibus, in Dialogorum libris scribit sanctus Gregorius magnus: *Tunc in eadem nave residentes sibimet pacem dederunt, Corpus & Sanguinem Redemptoris acceperunt, Deo se singuli commendantes, ut eorum animas,* remissione peccatorum donatas *benignè susciperet, quorum corpora in tam pavenda morte tradiderat.* Et ad quinquagesimum Canonem Trullanum scribit de nobis peregrinantibus Theodorus Balsamon: *Latini Azyma adsiduè in sinu ferentes, etiamsi sint laici, ea non solùm sibi ut Sacramenta impertiunt, sed etiam alijs.* Et antiquus adversùm Græcos

Tracta-

Tractatus, repertus in Constantinopolitano Conventu Patrum Prædicatorum: *Latini sanctam Eucharistiam negligentissimè spectant. Nam qui castra sequuntur, in marsupio ponunt, portant in vestibus, in pileu.* Eam ita portabant adversùs mortis periculum, ut in Sacerdotis absentia ipsi sibi tunc darent, atque ita à Deo acciperent remissionem peccatorum. Notanda sunt Theodori Balsamonis verba, *Azyma ut Sacramenta impertiunt*: Homo schismaticus spernit & damnat nostram in Azymo Eucharistiam, vultque non esse verum Sacramentum. Istam igitur antiquam Patrum Theologiam sequitur sacrosancta Tridentina Synodus, jam memoratum necessitatis articulum censet esse sufficientem, ut in fidelis populi gratiam curatus tunc Sacerdos sine prævia mortalium peccatorum Confessione & Absolutione celebret, ipsumque sperat Eucharistiâ tunc justificandum.

Verùm unus ex hujus Decreti conditoribus Melchior Canus, ex sacro Prædicatorum Ordine Episcopus Canariensis, in eruditissimo de locis Theologicis opere rectè tradit omnia & singula generalium Synodorum Decreta non semper esse necessaria ac firma fidei dogmata, & pergit: *In Concilio Tridentino, Sessione habitâ undecimo* L.5. c.5. *Octobris, anni millesimi quingentesimi quinquagesimi primi, de Eucharistia Sacramento definitum est, Confessionem Sacramentalem Eucharistia præmittendam esse, si conscientia peccati mortalis gravat. Et protinùs, Si quis, ait Synodus,* CONTRARIUM DOCERE, PRÆDICARE, VEL PERTINACITER ASSERERE, SEU ETIAM PUBLICE DISPUTANDO DEFENDERE PRÆSUMPSERIT, EO IPSO EXCOMMUNICATUS EXISTAT. *Sed hoc propter periculum cautum est. Erat enim opinio contraria perniciosa: Ideòq; excommunicatio illa ad publicam doctrinam vel maximè refertur. Nam quod sententia Caietani non fuerit pro hæreticâ condemnata, & nos testes sumus, qui Concilio interfuimus, & contextus ipse demonstrat. Habet enim Canon undecimus, idemq; postremus in hunc modum:* SI QUIS DIXERIT SOLAM FIDEM ESSE SUFFICIENTEM PRÆPARATIONEM AD SUMENDUM SANCTISSIMÆ EUCHARISTIÆ SACRAMENTUM, ANATHEMA SIT. *E vestigio autem adduntur, mutata dicendi forma, hæc verba:* ET NE TANTUM SACRAMENTUM INDIGNE, ATQUE ADEO IN MORTEM ET CONDEMNATIONEM SUMATUR, STATUIT ATQUE DECLARAT IPSA SANCTA SYNODUS, ILLIS QUOS CONSCIENTIA PECCATI MORTALIS GRAVAT, QUANTUMCUMQUE ETIAM SE CONTRITOS EXISTIMENT, HABITA COPIA CONFESSORIS NECESSARIO PRÆMITTENDAM ESSE CONFESSIONEM SACRAMENTALEM. SI QUIS AUTEM CONTRARIUM DOCERE, PRÆDICARE, VEL PERTINACITER ASSERERE, SEU ETIAM PUBLICE DISPUTANDO DEFENDERE PRÆSUMPSERIT, EO IPSO EXCOMMUNICATUS EXISTAT. *Ubi vides Caietani sen-*

tentia Anathema non dici, sed quoniam non solùm falsa, sed noxia etiam erat, reprobari, & propter periculum publicam præsertim prædicationem & disputationem interdici. Thomas de Vio, Cajetanus, e sacro Prædicatorum Ordine sanctæ Romanæ Ecclesiæ ad sanctum Xixtum Presbyter Cardinalis, docuerat quâvis verâ Dei super omnia charitate, & nata hìnc Contritione justificari hominem, ideòque taliter contritum peccatorem sine prævia confessione & Absolutione posse & communicare & celebrare. Hanc sententiam, licèt non uti hæreticam damnet, tamen uti falsam, noxiam, atque perniciosam reprobat & proscribit sacrosancta Synodus, atque ita nostram adsertionem uti necessariam àc penitùs veram manifestè confirmat. Nullum mortalis peccati reum vult deinceps sine prævia confessione & Absolutione communicare, nisi solum curatum, qui ex officio celebrare tenetur, & Confessoris copiam non habet, Sacerdotem: Non quod illum suâ tunc Contritione, sed sumptâ Eucharistiâ speret justificandum. Dico, *Speret:* Neque enim id definit, sed ex antiqua Patrum Theologia uti rem probatam, aut certè probabilissimam supponit. Quia tamen omninò certissima non sit, ejusmodi Sacerdoti rigidè mandat ut quam primum confiteatur. Palàm ergo censet nos à quavis Contritione, & quovis Sacramenti voto non semper justificari.

CAPUT XII.

Exponitur servilis gehennarum timor.

Varia timoris species.

PEtrus Lombardus, Petrus Pictaviensis, ac sanctus Thomas timorem dividunt in quatuor membra: In timorem mundanum, servilem, filialem, atque initialem. Sanctus Augustinus & seniores ejus discipuli proximè dividunt in duo dumtaxat membra: In timorem castum seu filialem, ac in servilem. Quidam addunt & mercenarium. Rectè verò laudati Doctores Scholastici servilem pœnæ, filialem timorem dicunt esse culpæ. *Timor servilis*, inquit Petrus Pictaviensis, *est quando aliquis cessat à peccato tantùm propter timorem gehennæ, & non propter amorem Dei. Filialis est quando homo cessat à peccato tantùm propter amorem Dei.* Loquitur ex sancto Augustino in tractatibus super sancti Joannis Evangelium: *Est timor servilis, est & castus. Est timor ne patiaris pœnam, est alius ne amittas iustitiam. Timor ille, ne patiaris pœnam, servilis est. Quid magnum est non timere pœnam? Hoc nequissimus servus, hoc & crudelissimus latro. Non est magnum timere pœnam, sed magnum est amare iustitiam. Qui ergo amat Iustitiam, nihil timet? Timet planè: Non ne incidat pœnam, sed ne ne amittat Iustitiam. Amat aliquis vestrum pecuniam; ex hoc ipso quod amat, intelligit quod dico.*

Quid servilis timor quid filialis.

co. Timet damnum. Quare timet damnum? Quia pecuniam diligit. Quantùm amat pecuniam, tantùm timet ne perdat pecuniam. Ergo invenitur aliquis amator Iustitiæ, qui plus in corde pertimescat damnum, qui plus extimeat spoliari Iustitia, quam tu pecunia. Hosce timores adsiduè penes culpam & pœnam, uti penes objecta eorum materialia, distinguit, sed non penès ipsa sola. Distinguit etiam penes servilitatem, quam castus sanet & extinguat, servilis timor compescat solummodò & frænet, ideòque uti dolosum in sinu anguem permittat in cordis intimo latitare. Distinguit, inquam, penès fædum animum, quo quis à conspicuis peccatis ob adnexi illis mali pœnalis metum abstinet, malens tamen & optans non fore justitiam, quæ peccata ista vetaret, aut certè puniret. Hunc animum meritò appellamus servilitatem: Est enim servilis mentis vilitas, quâ solent servi, non ex animo & bona voluntate, sed subdolè servire suis dominis & coacti, optantes sui juris esse, & non servire.

Hic anguis omninò latet etiam sub timore gehennæ. Latet voluntas longè nequior, quâ mallet homo non esse vetitum quod sibi sentit esse libitum, ideòque Divinæ legis ac justitiæ, quam apud hominum oculos observat, in cordis sui secreto est osor & inimicus. Eleganter hoc Augustinus docet in literis ad Anastasium: *Inaniter putat victorem se esse peccati, qui pœna timore non peccat. Quia etsi foris non impletur negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intùs est hostis. Et quis coram Deo innocens invenitur, qui vult fieri quod vetatur, si subtrahas quod timetur? Ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui vult facere quod non licet fieri, sed ideò non facit, quia impunè non potest fieri. Nam quantùm in ipso est, mallet non esse iustitiam peccata prohibentem atq; punientē. Et utiq; si mallet non esse iustitiam, quis dubitaverit, quod eā si posset, auferret? Ac per hoc quomodò iustus est talis iustitiæ inimicus, ut eā, si potestas detur, auferat, ne comminantem vel iudicantem ferat? Inimicus ergo iustitiæ est, qui pœna timore non peccat; amicus autem erit, si eius amore non peccet. Tunc enim verè timebit peccare. Nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere. Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennas odit.* Epist. 144. Et in sermonibus de verbis Apostoli: *Hoc interest inter timorē tuum, & timorem latronis, quod latro timet leges hominum, & ideò facit latrocinium, quia se sperat fallere leges hominum; tu autem leges eius times, quem fallere non potes. Nam si fallere posses, quid non fecisses? Ergo & concupiscentiam tuam malam non amor tollit, sed timor premit.* Serm. 18. c. 6. In nono super sancti Joannis Epistolam tractatu elucidat hæc per castæ & adulteræ uxoris exemplum: *Non potest meliùs explicari, quid intersit inter duos istos timores, nisi penes duas mulieres maritatas, quarum unam ita con-*

ſtituas volentem facere adulterium, delectari nequitiâ, ſed timere ne damnetur à marito. Timet maritum, ſed quia adhuc amat nequitiam, ideò timet maritum. Hinc non grata, ſed moroſa eſt mariti præſentia. Et ſi fortè vivit nequiter, timet maritum, ne veniat. Tales ſunt, qui timent, ne veniat dies iudicij. Fac alteram amare maritum, debere illi caſtos amplexus, nullâ ſe adulterij immunditiâ maculare: Optat viri præſentiam. Et quomodò diſcernuntur iſti timores? Timet illa, timet & illa: Interroga, quaſi unum reſpondent. Ambæ enim rogatæ, An virum timeant, reſpondent ſe timere. *Vna vox eſt, ſed diverſus animus. Iam ergo interrogentur, Quare? Illa dicit, Timeo virum, ne veniat & damnet; illa dicit, Timeo virum, ne diſcedat.* Caſto animo altera pudicitiæ & viri offenſam; altera laſciviam diligit, velit eſſe nullas pudicitiæ leges, viroque nullam vindicandi voluntatem aut poteſtatem: Licet fortè caſtum corpus habeat, habet mentem adulteram atq; impuram. Ita & gehennarum ſerviliter fugax animus velit eſſe nullas virtutum leges, nullas peccati pœnas, nullam ipſarum intentatricem juſtitiam, ideòque hujus, id eſt, ipſius Dei optimi maximi eſt occultus inimicus & olor. Quocirca Petrus Lombardus, ſanctus Thomas, alijque Doctores Scholaſtici, dum ſervilem ac filialem metum per pœnam & culpam definiunt ac diſtinguunt, intelligi debent hoc ſenſu: Servilis eſt ſolius pœnæ, filialis metus eſt etiam culpæ. Etenim & bonus filius pœnas, etiam temporales, omninò timet, ſed ex alio animi fonte. Utique ex charitate, quæ non ſolum Dominum Deum, ſed & ab illo inſtitutum in creatura, rationali præſertim, ordinem diligit, ideòque ipſum etiam odit ac metuit, uti per peccata, ita & per pœnas lædi aut turbari.

Quis ſit metus vanus, quis non vanus.

Timorem ſanctus Auguſtinus etiam dividit in vanum & non vanum, utique ex Evangelico Domini verbo: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, ſed potiùs eum timete, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehenna.* At malorum temporalium, præſertim mortis, qui rectos in Paradiſo Protoplaſtos à peccato deterruit, metum quomodò Dominus dixit eſſe vanum? Quod ea peccatricis noſtræ voluntatis poteſtati ſubtracta jam timendo evitare non poſſimus, ideòque vanè & inutiliter, caſſo ſtudio & nullo fructu nos adversùm illa muniamus, ac ſi abluamus æthiopem. At verò gehennas inviti non poſſumus incurrere, ſed eas evadere eſt noſtræ voluntatis opus, ideòque noſter de illis timor aut labor non eſt inanis. Earumdem metus eſt omninò utilis, temporalium verò malorum metum, quod ejus impulſu frequenter in lapſum agamur, noxium ſanctus Auguſtinus paſſim appellat. Dico, *Frequenter*: Nam frequenter etiam ad bonum cogit. Quis enim ignoret per patibuli, Regij enſis, Regiarum pœnalium legum, infamiæ, de-

degradationis, aliorumque temporalium malorum metu frequenter homines à pessimis vijs non solùm coërceri, sed & emendari? Æquivocum pro vario intentantis hominis fine effectum habent ista omnia: A Decio aut Diocletiano, Ecclesiam ad lapsum, à Constantino aut Theodosio intentata Arianos, Donatistas, & alios hæreticos cogebant ad surgendum & standū. Gehenna igitur, utpotè à Deo optimo maximo semper incussa, temporalia mala quandoq; dumtaxat compellunt ad bonum. Et hanc doctrinam firmat sacrosancta Tridentina Synodus, dicens de metu gehennarum: Catechumeni *Divina Iustitia timore utiliter concutiuntur*. Et iterùm: *Per gehenna metum ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus*. Et de utroq; timore simul: *Attritio ex gehenna, & pœnarum*, utique temporalium, *metu concipitur*. Et de solo temporalium malorum metu: *Hoc timore utiliter concussi Ninivitæ, ad Ionæ prædicationem Pœnitentiam egerunt*. Eos solo temporalium malorum per Regem intentato metu fuisse concussos docet adsiduè S. Augustinus. Et hic est germanus ac proprius fructus, quem per adjectos Decalogo terrores extortum carnalibus Judæis voluit olim Divina Majestas: Eos voluit concussos, atque ita ad ejus omnipotentem, sine qua legi adimplendæ se agnoscerent invalidos, misericordiam compelli & accelerare. Est magnus ille fructus, ex quo Apostolus legem ait fuisse nostrum, qui terroribus ad Christum Dominum & Justitiæ dilectionem cogeret, pædagogum.

Sess. 6. c. 6.
Can. 8.
Sess. 14. c. 4

Et hìnc patet ad famosam quæstionem, An servilitas à timoris servilis substantia distinguatur ac separari possit, optimum esse Angelici Doctoris Responsum: *Si servilitas esset de ratione timoris servilis, oporteret quod timor servilis esset simpliciter malus. Sed prædicta servilitas non pertinet ad speciem timoris servilis, sicut nec informitas ad speciem fidei informis, & ideò timor servilis secundùm suam substantiam bonus est, sed servilitas eius est mala*. Servilitas est fœdus ille animi adfectus, quo quis in bono opere tenetur invitus, quo cupiditates suas vellet nec prohiberi nec puniri, quo omnia sibi libita vellet & licita. Est motus à timore non solùm diversus, sed & adversus: Alter enim concupiscit & pugnat in alterum; alter alterum, licèt non extinguat, compescit tamen & frænat. Quapropter servilitas à servili timore & separari omninò potest, & per charitatem plenè separatur. Quare rectè sanctus Thomas servilem timorem ait esse non dumtaxat utilem sed & substantiâ bonum. Loquitur cum sancto Augustino in enarratione Psalmorum: *Bonus est iste timor*. Et in sermonibus de verbis Apostoli docet gehennas nec vanè, nec malè timeri, & concludit: *Planè time, nihil melius times, nihil est quod magis timere debeas*. Et in

Psal. 127.
Ser. 18. c. 8.

En-

Encheridio adfirmat hominem primum, in quo nullus fuit non re-
Cap. 25. ctus motus, à Deo sic muneratum fuisse libero arbitrio, ut tamen regeretur imperio, ac tam primæ quam secundæ mortis exitio terreretur. Et hinc illum non solùm fide, spe, & charitate fuisse per peccatum,
Cap. 19. sed & gehennarum metu spoliatum scribit disertè sanctus Prosper in libro adversùs Collatorem. Attamen hic timor non fuit servilis, ideòque ejus bonitas non plenè juvat rem præsentem.

Exponitur timor initialis. Audienda hìc item sunt mens S. Thomæ & verba de timore initiali: *Timor initialis ex eo dicitur, quod est initium. Sed cùm & timor servilis & timor filialis sint aliquo modo initium sapientiæ, uterque potest aliquo modo dici initialis. Sed sic non accipitur initialis secundùm quod distinguitur à timore servili & filiali, sed accipitur secundùm quod competit statui incipientium, in quibus incboatur quidam timor per incboationem charitatis. Non tamen inest eis timor filialis perfectè, quia nondum pervenerunt ad perfectionem charitatis. Et ideò timor initialis hoc modo se habet ad filialem, sicut charitas perfecta ad imperfectam. Charitas autem perfecta & imperfecta non differunt secundùm essentiam, sed solùm secundùm statum. Et ideò dicendum est, quod etiam timor initialis, prout hic sumitur, non*
L.3 c.17. *differt secundùm essentiam à timore filiali.* Compendiosiùs exponit Petrus Pictaviensis: *Initialis timor est, quando homo cessat à peccato partim virtutis amore, partim formidine pœnæ.* Est ergo quid ex servili ac filiali mixtum: Est servilis, qui charitatem imperfectam, undique ab illa inseparabilem, & adæquatè semper commensuratum filialem timorem introduxit. Est timor per introductam sapientiam seu charitatem à servilitate purgatus. Hoc locutionis genus in Christianas scholas introduxit Petrus Lombardus: Ante ipsum nemo istam ex duplici timore mixturam videtur vocasse timorem initialem.

CAPUT XIII.

Exponitur varia utilitas timoris servilis.

Sess. 6. Can. 8. PRimam servilis timoris utilitatem jam audivimus à sacrosancta Tridentina Synodo: *Per gehennæ metum à peccando abstinemus.* A
Serm. 18. c 8. peccatis externis. *Timor iste*, inquit in sermonibus de Apostoli verbis sanctus Augustinus, *quo gehennam times, & ideò mala non facis, continet te, & sic volentem peccare animum interiorem non sinit. Est enim quidam custos timor, quasi pædagogus legis,* qui debet puerum non dumtaxat ad magistrum ducere, sed & ejus carnalem animum ab adimplendis cupiditatibus cohibere. Latiùs hæc elucidat in eodem sermone:
Gehennæ timor coercet à peccatis externis. Cap. 8. 9. *Et latro timet malum, & ubi non potest, non facit, & tamen latro est. Deus*

cor

cor interrogat, non manum. Lupus venit ad ovile ovium, quærit invadere, iugulare, devorare. Vigilant Pastores, latrant canes, nihil potuit, nihil aufert, non occidit; sed tamen lupus venit, lupus redit. Nunquid quia ovem non tulit, ideò lupus venit, & ovis redijt? Lupus venit fremens, lupus redit tremens, lupus est tamen & fremens & tremens. Eandem ad formam in quinto decimo sermone utitur exemplo leonis. Gehennarum metum dicit esse catenas, cataractas, ferreos compedes, quibus pravæ, Regum præsertim ac Magnatum humanas leges aut vindictas non metuentium, cupiditates intra cordis claustra, tamquam intra suas caveas aut fossas lupi, leones, tumultuantes aquæ coercentur. *Pœnarum timor*, inquit eleganter in libris de vita contemplativa Julianus Pomerius, *peccare volentes deterret à malo, & invitos tenet in bono.* Cap. 6. L.3.c.31.

Altera servilis timoris utilitas est, quod non solùm externa peccata, sed & inveteratas etiam, sub quibus tamquam sub grandi lapide homo sepultus jacet & fœtet, ipsorum consuetudines auferat ac eradicet. Etenim de temporalium malorum timore scribit ad Vincentium Rogatistarum Cartennensem in Mauritania Episcopum sanctus Augustinus: *Homines salubriter excutit, ut tamquam de somno lethargico emergant, & in salutem evigilent.* Per eum dicit plurimos Donatistas ab inveterata & quasi incorrigibili facinorosi schismatis pertinacia evigilasse, & vivos ad Matrem Ecclesiam rediisse. Gehennarum timor est longè validior. Est quasi Domini clamor ad quatriduanum Lazarum: *Veni foras.* Hoc clamore non solùm mortuos, sed & sepultos excitari scribit idē Augustinus in sermonibus de verbis Domini, etiā sese à pessima ac veternosa ad singula verba jurandi consuetudine resurrexisse adfirmat in sermonibus de verbis Apostoli, & adjungit modum: *Ex quo Deo servire cœpimus, & quantū malum sit in proximo vidimus, timuimus vehementer, & veternosissimam consuetudinem timore frænavimus. Frænata restringitur, restricta languescit, languescens moritur, & malæ consuetudini bona succedit.* Quomodò ex nimio immaturarum uvarum esu quassati, & ad manducandum panem stupefacti dentes, reparantnr pedetentim & reformantur per solam à dictis uvis abstinentiam, ita & ex nimio cupiditatum usu ad justitiam, veram suam escam, diligendam enervatus animus, per solam à peccatis externis abstinentiam pedetentim revigoratur. Amplè hanc similitudinem in Psalmorum commentario Augustinus exponit. Gehennæ timor aufert malas consuetudines. Epist.48. Serm.28. c.12. Ser.28.c.9 Ps.41.co.2

Tertia servilis timoris utilitas est, quod sit necessitas cogens ad bonum, de qua adagium populare: *Oportet de necessitate facere virtutem.* Exponit eleganter in libris de vita contemplativa Julianus Po- Et cogit ad bonam voluntatē.

 me-

L.3.c.7. merius: *Licèt voluntate impudicus sit qui necessitate pudicus est, tamen si & ille, quem timor in bono pudicitiæ tenet, vivere pudicè consuescat, in virtutem plerumque de necessitate proficit, & paulatim ipsius pudicitiæ delectatione crescente pudicus veraciter fit, & ita proficit, ut iam non sermone, sed virtute sordes impudicitiæ detestans, non timore pœnæ carnalibus incentivis obsistat, quod est incipientium proprium, sed execratione peccati compescat inquietos carnis affectus, quod est castitatis consummatæ fastigium.* Gehennæ metum esse non minùs, quam Evangelici verbi prædicationem, cui Deus non rarò donet germanæ justitiæ incrementum, Divinæ legis in mente nostra plantationem ac rigationem, in libris

L.2.c.17. de vocatione gentium sanctus Prosper demonstrat. Est validissima illa justitiæ plantatio, quam laudat in Evangelio Dominus: *Compelle intrare.* Ejus modum in libris adversùs Petilianum, pœnalium legum, quibus Donatistæ ad Ecclesiam cogebantur à Romanis Imperatoribus, pessimum osorem, insigniter exponit sanctus Augustinus, aiens

L.2.c.84. per laudatas leges ac pœnas admoneri hominem, *Vt cogitet quare patiatur: Vt si pro iustitia se pati perspexerit, idipsum bonum eligat pro iustitia talia sustinere; si autem viderit iniquitatem esse, pro qua patitur, se infructuosissimè laborare atque cruciari considerans, mutet in melius voluntatem, simulq; careat & molestiâ sterili, & ipsâ iniquitate.* Quod istam voluntatis mutationem extorqueat longè potentiùs etiam gehennæ timor, docet in innumeris locis. *Facit*, inquit in libris ad Pollentium,

L.9.c.19. *ut quod erat necessitate captum, fiat charitate perfectum.* Et hæ sunt utilitates & fructus, ob quos timorem esse sapientiæ seu charitatis, quam quasi seta filum introducit, initium adfirmat Regius Propheta.

Adjuvat imperfectã charitatem.

Porrò sicuti prædicatio justitiam non solùm plantat, sed & plantatam rigat, ita etiam timor: Introductæ à se atque initiatæ sapientiæ seu charitatis infirmitatem adversùs tentationes illâ fortiores roborat, à lapsu custodit, ad easdem superandas adjuvat, facitque victricem. Et hæc est quarta ejus utilitas, quam in Confessionum libris

L.8.c.11. laudat sanctus Augustinus, de semetipso quibusdam adhuc cupiditatum reliquijs ligato dicens ad Dominum: *Tenebar, & instabas tu Domine in occultis meis severâ misericordiâ flagella ingeminans timoris & pudoris, ne rursùs cessarem, & non abrumperetur idipsum exiguum & tenue quod remanserat, & revalesceret iterum, & me robustiùs alligaret.* Et in secunda super Psalmum sexagesimum secundum concione scribit de quibusdam infirmæ adhuc charitatis Martyribus: *Maiore timore minora contemnimus. Quis non bibat tribulationis temporalis poculum, metuens ignem gehennarum?* Ad martyrium passim robusta, quâ saltem patienter mortem acceptemus, charitas requiritur, certumque etiam

est

est & cum adulta, immò & cum nutrita aut nata dumtaxat charitate quosdam ad gloriam istam pervenisse. Modum Augustinus exponit in commentario Psalmi vigesimi tertij: *Quomodò si videas avem iam cadere in muscipulam, facis maiorem strepitum, & volat de muscipula. Sic & Martyrum iam fortè aliqui intendebant collum in dulcedinem huius vitæ: Dominus, qui erat in illis, fecit strepitum gehennarum, & erutus est passer de muscipula venantium.* Per Domini clamorem: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, sed potiùs timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* Gehennarum timor non est invalidior vanæ gloriæ cupiditate, per quam acceptari & superari posse crudelissima etiam tormenta ac mortem, & martyrij, licèt non veritatem, certè fucum consummari, plura nos Hæreticorum & Schismaticorum exempla docuerunt. Quæ omnia eleganti compendio in monasticarum institutionum libris complectitur Joannes Cassianus: *Principium nostræ salutis, eiusdemq́; custodia, timor Domini est. Per hunc enim & initium conversionis, & vitiorum purgatio, & virtutum custodia his, qui imbuuntur ad viam perfectionis.* Hinc custos iste hominem non deserit, *Quousque perveniat ad talem animum, ut plus amet Dominum, quam timeat gehennam, ut etiamsi dicat ei Deus, utere delicijs carnalibus sempiternis, & quantùm potes pecca, nec morieris, nec in gehennam mitteris, sed mecum tantummodò non eris, exhorrescat, & omninò non peccet, non iam ut in illud, quod timebat, non incidat, sed ne illum, quem amat, offendat.* Hoc est, donec in illo fiat charitas perfecta, à qua sola timorem uti superfluum pelli sanctus Joannes Apostolus adfirmat.

L.4 c 39.

Aug. l.de Catechis. rudib.c.17

CAPT XIV.

Exponitur varia imperfectio servilis timoris.

SErvilem gehennarum metum de imperfectione frequenter notat sanctus Augustinus. In sermonibus de verbis Apostoli: *Cùm ideò adulter non esse cœperis, quia times ardere in igne sempiterno, nondùm laudandus es. Non quidem ita dolendus ut ante, sed tamen necdum laudandus. Quid magnum est timere pœnam? Magnum est amare iustitiam.* Et in alio sermone: *Si timore gehennæ non facis malum, nondum es perfectus. Est quidem in te fides: Gaudeo fidei tuæ, sed adhuc timeo malitiæ tuæ.* Utique malitiæ servilitatis. Habet timor iste imperfectiones varias. Primam laudatus Augustinus adsignat in eisdem sermonibus: *Qui adhuc ideò benè agit, quia pœnam timet, Deum non amat, necdum est inter filios.* Et in alio sermone: *Si timore gehennæ non facis malum, non amore iustitiæ facis bonum.* Et in sermonibus de tempore: *Ille timor, quem charitas*

Servilis timor est imperfectus.
Serm.18. c.7.9.
Ser.19 c.9.
Oritur ex amore sui.
Serm.13. c. 13.
Serm. 19. c. 19.
Serm. 214. 3.

foras mittit, propterea pungit animam, ne amittatur aliquid quod in creatura diligitur, vel ipsa salus & requies corporalis, aut aliquid tale post mortem. Propterea enim & apud inferos timentur pœna, & dolores, & tormenta gehennarum. Prima, inquam, hujus timoris imperfectio est imperfectio seu vitium radicis: Oritur enim, non ex casto Dei seu justitiæ, sed ex mercenario amore sui ipsius, quo homo sibi ipsi benè vult esse, non solùm in hac vita, sed etiam in futura. Porrò sui ipsius amorem, quo homo non in Deo, sed in seipso seipsum diligit, esse fontem impurum, & omnis distorti adfectus primam radicem, est unum è fundamentis doctrinæ Catholicæ & Augustinianæ.

Cap. 69. Dei legem non facit levem. Alteram timoris imperfectionem producit in libro de natura & gratia sanctus Augustinus, hanc Domini, *Iugum meum suave est, & onus meum leve*, & hanc Regij Prophetæ, *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras*, de Divinis mandatis quasi invicem adversantes voces exponens & concordans: *Vtrumque verum est; dura sunt* Domini leges seu viæ *timori, leves amori.* Amor meus, pondus meum; illo feror, quocumque feror, etiam per asperrima atque durissima, & quidem sine labore, immò cum voluptate. Plenæ enim, quam amor donat, vel potiùs quæ est amor, voluntati nihil est difficile; at verò timor, quia originalem nostram, cui soli, non autem naturæ rectæ, Divina lex est onerosa, infirmitatem non tollit, sed invitam compellit ad ejus custodiam, laborem habet & difficultatem durissimam: Nihil durius aut difficilius opere, quod facis compulsâ & renitente voluntate. Et hanc timoris imperfectionem non soli Patres inculcant frequentissimè, sed & ipse sanctus Joannes Apostolus: *Timor tormentum habet.*

Timor non adimplet legem, Cap. 21. Cap. 14. Tertia imperfectio est, quod per servilem timorem Divina lex non plenè adimpleatur. Lucidè id Augustinus tradit in libro de fide & operibus: *Lex non timore pœna, sed amore iustitia completur.* Et in libro de spiritu & litera: *Mandatum si fit timore pœna, non amore iustitia, serviliter fit, non liberaliter, & ideò non fit. Non enim fructus est bonus, qui de radice charitatis non surgit.* Et in Encheridio:

Cap. 121. *Quod ita fit timore pœna, vel aliquâ intentione carnali, ut non referatur ad illam charitatem, quam diffundit Spiritus sanctus in cordibus nostris, nondum fit quemadmodùm fieri oportet, quantumvis fieri videatur.* Et apud sancti Prosperi

Cap. 243. sententias: *Quantùm ad opera attinet, quæ forinsecùs aguntur, & qui timet pœnam, & qui amat iustitiam, non facit contra mandatum, & ideò pares quidem sunt manu, sed dispares corde. Similes actione, dissimiles voluntate.*

Q. 54. Et in quæstionibus supra Deuteronomium: *Si forinsecùs ea, quæ Deus iubet, manibus fiant, corde non fiant, nemo est tam insulsus qui*

præ-

præcepta arbitretur impleri. Deus enim optimus maximus non solo corpore, sed & corde, utique casto supremi atque incommutabilis recti, quod ipse est, amore fieri mandat suæ legis opus; fieri mandat liberaliter, filialiter, promptâ & spontaneâ voluntate. At verò qui ex timore facit, facit voluntate invitâ & aversâ, cor ejus non est rectum cum Deo, est ex illis de quibus Regius Propheta: *Non custodierunt testamentum Domini, & in lege eius noluerunt ambulare.* Non dicit, *Non ambulârunt*, sed, *Noluerunt ambulare.* Supponit ambulasse, & tamen adjungit ambulare noluisse. Rationem dat in Psalmi istius commentario sanctus Augustinus: *Poterat putari lex operum quasi sufficere ad iustificationem, cum ea, quæ præcipiuntur, forinsecùs fiunt ab eis hominibus, qui mallent non præcipi quæ non ex corde faciunt, & tamen faciunt, & per hoc quasi videntur ambulare in lege Dei, sed nolunt ambulare. Non enim ex corde faciunt. Ex corde enim nullo modo fieri potest, quod fit formidine pœnæ, non amore iustitiæ.* Eos esse dicit pravam illam generationem, quæ quidem externa opera, sed *cor suum non direxit*; quæ dimidiatum dumtaxat legis opus fecit, ideòque ipsam non complevit. Et ex isto commentario laudatam suam sententiam, paucis mutatis verbis, sanctus Prosper desumpsit. Psal.77.

Quarta istius timoris imperfectio est, quod adjunctam sibi servilitatem, seu latentem in corde cupiditatem & peccandi adfectum non exstinguat & sanet, sed compescat solummodò & frænet. Tradit hoc sanctus Augustinus in literis ad Anastasium: *Inaniter putat victorem se esse peccati, qui pœnæ timore non peccat, quia etsi foris non impletur negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intùs est hostis. Et quis coram Deo innocens invenitur, qui vult facere quod vetatur, si subtrahas quod timetur? Ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui vult facere quod non licet fieri, sed ideò non facit quia impunè non potest fieri.* Et in libro de natura & gratia: *Sub lege est qui timore supplicij, non amore iustitiæ se sentit abstinere ab opere peccati, nondum liber nec alienus à voluntate peccandi. In ipsa enim voluntate reus, quâ mallet, si fieri posset, non esse quod timeat, ut liberè faciat quod occultè delectat.* Quod gehennarum metus solam manum & alia membra compescat, non cor à pravis cupiditatibus expurget, sed ipsas intra illius claustrum dumtaxat liget, est suprà abundè ostensum. Quod desideria ista solo Dei amore exstinguantur, est etiam constantissima sancti Augustini doctrina. Etenim scribit in libro contra legis & Prophetarum Adversarium: *Desiderium peccandi non exstinguitur, nisi contrario desiderio rectè faciendi, ubi fides per dilectionem operatur.* Et in libro de gratia Christi: *Lex prohibendo auget peccati cupiditatem, nisi diffundat Spiritus charitatem.* Et in libro de spiritu

Timor non excludit peccandi voluntaté. Epist. 144. Cap 57. Eam exstinguit solus Dei amor. L. 2.c.7. Cap. 6.

Cap. 4. ritu & litera: *Ubi sanctus non adiuvat Spiritus, inspirans pro concupiscentia mala concupiscentiam bonam, hoc est, charitatem diffundens in cordibus*
Cap.117. *nostris, profectò lex, quamvis bona, auget peccandi desiderium.* Et in Encheridio: *Regnat carnalis cupiditas, ubi non est Dei charitas.* Et in lite-
Epist.44. ris ad Horontianum Episcopum sanctus Ambrosius: *Charitas peccandi excludit affectum.* Vocem, *Sola*, licèt non exprimatur, certum & clarum est à sancto Doctore omninò subaudiri. Laudatam à Regio Propheta legem, *Lex Domini immaculata convertens animas*, esse cha-
Epist. 11. ritatem adfirmat in literis ad fratres Carthusienses sanctus Bernardus, & adjungit: *Quod sola videlicet sit, quæ ab amore sui & mundi avertere possit animum, & in Deum dirigere. Nec timor quippe, nec amor privatus convertit animam. Mutant interdùm vultum*, seu actum externum, *affectum nunquam.* Veritatem istam insigniter & copiosè demonstrat.

S. Augustini locus in speciem contrarius. Serm.15. c. 6. Obstare videtur in sermonibus de Apostoli verbis sanctus Augustinus, de homine sub lege posito, seu per legis timorem benè agente, scribens: *Non furatur, non adulterat, non dicit falsum testimonium, non facit homicidium, non concupiscit rem proximi. Potest hoc, potest fortaßis. Unde? Timore pœna.* Lucidè dicit nos per gehennæ timorem, non solùm ab externo opere, sed & ab interna peccati concupiscentia libe-
Tract.9. rari. Etiam in tractatibus super sancti Joannis Epistolam ait: *Homo timendo corrigit se, vigilat adversùm hostes suos, id est, adversùs peccata sua. Incipit reviviscere interiùs, & mortificare membra sua, quæ sunt super terram.* Quid est interiùs reviviscere, nisi non concupiscere? Contonat in libris de vita contemplativa insignis beati Augustini Discipu-
L.3. c.11. lus, Julianus Pomerius: *Ad pœnam, quæ peccanti debetur, mens, antequam peccet, adspiciat, & nihil eam peccati oblectat, nec ad peccandum ulla delectatio corporalis inclinat. Si eo tempore, quo quis peccare deliberat, sanâ mente consideret, quæ pœna exspectet in suis facinoribus ac flagitiys deprehensos, nescio an poßit quibuslibet vitiys accommodare consensum.* Palàm adseverare videtur per gehennæ metum evacuari internam peccati delectationem & consensum.

Exponitur. Respondeo in primo sancti Augustini loco producendum esse totum contextum. Sequitur enim: *Quamquam qui timore pœna concupiscit, puto quia concupiscit.* Quid est, *Non concupiscit*, &, *Puto quia concupiscit*? Distinguenda est duplex peccati cupiditas. Alia patens, & posita quasi in cordis superficie; alia latens, & in cordis profundo ac intimo recessu occultata. Patens cupiditas est mentis imperium seu Decretum, quo quis consentit & statuit furari, mæchari, in pravis cogitationibus aut operibus volutari. Et hæc cupiditas per servilem timorem, non solùm in hominibus, sed etiam in lupis ac leonibus,

om-

omninò evacuatur. Per hujusmodi metum quodvis animal ab externo opere abstinet, ideòque & ab imperio seu Decreto in ipsum prorumpendi. At verò latens peccati cupiditas est intima & secreta mentis præparatio, quâ homo servili gehennarum metu frænatus mallet esse licitum, quod dolet vetitum, quâ velit non esse legem peccata prohibentem aut certè punientem, quâ optet non esse gehennas, quibus à cupiditatum suarum sequelâ & adimpletione retardetur. Et hæc est cupiditas, quam Patres adsiduè dicunt per solam charitatem evacuari. Lucet ex pluribus huc usque adductis sancti Augustini locis, Homo timore actus dividitur in duas invicem pugnantes voluntates: Alteram à metu extortam, quâ decernit agere, & agit quidquid agit; alteram metu priorem, & ab ipso superveniente frænatam & compressam, quâ mallet aliud agere, si posset impunè. Et hìnc ex metu factum est ex voluntario & involuntario mixtum, absolutè tamen voluntarium, quia extorta per metum voluntas est validior, aliamque sibi adversam compescit, ligat, ac in intimo cordis penetrali cogit latitare & silere. Et hìnc eleganter dicit Augustinus: *Qui timore pœnæ non concupiscit, puto quia concupiscit.* Non concupiscit patenter, latenter verò concupiscit. Alter Augustini locus expositione non eget. Etenim homo per servilem metum incipit intùs reviviscere, quomodò incipit sapere: Quia nempe *initium*, extrinsecum tamen, *sapientiæ est timor Domini.* Eosdem in sensus est Julianus Pomerius exponendus.

Et hìnc oritur quæstio, An latens ista cupiditas sit ex genere suo peccatum mortale? Rationem dubitandi præbet in libro de spiritu & litera sanctus Augustinus, inter venialia fidelium peccata ponens etiam hoc: *Si quis in ipso corde aliquid ita cogitet, ut mallet licitum quod malè delectat, & per Præceptum scitur illicitum. Etiam ista quippe consensio ad peccatum est, quæ utique fieret, nisi pœna terreret.* Respondeo tamen adfirmativè. Disertis verbis id tradit in Apostolicæ ad Romanos Epistolæ commentario sanctus Joannes Chrysostomus: *Tam miserè animati, adfectiq́ue sumus, ut nisi gehennæ timor esset, ne propositum quidem nobis sit bono aliquo opere defungi. Quapropter si nullam aliam ob caussam, certè ob hanc unam gehennâ digni sumus, quod videlicet plus gehennam, quam ipsum Christum timeamus.* Gehennæ metus ex proprio sui ipsius amore nascitur, adeòque qui ob illam solam, & non Christum Dominum à gravi peccato abstinet, non solummodò plus illam timet, sed & seipsum supra Dominum diligit: Quod esse etiam cogitatu horrendum suprà nobis Julianus Pomerius dixit. Gehennæ metus malè agendi cupiditatem dumtaxat compescit & fræ-

Latens sub timore cupiditas est ex suo genere peccatum mortale.
Cap. 36.
Homil. 5.

frænat: Quod autem frænata & laxata cupiditas sint ferè ejusdem fœditatis & noxæ, tradit Augustinus frequenter, exponitque patenti exemplo leonis aut lupi: Ait lupum terrore pastorum à vorandis ovibus frænatum esse adhuc lupum, & tam trementis quàm frementis lupi animum esse ferocia penitùs eundem. In literis ad Anastasium ait à latente ista cupiditate constitui justitiæ osorem ac inimicum, & quidem tantum, ut eam, si posset, auferret. Qui fratrem suum odit, & ablatum velit, homicida est, reusque peccati mortalis: Quantò magis tantus supremæ ac incommutabilis justitiæ, id est, ipsius Divinæ Majestatis adversarius & hostis? Adductus in contrarium locus agit de venialibus justorum peccatis, de adfixivis, levioribus tamen, creaturæ amoribus, qui solo, quod imperfecta charitas ipsos non exstinguat, servili timore pressi, in similes cogitationes & adfectus, ob materiæ levitatem dumtaxat veniales, non possunt aliquando non ebullire.

Quinta tandem timoris hujus imperfectio est, quod sit quidem sapientiæ initium, sed extrinsecum. Etenim sapientia ista aliud non est quam justitia nostra, & supremæ incommutabilis justitiæ casta dilectio, cujus partem intrinsecam non esse gehennæ servilem metum clamat res ipsa, & lucidè tradit sanctus Augustinus in libris ad sanctum Pontificem Bonifacium: *Tunc bonum concupisci incipit, quando*
L.2.c.9. *dulcescere incipit; quando autem timore pœnæ, non amore justitia fit bonum, nondum benè fit bonum*, adeòque intrinseca justitiæ exordia necdum cæperunt. Divinæ justitiæ metus servilis, ejusdemque justitiæ seu supremi & incommutabilis boni casta dilectio sunt extrema veterem finientia, & novum hominem inchoantia confinia, ideòque neutrum possit alteri esse intrinsecum, aut ad ipsum uti pars pertinere. Quæ est adsidua Augustini doctrina, insigniter elucidata per Pe-
L.3.c.18. trum Pictaviensem: *Servilis timor aliter dicitur initium sapientiæ, aliter timor initialis. Quia timor servilis est initium sapientiæ, id est, ad sapientiam; initialis verò est initium sapientiæ, id est, in sapientia, quia est quasi pars sapientiæ, quia habetur cum charitate. Sed timor servilis est quasi seta, quæ ducit filum per foramen, quia ipse præcedit charitatem.* Loquitur ex magistro suo Petro Lombardo, qui & ipse servilem ac initialem
L.3. Dist. 34. timorem docens aliter & aliter esse sapientiæ exordium, pergit: *Servilis ideò dicitur initium sapientiæ, quia præparat locum sapientiæ, & ducit ad sapientiam; initialis verò dicitur initium sapientiæ, quia est inchoata sapientia: Quem cùm quis habere incipit, sapientiam & charitatem habere incipit.*

CAPUT

CAPUT XV.

An ob istas imperfectiones servilis gehennarum metus sit peccatum?

DE timore mundano scribit Petrus Pictaviensis: *Nulli dubium est, quin sit malus. De servili autem dubitatio est, & ubi est dubitatio, constituenda est disputatio. Ideò de isto agendum est.* Adserere videtur quosdam suo tempore, fallacibus argumentis nixos, pro parte adfirmativa stetisse. Quidquid sit, fallacia cum nato ex ipsis errore argumenta pertinacissimè in dogma adsumpsit Martinus Lutherus. Favere videtur in libris de vita contemplativa Julianus Pomerius, qui post insigniter exposita servilis ac filialis timoris discrimina, adversùm Stoicos, omnem omninò timorem de vitio damnantes, adjungit: *Non omnis timor haberi debet in vitio, sed ille tantùm, de quo scriptum est,* QUIA TIMOR TORMENTUM HABET. Hoc est, timor servilis gehennarum. Fundat se Martinus Lutherus in sancto Augustino, palàm adserente servilem gehennarum metum esse proprii, lucidè vitiosi, amoris fœtum, ideòque vult illum non posse non esse vitiosum. Neque hìc stetit hominis temeritas. Etenim sextus ejus per Leonem decimum Pontificem damnatus articulus est hìc: *Contritio, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, quâ quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & acquisitionem æternæ damnationis. Hæc Contritio facit hypocritam, immò magis peccatorem.* Non solùm gehennæ metum, sed & conceptam ex illo Contritionem imperfectam, seu Attritionem blaterat esse peccatum. Et in sua adversùs laudati Pontificis Bullam apologia mordacissimè id defendit. L.3.c.18. L.3.c.31.

Adversùs primum errorem statuit sacrosancta Tridentina Synodus: *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit.* Quidam non de purè servili, sed de initiali seu mixto, adeòque & ab adjuncta servilitate purgato metu existimant statui à Synodo. Et opinio non caret fundamentis. Ego credo statui etiam de purè servili. Eum quippe esse non solummodò utilem, sed etiam bonum audivimus suprà à sancto Thoma & sancto Augustino, qui omninò nusquam eum dixit peccatum, malum, vanum, aut vitiosum. Et hìnc Juliani Pomerij pro suis de vita contemplativa libris verba, *Sanctum Augustinum pro possibilitate secutus* L.3.c.31.

Gehennæ metus non est peccatum. Sess. 6. Can. 8.

 sum,

ſum, de ſolo ſenſu, non de ſententia ſeu loquendi formulis ſunt acci-
L.3.c.25. piendi. Eos concordat Petrus Pictavienſis: *Bonum multipliciter dicimus. Bonum meritorium, bonum utile, bonum de genere bonorum. Servilis autem timor bonus eſt, id eſt, utilis, quia introductorius eſt ad charitatem. Sed non eſt bonus, id eſt, meritorius.* Dicit etiam eſſe bonum de genere bonorum, id eſt, officio, ſeu ut ſanctus Thomas ſuprà locutus eſt, ſubſtantiâ bonum. Eſt ſimilis charitati illi, de qua in populari ſermone ſanctus Auguſtinus: *Licita eſt humana charitas, quâ uxor diligitur.*
Ser.52.de temp.c.1.2 Et quâ filij & alij conſanguinei diliguntur. *Humana eſt, ſed licita. Non ſolùm ita licita eſt, ut concedatur, ſed ita licita eſt, ut ſi defuerit reprehendatur. Sed videtis iſtam charitatem poſſe eſſe & impiorum, id eſt, Paganorum, Iudæorum, Hæreticorum. Quis enim eorum non diligit uxorem, filios, fratres? Hæc ergo humana eſt.* Addit eam *non reprehendi.* Eſt tamen humana, ſeu humani arbitrij opus, non Divina, ſeu infuſum Dei
Homil. 38. c.1. donum, *quod nos perducat ad regnum.* Et hinc in alio ſermone dicit eam eſſe carnalem, & necdum laudandam. *Non enim laudandus eſt qui amat filios, ſed deteſtandus qui non amat.* Quod ipſum in vigeſima ſeptima ſuper Evangelijs Homilia tradit Gregorius magnus: *Sunt nonnulli qui diligunt proximos, ſed per affectionem cognationis & carnis, quibus tamen in hac dilectione ſacra eloquia non contradicunt. Sed aliud eſt quod ſponte impenditur naturæ, aliud quod præceptis Dominicis ex charitate debetur obedientia. Hi nimirùm & proximum diligunt, & tamen illa ſublimia dilectionis præmia non adſequuntur: Quia amorem ſuum, non ſpiritaliter, ſed carnaliter impendunt.* Eſt amor licitus, bonus, irreprehenſibilis, at ſolo officio & ſubſtantiâ, non fine & radice. Nec enim eſt propter Deum, ſed propter proprium ſanguinem; neque ex caſto Dei, ſed ex privato ſui amore procedit. Hinc humanus & carnalis eſt, non Divinus & ſpiritalis, nec meritorius regni. Radix ſeu origo iſta eſt omninò aliquid vitij, ſed quod nequeat inficere, aut malum reddere ipſum officium, ſeu ſubſtantiam actus. Et hinc Julianus Pomerius, ſervilem gehennæ metum dicens eſſe in vitio, non eſt benè locutus.

Supponit fidem. Hinc item laudatus timor, licèt infuſum ac ſupernaturalem fidei actum frequenter præſupponat, non eſt tamen ipſe actus infuſus aut ſupernaturalis. Quod fidem iſtam frequenter ſupponat, disertè tradit
Ser.19.c.9. ſanctus Auguſtinus in ſermonibus de verbis Apoſtoli: *Si timore gehennæ non facis malum, eſt in te fides, quia times futurum eſſe Dei iudicium. Gaudeo fidei tuæ, ſed adhuc timeo malitiæ*, ſeu ſervilitati *tuæ.* Et in ſer-
Ser.4. c.1. monibus de verbis Domini: *Evangelium eos ſolos terret, qui fidem habent, eos autem non terret, qui fidem non habent.* Et in tractatibus ſuper

sancti Joannis Epistolam: *Capit aliquis credere diem iudicij. Si capit credere, capit & timere.* Et in libro contra Collatorem sanctus Prosper lapsos in Paradiso Protoplastos dicit fuisse spoliatos non solâ fide, spe, & charitate, sed nec gehennarum illis mansisse metum, *Vt ab interdictis vel metu caverent pœna, qui abstinebant amore iustitia.* Quod nempe sine aliqua fide timor iste non possit esse. Et hinc de Catechumenis dicit sacrosancta Tridentina Synodus: *Disponuntur ad ipsam iustitiam, dum excitati Divinâ gratiâ & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, & dum peccatores se esse intelligentes, Divina Iustitia timere utiliter concutiuntur.* Palàm dicit infusam fidem à timore præsupponi.

Tract. 9.

Cap. 19.

Sess. 6. c. 6.

Dico timorem hunc non posse esse *sine aliqua fide*, & fidem infusam ab ipso *frequenter supponi.* Hæc enim non semper supponitur. Etenim Hæretici etiam, quin & quidam Pagani, à quibus remotissima est infusa fides, gehennam omninò timent & timuerunt. Sufficit ergo animalis fides, & quævis humana credulitas aut persuasio, qualem carnalibus judæis infuisse scribit in libro de spiritu & litera sanctus Augustinus. Addo etiam illum, qui fidem infusam præsupponit, non esse infusum aut supernaturalem. Quod enim non ex speciali Dei per Jesum Christum dono, sed ex proprio sui amore, adeòque ex puro libero arbitrio nascatur, est suprà ostensum ex sancto Augustino. Et res ipsa clamat. Nam qui æquè de infligenda peccatis suis per justum & optimum Deum gehenna, ac de infligendo per hominem Regem capitali supplicio non dubitat, utrumque malum non potest non æqualiter, immò istud longè magis fugere & horrere. Licet porrò timor ille non sit infusus, est tamen à Deo incussus actus, quarum Divinarum caussalitatum differentiam exponere non spectat ad quæstionem præsentem. Gehennæ metum, uti sanctum & Dei donum, laudari vario sancti Augustini & aliorum Patrum testimonium novi: Nempe non omnis istius mali metus est servilis; aliquis etiam castus est, qualis fuit in Adamo ante lapsum, & in multis postea Sanctis, timentibus illud, non quia ipsis durum sit, sed quia intellectualis creaturæ à naturali ejus fine separativum.

Non semper supponit fidem infusam.

Cap. 32.

Nec ipse est actus infusus. Est tantùm incussus.

Adversùs alterum Martini Lutheri errorem sacrosancta Tridentina Synodus emisit hoc Decretum: *Illam Contritionem imperfectam, qua Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehenna & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ,* declarat sacrosancta Synodus *non solùm non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verùm etiam Dei donum esse, & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tan-*

Contritio imperfecta non est peccatum. Est Dei donum. Sess. 14. c. 4.

tùm moventis, quo Pœnitens adiutus sibi viam ad iustitiam parat. Et hunc
Cap. 5. Canonem: *Si quis dixerit eam Contritionem, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, quâ quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum ac utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam & magis peccatorem; demùm illum esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium: Anathema sit.* Distinguit duplicem pœnitentis animi motum: Gehennæ ac aliarum pœnarum servilem, ex quo imperfecta Pœnitentium Contritio communiter concipitur, metum, & ex ipso conceptam Attritionem: Hanc definit esse motum, non dumtaxat utilem, sed &, licèt non perfectam, tamen veram Contritionem, Spiritus sancti donum ac impulsum, actum non incussum, sed infusum, impetrandæ peccatorum remissioni præparationem cum Sacramento aptam & omninò sufficientem. Quæ omnia cœcè ac impiè Lutherus impugnârat. Laudatos inter motus est grande discrimen, statim exponendum.

CAPUT XVI.

Quæstiones aliquot circa servilem gehennæ metum.

Gehennæ metus non facit magis peccatorē.

QUæstio prima est, An sacrosancta Tridentina Synodus rectè dicat, quod servilis gehennarum metus non solummodò peccatum non sit, sed nec hominem faciat magis peccatorem? Respondeo adfirmativè. Etenim loquitur cum S. Augustino in sermonibus
Ser.18.c.7. de verbis Apostoli: *Cùm ideò adulter non esse cœperis, quia times ardere in igne sempiterno, necdum laudandus es. Non quidem ita dolendus ut antea, sed tamen nondum laudandus.* Quare non ita ut antea dolendus? Certè non alia de caussa, nisi quia minor es quàm antea peccator. Et
Cap. 26. in libro de patientia idem Augustinus scribit: *Si quis non habens charitatem, in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes timore gehennarum & ignis æterni, nullo modo ista culpanda est, immò verò & hæc laudanda patientia. Non enim dicere poterimus, Meliùs ei fuisset, ut Christum negando nihil eorum pateretur, quæ passus est confitendo, sed existimandum fortaßè ei tolerabilius futurum iudicium, quam si Christum negando cuncta illa vitaret; ut illud, quod ait Apostolus,* SI TRADIDERO CORPUS MEUM ITA UT ARDEAM, CHARITATEM AUTEM NON HABEAM, NIHIL MIHI PRODEST, *nihil prodesse intelligatur ad regnum cœlorum obtinendum, non ad extremi iudicij tolerabilius supplicium*

sub-

subeundum. Quia nempe iste gehennarum timor facit minùs peccatorem. Licèt non interna, externa tamen peccata vitat, atque ita mediam Divinæ legis partem explet: Quod quis non videt esse peccatum minùs plenâ prævaricatione?

Verùm in sua adversùs Leonis decimi Pôntificis Bullam apologia Martinus Lutherus obijcit: Apostolus dicit legem fuisse gratiâ prævaricationis positam, & ut abundaret delictum; at verò per legem idem Apostolus intelligit palmarem ac ferè unicum legis effectum, ab ipsa incussum gehennæ ac aliarum pœnarum metum; ergo etiam hìc ad delicti abundantiam nobis incutitur, facitque nos magis peccatores. Respondeo falsam esse minorem. Etenim lex duos habet palmares effectus: Cognitionem peccati, & incussum pœnæ metum. Hìnc peccatum & minuit & auget. Per datam ignoti antea peccati notitiam, ablatamque ignorantiam, ex simplici delicto facit prævaricationem, & quasi intensivè auget; per incussum pœnæ metum grassantes in vetere animo concupiscentias, licet non auferat, tamen compescit ab externis operibus & frænat, ex media parte legem observat, peccati per multa extensionem truncat & contrahit, atque ita palàm nos facit minùs peccatores. Cognitionis effectum dolosè in metum Martinus Lutherus transtulit, atque ita pessimè erravit. Lutheri argumentum solvitur.

Altera quæstio est, Cur sacrosancta Synodus Canoni suo addiderit hæc verba, *Per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus*? Respondeo verba ista esse combinanda cum his, *Si quis dixerit gehennæ metum peccatum esse.* Et hìnc quidam gravissimi Doctores existimant Synodum, non de purè servili, sed definire de metu initiali, quem præsertim infamârat Martinus Lutherus. Nec loquuntur sine fundamento. Etenim sacrosancta Synodus definitas priùs in suo fidei Decreto veritates rursùm postea suis in Canonibus seu Anathematismis passim repetit & confirmat, atque ita adducta octavi Anathematismi verba omninò correspondent hisce, de initiali timore palàm agentibus, in sexto capite Decreti: *A Divinæ Iustitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes sibi Deum, propter Christum, propitium fore, illumq; tamquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt, ac proptere a moventur adversùs peccata sua per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam Pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet.* Purum ac plenum, cui adhuc adnexa servilitas, servilem metum peccati quidem accusavit, de ipso tamen vix expresse disputavit Martinus Lutherus, ideòque & sancta Synodus videtur de ipso nihil definisse. Fundata & probabilis est hæc opinio. Quod tamen adductus Anathe- Exponitur Canon Tridentinus.

matiſmus etiam de plenè ſervili, & necdum purgato metu poſſit intelligi, & ſup. à dixi, & rurſùm hìc adfirmo.

Exponuntur alia Synodi verba. Quæſtio tertia eſt, Cur ſacroſancta Tridentina Synodus Canoni adjunxerit etiam hæc verba, *Vel à peccando abſtinemus*? Reſpondeo iſta verba eſſe combinanda cum his: *Si quis dixerit gehennæ metum peccatores peiores facere*. Eorum rationem adſignat in libro de ſpiritu &

Cap. 4. litera ſanctus Auguſtinus: *Ubi ſanctus non adjuvat Spiritus, lex, quamvis bona, auget prohibendo deſiderium malum, ſicut aquæ impetus, ſi in eam partem non ceſſet influere, vehementior fit obice oppoſito, cujus molem cùm vicerit, majori cumulo præcipitatus, violentus per prona provolvitur.* Et

Epiſt. 141. in literis ad Anaſtaſium: *Pœna corporis, etſi non à voluntate, tamen revocat ab opere peccati. Nec facilè quiſquam eſt qui committat, quo illicitam & immundam percipiat voluptatem, ſi cruciatus vindictæ certum eſt continuò ſecuturos. Hinc ille eſt nequiſſimus, quem nec pœnæ corporales deterrent ab operibus ſordidæ voluptatis.* Et in ſermonibus de verbis Apoſtoli: *Minor erat concupiſcentia, quando ante legem ſecurus peccabas, nunc autem oppoſitis obicibus legis fluvius concupiſcentiæ quaſi frænatus eſt paululum,*

Ser. 4. c. 5. *non ſiccatus. Sed creſcente impetu, qui te ducebat obicibus nullis, obruit te obicibus ruptis. Concupiſcentia tum minor erat, quando tuam movebat libidinem; omnis eſt, quando tranſcendit & legem. Vis noſce quàm magna ſit? Vide quid ruperis:* NON CONCUPISCES. *Non homo dixit, Deus dixit.* Servilis ergo gehennæ aut aliarum pœnarum metus, dum graſſantem in veteri corde libidinem frænare & cohibere non poteſt, omninò facit, dumtaxat tamen occaſionaliter, aut potiùs oſtendit nos magis peccatores. Hìnc addidit ſacroſancta Synodus: *Vel à peccando abſtinemus*. Notanda eſt diſiunctio, *vel*: Definit duplicem gehennæ metum, & illum quo de peccatis dolendo ad Dei miſericordiam confugimus, & illum quo à peccando abſtinemus, nec peccatum eſſe, nec facere magis peccatores. At verò ille, quo ad Dei miſericordiam de peccatis dolendo necdum confugimus, ſed ab externis peccatis dumtaxat abſtinemus, necdum eſt initialis, ſed palàm adhuc plenè ſervilis: Ergo etiam hunc ſacroſancta Synodus definit non eſſe peccatum.

Quarta quæſtio eſt, Cur ſacroſancta Synodus conceptam ex ſervili pœnarum metu Contritionem laudans dicat, *Si quis dixerit eſſe dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium, Anathema ſit*? Reſpondeo dicere adversùs Martinum Lutherum, in ſua memorata Apologia, ac in ſermone de Pœnitentia peſſimas iſtas Donatiſtarum nugas ſine fronte reſuſcitantem. Conceptam ex ſervili metu Contritionem cum ipſo metu ac ejus ſervilitate confundit homo cæcus & do-

dolosus, ideòque & hujus & istius, quorum externa bona opera & à peccatis externis abstinentia sunt veraciter compulsa & secundùm quid involuntaria, imperfectiones & vitia in illam nequiter & Donatisticè transcribit. Resuscitat à S. Augustino memoratum errorem Petiliani, Constantinensis seu Cirthensis Episcopi Donatistæ: *Dixit Dominus Christus*, Nemo venit ad me, nisi quem Pater attraxerit. *Cur vos non liberum arbitrium unicuique sequi permittitis?* Agit Petilianus adversùm leges imperiales, gravibus temporalium malorum terroribus Donatistas ad matrem Ecclesiam redire cogentes: Ejusmodi reditum garrit non esse liberum ac voluntarium, sed coactum. Eandem fuisse Gaudentij Thamugadensis Episcopi, Cresconij Grammatici, ac totius Factionis opinionem, possit facilè ostendi. Magistros suos Lutherus agnoscat. Petiliano autem respondit sanctus Augustinus: *Sicut fieri potest, ut quos in libero dimisit arbitrio, attrahat tamen ad Filium Pater, sic fieri potest, ut ea, quæ legum coërcitionibus admonentur, non auferant liberum arbitrium. Quidquid enim homo durum ac molestum patitur, admonetur ut cogitet quare patiatur: Vt si pro Iustitia se pati perspexerit, idipsum bonum eligat pro Iustitia talia sustinere; si autem viderit iniquitatem esse, pro qua patitur, se infructuosissimè laborare atque cruciari considerans, mutet in melius voluntatem, simulq́ careat & molestiâ sterili, & ipsâ iniquitate.* Quod ipsum alijs & alijs verbis scribit etiam in libris adversùs Gaudentium, in literis ad Vincentium Rogatistarum Episcopum Cartennensem; in libris adversùs Cresconium, in literis ad Donatum Presbyterum Donatistam, in literis ad Dulcitium Notariorum Tribunum, & alibi frequenter. In homine per servilem metum ad correctionem & Contritionem perducto distinguenda sunt duo tempora: Primum, dum solo timore movetur; secundum, dum timor jam concepit sapientiam ac peperit charitatem. Priori tempore fateor hominem esse invitum ac involuntarium. Quia enim timor veteres in ipso cupiditates solùm ligat & frænat, ejus voluntas adversùs semetipsam est in timorem & cupiditatem in invicem pugnantes divisa, hìnc volens effugere peccati pœnam, hìnc ejus suavitatem sectari, ideòque quidquid agit, agit invitus, quia contra alteram istarum invicem compugnantium voluntatum. Posteriori autem tempore est plenè liber ac voluntarius. Tunc enim introducta est timorem adjuvans charitas, & expulsa timori repugnans cupiditas, omnisque prior necessitas versa est in virtutem ac liberam electionem. Neque enim uti frænans timor & frænata cupiditas, ita introducens timor ac introducta charitas in invicem pugnant, animam trahunt in partes adversas, aut eam faciunt

L. 2. c. 84.
L. 2. c. 84.
L. 1. c. 15.
Epist. 48.
L. 3. c. 51.
Epist. 204.
Epist. 61.

ciunt idem objectum velle simul & nolle. Trahunt diversâ vi, timor odio pœnæ, charitas seu Contritio dilectione justitiæ; trahunt tamen in eandem partem, ideòque nihil habent, quo hominem involuntarium faciant aut invitum. Lutherus & Donatistæ confuderunt hæc duo tempora: Hinc purum Evangelicæ prædicationis vinum miscuerunt & inquinârunt fætidâ aquâ suarum fabularum.

Imperfecta Contritio non facit hypocritam.

Conceptam ex servili metu Contritionem sacrosancta Tridentina Synodus *declarat non facere hominem hypocritam aut magis peccatorem.* Et rursùm dicit: *Si quis dixerit facere hominem hypocritam aut magis peccatorem, Anathema sit.* Hinc quinta quæstio est, Quò hæc tendant? Respondeo tendere in Martinum Lutherum, in sermone de Pœnitentia & in jam sæpiùs memorata Apologia errores istos, non solùm de servili timore aut ejus servilitate, sed & de concepta per illum Contritione garrientem, edicentemque sua fundamenta & caussas: *Ego hypocritam aliter definire non possum, quam eum, qui id, quod facit, non ex animo & syncero corde facit. Animum autem talem & cor non dat natura, nec collectio peccatorum, sed sola charitas Spiritus.* Hypocrisis, inquam ego, non est aliud, quàm simulatio justitiæ, seu justitia simulata; & hypocrita non est aliud, quàm justitiæ simulator, simulatus justus, seu personatus justitiæ histrio, & sepulchrum dealbatum. Ita res ipsa clamat, plurimisque in locis tradit sanctus Augustinus. Quapropter vitium istud importat duo: Justitiæ carentiam, & ipsius mendacium seu fictionem. Est omninò, licèt non oris, tamen operis genuinum mendacium, ideòque una ex ejus essentialibus partibus est voluntas fallendi. Et huic sacrosancta Synodus voci, *Hypocritam*, semper addit, *Magis peccatorem.* Loquitur ex sancto Augustino, qui in libris de Baptismo adversùm Donatistas occultum Hæreticum aut Schismaticum dicit esse *tantò sceleratiorem, quantò magis* hæreseos aut schismatis pravitati *fallaciam simulationis adiungit.* Et in secundo sermone de communi Clericorum vita occultos proprietarios Clericos aut Monachos dicit mortuos, manifestos autem apostatas esse dumtaxat cœcos aut claudos. Omnem fictum justitiæ simulatorem esse mortuum scribit in libris adversùs Cresconium Donatistam. Aperta enim iniquitas est unicum dumtaxat peccatum, at verò hypocrisis internæ iniquitati addit externam fictionem justitiæ, ideòque est peccatum duplex, & facit magis peccatorem. Porrò ex pœnarum metu concepta Contritio neque carentiam neque simulationem includit justitiæ: Est enim, licet imperfecta, omninò tamen vera operis justitia, & germana spiritus charitas, operatur ex animo & syncero corde, proindeque ex ipsis Lutheri principijs est remotissima ab hypo-

L.4.c.16.

L.2.c.16.

hypocriseos labe. Concipientem metum & conceptam Attritionem non distinxit cœcus & dolosus Lutherus, atque hinc adeò grossè est lapsus.

Sexta tandem quæstio est, Cur sacrosancta Tridentina Synodus, servilem gehennarum metum, quo à peccando cessamus, definiens non esse peccatum, nec magis peccatorem facere, non addiderit, quod de concepta per ipsum Attritione dixit, etiam non facere hypocritam? Quidam existimant aliam concipientis timoris, aliam conceptæ Attritionis esse hac in parte rationem: Facta ex servili ante introductam charitatem timore bona opera existimant hypocritica, & hanc esse radicem diversæ istius locutionis. Hic namque timor hominem quidem formosis exteriorum operum folijs ornat, at fædum boni & recti odium, dolosam servilitatem & multam cupiditatem in corde relinquit, ideòque simulatam solummodò inducit justitiam, & facit sepulchrum dealbatum. Et hinc eos, qui suam cum carnalibus judæis, ex servili timore bona operantibus, justitiam statuunt, in libris ad sanctum Pontificem Bonifacium sanctus Augustinus vocat fallaciter justos. Respondeo tamen nos à servili, cui adjuncta servilitas, timore non constitui hypocritas. Hypocrisis enim non quemvis internæ justitiæ defectum, sed importat positivum operis mendacium, & histrionicam simulationem, quâ certum est omnem illum, qui ex solo timore operatur bona, non semper laborare. Rectè enim in libro de patientia scribit sanctus Augustinus: *Ecclesia tenet piam fidem, non eam, quæ per elationem aut timorem, sed eam, quæ per dilectionem operatur.* Distinguit triplicem bona operandi modum: Per Dei dilectionem, per timorem, per elationem, quâ utique homo vult suam constituere justitiam, & apud homines justus apparere & gloriosus. Hæc quæstio videtur ad firmum ac immobile Ecclesiæ dogma non pertinere, ideòque ab illa definienda sanctum Concilium abstinuit.

Nec item servilis timor.

L.3.c.7.

Cap. 28.

CAPUT XVII.

Exponitur essentia Attritionis, seu Contritionis imperfecta.

A*Ttritionis nomen*, inquit Guilielmus Estius, *Scriptura & Patribus incognitum, à Schola Doctoribus, distinctionis & doctrinæ gratia, fuit excogitatū, ad significandum dolorem de peccato, seu pœnitentiam quamdam imperfectam. Sicut enim in corporalibus attritum dicitur, quod aliquo modo, nempe forinsecùs tantùm, læsum est aut comminutum, contritum verò, quod totum intùs & foris fractione in minima resolutum est; ita in spiritualibus Attritio ab illis dicta est quædam imperfecta, & aliquo usque tantùm*

L.4.Dist. 16.§ 9. Attritionis vocabulū est novum.

tùm progressa Pœnitentia, Contritio verò Pœnitentia intima & perfecta. Hæc tamen nominum distinctio videtur antiquis non plenè fuisse ignota. Etenim *cordis obtritionem*, quæ videtur esse ipsissima Attritio, laudat sanctus Augustinus in libris de sermone Domini in monte. Quidquid sit, hìc non de servili gehennæ aut aliarum pœnarum metu, sed de concepta exinde Contritione agimus, quæ planum est insigniter distingui. Ejusmodi porrò Contritionem laudat sanctus Augustinus frequentissimè. In literis ad Honoratum Thabennensem Episcopum scribit barbaricâ incursione concussas urbes turmatim currere ad Ecclesiam: Alios Baptismum petere, alios Reconciliationem, alios actionem pœnitentiæ, omnes consolationem, Sacramentorumque confectionem ac erogationem. Et in sermone de excidio Romanæ urbis: *Omnes ad Ecclesiam confugiunt, non capit multitudinem locus, Baptismum extorquet quisque à quo potest. Non solùm in Ecclesia, sed etiam per domos, per vices ac plateas salus Sacramenti exigitur, ut fugiatur ira, non præsens utique, sed futura.* Et in libro de catechizandis rudibus ait plurimos velle fieri Christianos, *Vt non eant in ignem æternum cum diabolo, sed in regnum æternum cum Christo.* Per quendam terræ motum innumeros ad Baptisma partim, partim ad Pœnitentiam fuisse conversos scribit etiam ac laudat sanctus Joannes Chrysostomus. Et in libris de vocatione gentium sanctus Prosper: *Quam multos, qui in tranquillitate pacis Sacramentum Baptismatis suscipere differebant, ad aquam Regenerationis confugere instantis periculi metus impulit, & lentis tepidisque animis, quod diu exhortatio quieta non suasit, minax subitò terror extorsit.* Et hìnc similem Ninivitarum pœnitentiam sacrosancta Tridentina Synodus ex laudati Augustini libris adversùs Gaudentium Donatistam, libris de civitate Dei, & literis ad sanctum Evodium Uzalensem Episcopum, meritò canonizat.

Augustinus illud novit.
L.1.c.22.
Epist.108.
Cap.6.
Cap. 17.
Tom 9.f. 360.361.
L.2.c.33.
L.1.c.25.
L.21.c.24.
Epist.99.

Et hìnc conceptam ex metu servili Contritionem esse legitimam, sanctam, ac veram, non est ambigendum. Ante Martini Lutheri tempora negarunt id cum Donatistis, volentibus solo amore, non timore duci homines, Pelagiani, quorum Dux & Goliath Julianus edixit: *Ab intentione propria mala non debet homo ullâ necessitate revocari.* Respondit verò sanctus Augustinus: *Cur Apostolus adhuc Saulus cædem spirans, & sanguinem sitiens, violentâ corporis cæcitate, & terribili desuper voce à sua pessimâ intentione revocatur, & ex persecutore prostrato illius Evangelij, quod oppugnabat, laboriosior cæteris futurus Prædicator erigitur?* Quo argumento etiam in literis ad Bonifacium Comitem utitur adversùm Donatistas, & adjungit: *Melius est quidem, quis dubitaverit, ad Deum colendum homines doctrinâ duci, quam pœna timore vel dolore*

Est legitima ac vera.
L.1.oper. imperf. cap.95.
Epist.50.

dolore compelli. Sed non quia isti meliores sunt, ideò illi, qui tales non sunt, negligendi sunt. Multu enim profuit priùs timore vel dolore cogi, ut postea possent doceri, aut quod iam verbis didicerant opere sectari. Multis ostendit hominem per timorem cogi, ac pedetentim introduci in justitiam & charitatem. Addit quod Apostolum Paulum deduxerit etiam ad charitatem perfectam. Ex metu conceptam in mortis lecto Contritionem & ipse & alij Patres frequenter habent suspectam: Hinc enim Clinicos seu Grabatarios antiqua Ecclesia censuit irregulares. Quod tamen ipsorum Contritionem, Baptisma, ac Reconciliationem rata ac formata posse esse censuerit eadem Ecclesia, lucidum est, neque spectat ad rem præsentem.

Et hæc Attritio seu imperfecta Contritio, ut vera sit, omninò esse debet germana, & quidem adfectu saltem super omnia, Dei dilectio. Lucidè id in secundæ ad Corinthios Epistolæ commentarijs tradit sanctus Joannes Chrysostomus: *Cùm peccaveris, ingemisce. Non quod pœnas daturus sis, nihil enim hoc est; sed quod Deum tuum offenderis, tam benignum, tam te amantem, tam denique saluti tuæ appensum, ut Filium quoque suum tuâ caussâ tradiderit.* Conceptam ex pœnarum metu Contritionem nullo pacto damnat: Ait solum timorem servilem non sufficere, sed opùs omninò esse, ut ex ipso concipiatur casta dilectio, quâ Deum optimum maximum, tamquam summum Bonum & Justum, omnisque justitiæ & bonitatis fontem diligamus, ac ideò peccata nostra oderimus, detestemur, de ipsis pœniteamus & conteramur. Etenim imperfecta ex metu concepta Contritio est germana species sumptæ generatim, & superiùs per sacrosanctam Synodum definitæ Contritionis, quam sine laudata charitate non posse esse, est suprà abundè ostensum. Addit de ipsa sanctum Concilium: *Si voluntatem peccandi excludat.* Hoc est, si ejus, à quo introducta est, timoris excludat servilitatem. Exclusionem hanc sancit esse de Contritionis essentia. Porrò voluntatem seu servilitatem istam excludi non posse, nisi per veram, adfectu saltem super omnia, charitatem, etiam suprà demonstratum est.

Debet esse Dei super omnia dilectio.

Homil. 4.

Pergit sacrosancta Synodus: *Quamobrem falsò quidam calumniantur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre. Quod nunquam Ecclesia Dei docuit, nec sensit.* Agit adversùs Martinum Lutherum, qui in sua adversùs Leonis decimi Pontificis Bullam apologia multis blaterat & calumniatur Contritionem, quæ solo pœnarum timore, aut solo naturali Dei amore constet citra infusam ac supernaturalem charitatem, à nobis prædicari uti sufficientem cum Sacramento ad justitiam,

Ecclesia aliud nunquam docuit.

tiam, & adjungit: *Quod si dixerint se loqui de Contritione in charitate facta, iam articulus*, à Leone Pontifice damnatus, *nihil ad me. Non enim unquam sic docui, immò quia ut meum damnant, de Contritione naturali & impia extra fidem loqui eos oportet, quam esse hypocrisin, satis iam ex dictis constare puto.* Maledicus & contumax Hæreticorum spiritus semper accusat Ecclesiam: Ei imponit fæda & probrosa dogmata, ipsa impugnat, expugnatque aliquando, atque ita non de nobis, sed de suis calumniosis phantasmatibus stultè & nugaciter triumphat. Quod ipsum hìc egit Martinus Lutherus, ideòque meritò se purgat Ecclesia, synodaliter edicens se nunquam ita credidisse aut docuisse. Semper defendit & constanter tenuit hanc sancti Joannis Apostoli sententiam: *Qui non diligit, manet in morte.* Semper docuit sine Dei super omnia charitate neminem posse justificari, ideòque & semper docuit conceptam ex servili metu Attritionem charitate, licet non perfectam, oportere tamen esse formatam. Quocirca quicumque aliud hodie in Ecclesia forsitan cogitant, cogitant Martini Lutheri de Ecclesia verificare calumnias, & sacrosanctam Synodum reddere mendacem.

Et hoc sufficienter expressit.

Verùm inquies, Quare sacrosancta Synodus disertè non expressit ad imperfectam etiam Contritionem requiri Dei dilectionem super omnia, atque ita omnem hodiernis quæstionibus ingressum non præclusit? Respondeo istud ipsum, quod olim Francorum Episcopis, de Synodo prima Constantinopolitana, cur suo Symbolo hanc vocem, *Filioq;*, non addidisset, atque ita plurimas & miserandas Ecclesiarum lites non præfocasset, postulantibus respondit olim Pontifex Leo tertius: *Sicut nō audeo dicere non benè fecisse* laudatę Synodi Patres, *si fecissent, quia proculdubio sicut cætera, quæ vel omiserunt, scientes utique, & non tam humana, quam Divinâ illuminati sapientiâ fecerunt; ita quoque non audeo dicere istud eos nobis minùs intellexisse, aut perpendisse, cur dimiserint.* Quin immò sacrosancta Tridentina Synodus non dimisit. Etenim imperfectæ Catechumenorum Contritioni disertè dixit necessariam atque essentialem esse eam charitatem, quâ Deum uti omnis justitiæ fontem diligere incipiunt, ideòque peccata sua oderunt & detestantur. Hominem quemvis, ut ei justificationis gratia conferatur, dixit debere *credere, sperare, diligere, pœnitere, sicut oportet.* Hoc est, ex vera in Deum fide, spe, & charitate pœnitere. Generatim sumptam Pœnitentium Contritionem dicit esse peccati detestationem & odium cum proposito non peccandi de cætero: Quæ omnia certum est non posse fieri sine vera dilectione. Perfectam Contritionem dicit esse charitate perfectam, hoc est, illam quæ inclu-

includat perfectam charitatem, & ex ipsa procedat: Atque ita palàm supponit tot esse Contritionis, quot charitatis classes seu species, & hanc in omni illa debere semper includi.

CAPUT XVIII.

Quæstiones aliquot de imperfecta Contritione.

QUæstio prima est, Quomodò imperfecta Contritio concipiatur ex servili pœnarum metu, per imperium ac emanationem, an per voluntatis conversionem? Inter voluntatis actus & motus est varia subordinatio & caussalitas. Alius ex alio quandoque concipitur & nascitur per physicum effluxum, tamquam rivus è fonte; quandoque per effluxum dumtaxat occasionalem, tamquam de termino à quo conversionis. Uti lignum in ignem, & ligni forma in formam ignis transmutatur, adeòque hæc ex illa concipitur & procedit; ita quoque voluntas in voluntatem vertitur, adeòque una ex altera concipitur, tamquam ex termino istius conversionis. Et ita dico charitatem aut Contritionem concipi & procedere ex servili metu pœnarum. Disertè id tradit in literis ad Bonifacium Comitem sanctus Augustinus, dicens de Apostolo Paulo: *Quem timor coëgit ad charitatem, eius perfecta charitas foras misit timorem.* Iste introducentis ad introducti ingressum exitus & cessio est evidens indicium conversionis, seu conceptionis per conversionem. Ad rivi namque fluxum non siccatur fons, ad frondium & florum germinationem non exarescit radix, nullus effectus emanans possit suam perimere aut pellere caussam: Quin immò passim ab ipsa in conservari dependet. At verò charitate intrante incipit exire timor, illa crescens hunc diminuit, perfecta omnem pellit, adeòque lucet illius hunc non genuinam caussam esse, sed dumtaxat occasionem. Etiam imperfectam, quæ utique aliud non est quam imperfecta charitas, Contritionem ita nasci tradit Augustinus In sermonibus de tempore, dicens *nos à timore cogi, ut transeamus ad dilectionem.* Et in libris de adulterinis conjugijs ait *Deo terrente & hortante, convertente & implente, humanum in melius mutari adfectum.* Et in libris adversùs Petilianum adfirmat incussum à legibus imperialibus metum esse ansam, *Vt homo in melius mutet voluntatem.* Et hìnc Catechumenos à Divinæ justitiæ timore ad considerandam Dei misericordiam, de ipsa sperandũ, & diligendam justitiam converti dicit disertè Synodus Tridentina. Gehennarum metus & justitiæ dilectio sunt duo veteris ac novi hominis extrema confinia; ab isto in hoc transire est de necessitate in virtutem proficere,

Contritio ex metu concipitur, non emanat.

Epist. 50.

Ser 7.

L. 2. c. 19.

L. 2. c. 84.

cere, quod fieri non poteſt niſi per voluntatis tranſitum & converſionem.

Sess 14. c.4. Seſſ.6 c.6.

Laudata ſacroſancta Synodus dicit de imperfecta Pœnitentium Contritione: *Ex gehenna aut pœnarum metu communiter concipitur.* At verò de Catechumenorum Pœnitentia generaliter atque indefinitè dicit: *Peccatores ſe eſſe intelligentes, à Divinæ iuſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertunt.* Et hinc naſcitur quæſtio ſecunda, Cur Pœnitentium Contritio dumtaxat communiter, Catechumenorum autem Pœnitentiâ adſeratur ſemper concipi ex timore ſervili? Reſpondeo rationem dari à Sapiente: *Qui ſine timore eſt, non poteſt iuſtificari.* Exponit in Pſalmorum commentarijs ſanctus Auguſtinus: *Niſi timore incipiat homo Deum colere, non perveniet ad amorem.* Et in libro de catechizandis rudibus: *Rariſſimè accidit, immò verò nunquam, ut quiſquam veniat volens fieri Chriſtianus, qui non ſit aliquo Dei timore perculſus.* Et in tractatibus ſuper ſancti Joannis Epiſtolam: *Si nullus timor, non eſt quà charitas intret.* Et de pœnitentibus Ninivitis ſcribit in libris adversùs Gaudentium: *Nec curarent, nec crederent prædicta Divina, niſi territi Regis ſui poteſtate terrenâ.* Homo vetus in parente Adamo amiſit fidem, ſpem, charitatem, Dei dona omnia; quin ab illo apoſtatavit adeò longè, ut neç ipſum ſervilem Divinæ juſtitiæ metum retinuerit, neque vires ad Deo vel ſerviliter obediendum. Hinc uti exciſa arbor, ita & exciſa juſtitia, non ſubitò, ſed gradatim ac pedetentim debet recreſcere in ſuam plenitudinem, incipiendo à primis rudimentis, ſeu à primo ſapientiæ exordio, quod eſt Divinæ juſtitiæ timor ſervilis. Hic introducendæ ſapientiæ & charitati præparat locum. Et hunc noſtræ reparationis modum adeò conſtanter ſervat Divina providentia, ut nec Apoſtolum Paulum, vas ſingulariſſimæ electionis, cenſuerit ab illo eximendum. Idem in Apoſtolicæ ad Philippenſes Epiſtolæ commentarijs tradit S. Joannes Chryſoſtomus: *Si quæ ad vitam hanc pertinent, ſine timore rectè acquiri non poſſunt, multò minùs ſpiritualia. Cedo enim, quis literas ſine timore didicit? Quis artem tenuit ſine timore? Quod ſi ubi non imminet diabolus, ſed ſola negligentia impedimento eſt, tanto opùs eſt labore, ut ſolam illam naturalem negligentiam vincamus, ubi tantum impendet bellum, tanta impedimenta, qui fieri unquam poterit, ut ſine timore ſalutem conſequamur?* Et in monaſtica doctrina Archi-Mandrita Dorotheus: *Fieri nequit ullo pacto, ut perfectus* ſeu filialis *timor aliter, quam per Iſagogicum* ſeu ſervilem *introducatur.* Et iterùm: *Perfectus timor nullo modò haberi poteſt, niſi Iſagogicus præceſſerit.* Porrò filialis timor eſt proprius ac individuus charitatis fœtus & comes, ideò-

Catechumenorum pœnitentia ſemper, pœnitentium Contritio communiter concipitur ex metu.

Pſal 49. c. 17

Tract 9.

L 2.c.15.

Homil.8.

Cap. 4.

ideòque sicut ipse, ita nec ista sine quasi obstetricante servilis timoris ministerio non potest introduci. At verò fideles lapsi passim in plenâ originalis nostræ iniquitatis vetustatem non recidunt, sed ipsorum multi sunt similes Apostolo Petro, de quo in negationis peccatum lapso scribit in sermonibus de Dominica Passione sanctus Leo magnus: *Vidit in te Dominus, non fidem fictam, non dilectionem aversam, sed constantiam fuisse turbatam.* Ejus, quâ pro Christo Domino mori & carcerari spoponderat, charitatem ait fuisse, non extinctam, sed à superveniente fortioris timoris cupiditate dumtaxat superatam & suppressam. Ejusmodi lapsos, quod fidem, spem, ipsamque etiam actualem charitatem retineant, in Epistola ad Antonianum Episcopum sanctus Cyprianus vocat, non plenè mortuos, sed semineces ac semivivos. In libro de Ecclesiæ unitate sanctus Augustinus appellat ramos infructuosos, needum tamen præcisos. Has magnas amissæ justificationis & Divinæ gratiæ reliquias quandoque contingit statim à miserante Deo respici, & citra timoris servilis cooperationem ac excitationem in insignem & lacrymosam pœnitentiam resurgere ac ebullire. Etenim Petrum mox à lapsu respexit Dominus, atque hìnc ille foras statim egressus flevit amarè. Plurimos olim in gentilium persecutionibus per tormentorum violentiam lapsos fuisse mox à Deo respectos, ideòque sese statim ad Ecclesiarum valvas & omnium stantium fidelium pedes projecisse in solennem Pœnitentiæ fletum, docent testes irrefragabiles, præsertim sanctus Cyprianus. Et talia Pœnitentium exempla nostris etiam temporibus per Dei gratiam non desunt. Hìnc igitur Catechumenorum semper, Pœnitentium autem Contritionem dumtaxat communiter ex servili timore concipi, rectè dicit sacrosancta Synodus Tridentina. Hocce Catechumenorum & Pœnitentium grande discrimen non intellexit marginalis Scholiastes ad superiùs adducta verba Archi-Mandritæ Dorothei: *Caute lege. Nam innuit nullo pacto haberi posse timorem filialem, quin præcesserit servilis. Ordinariè quidem ita evenit in peccatoris justificatione extra Sacramenta, ut habetur capite sexto Concilij Tridentini; at contingit interdum aliter, cùm quis per Sacramenta iustificatur, & in subitaneis & miraculosis iustificationibus.* Respondeo Tridentinæ Synodi laudatum locum nequaquam de danda extra, sed omninò intra Baptismatis Sacramentum danda justificatione pàlàm agere: Eam non quandoque, sed indefinitè, ideòque universaliter & semper inchoari dicit à servili timore. Conversiones subitaneas & miraculosas fateor posse esse extra regulam; addo tamen etiam S. Apostoli Pauli, quę penitùs subitanea & omnium miraculosissima fuit, conversionē omninò cæpisse à timore.

Ser. 9. c. 4.

Cap. 25.

De

Cur dicatur communiter concipi.

De imperfecta Pœnitentium Contritione sacrosanctum Concilium rectè dicit: *Communiter.* Etenim Abrahæ semen, seu Catholica Jesu Christi Ecclesia, non solùm ut stellæ cœli, sed etiam ut arena maris, ex Divina promissione multiplicatum est. Spirituales, seu in justitia perfectos, qui ex casto Dei amore agant omnia, & cadant rarissimè, plurimos; animales tamen & imperfectos, qui ex adjuto per timorem servilem imperfecto amore operantur justa, & frequenter labantur, habet longè plures. Porrò eisdem animi viribus, quibus stetit in justitia, quisque passim à lapsu resurgit ac pœnitet, ideòque solo castæ dilectionis impetu excitantur ad resurgendum pauci, plurimi egent impulsu & adjutorio timoris. Hinc dicit sacrosancta Synodus imperfectam Pœnitentium Contritionem communiter concipi ex servili metu. Dicit in Martinum Lutherum, in memorata sua apologia erroris sui fundamenta subvertentem, garrientemque solis crassis, induratis, impijs, & omni conscientiâ exutis, aut ipsam necdum nactis peccatoribus esse opùs isto adjutorio ac impulsu, ideòque non communiter, sed rarissimè ita concipi Contritionem. Dico, *Erroris sui fundamenta subvertentem:* Fatetur enim, licèt rarissimè, tamen quandoque servilem metum esse utilem, & ex ipso puram Dei dilectionem, veramque pœnitentiam generari. Quod ejus priori dogmati palàm adversatur. Ex timore isto subinde, non tantùm per successiva gradatim incrementa, sed & unico pleni germinis subito impetu procedit etiam perfecta charitas, perfectaque Contritio: Ita enim evenisse Apostolo Paulo omnes credimus, disertèque in literis ad Bonifacium Comitem adfirmat sanctus Augustinus. Ast rarissimum est istud, uti in libris de vocatione gentium beatus Prosper rectè advertit, Dei donum: Hinc sacrosancta Synodus solam imperfectam Contritionem adserit nasci communiter ex timore.

L.2.c.22.

Quæstio tertia est, Quare eadem sacrosancta Synodus imperfectam Pœnitentium Contritionem dicat communiter concipi, non solùm ex servili gehennarum, sed etiam ex aliarum pœnarum metu, ex considerata item peccatorum turpitudine, numero, gravitate? Respondeo rationem dari à sancto Augustino, agente de Ninivitis, ad pœnalia Regis sui Edicta Pœnitentibus, in libris adversùs Gaudentium, Donatistarum Episcopum Thamugadensem: *Quid opùs erat Regis imperio, ut humiliter supplicaretur Deo, qui non intuetur ora, sed corda, nisi quia erant in eis quidam, qui nec curarent, nec crederent prædicta Divina, nisi territi potestate humanâ? Istâ igitur jussione Regiæ potestatis multis ad salutem præstatur occasio, quia etsi violenter ducuntur ad cœnam tanti Patris familias, & compelluntur intrare, intùs tamen inveniunt unde se lætentur intras-*

Concipitur etiam ex metu malorum tẽporalium. L.1.c.25.

intrasse. Eorum enim Contritionem uti veram ac Divinitùs infusam ipsa sacrosancta Synodus laudat. Quis nesciat etiam Apostoli Pauli conversionem & pœnitentiam, non ex gehennarum, sed ex fulminis ac inde imminentis temporariæ mortis metu fuisse conceptam? Ex intentatarum à legibus imperialibus pœnarum metu plurimos item Donatistas ad veram Pœnitentiam fuisse traductos, frequentissimè prædicat S Augustinus. Eâdem viâ è pessimis Judæis bonos fideles fecerunt quandoque Catholici Hispaniarum Reges, Reges Galliæ, Leo Isaurus Imperator, nec non & sanctus Pontifex Gregorius magnus. Et hinc de omni, quæ nobis per temporalia mala à Domino Deo præsertim irrogatur, disciplina pulchrè in Hieremiæ Prophetæ commentarijs scribit Theodoretus: *Pœnitentia mater est.* Quocirca qui solum servilem gehennarum metum sine introducta per ipsum charitate laudari uti impetrandæ peccatorum remissioni cum Sacramento sufficientem existimant à sacrosancta Tridentina Synodo, profiteri coguntur etiam patibuli aut Regij gladij metum eâdem dignitate & viribus pollere. Cap. 6.

Quod vera Contritio etiam ex considerata peccatorum turpitudine, seu ex humanæ confusionis dolore aut metu quandoque concipiatur, docet Regius Propheta: *Imple facies eorum ignominiâ, & quærent nomen tuum, Domine.* Et Ecclesiasticus: *Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gratiam & gloriam.* Exponit in literis ad Vincentium Rogatistarum Cartennensem in Mauritania Episcopum S. Augustinus: *Confusio adducit peccatum, cùm erubescit quisque pravam mutare sententiam, ne inconstans putetur, aut diversus à seipso Iudice teneatur. Confusio autem adducit gratiam & gloriam, cùm erubescit quisque de propria iniquitate, & pœnitendo in melius mutatur.* Et in Psalmorum commentario: *In sæculum sæculi non conturbantur, qui quærunt nomen Domini, sed respicientes ignominiam peccatorum suorum, ad hoc conturbantur ut quærant nomen Domini, per quod non conturbantur. Hi ad hoc confunduntur, ne confundantur in æternum.* Quod ipsum tradit in prima Concione super Psalmum trigesimum. Eleganter item per ipsa fermè Tridentinæ Synodi verba jam pridem tradidit in literis ad Lincolniensem Episcopum, exstantibus in Spicilegio Lucæ Dacherij, Theobaldus Stampensis: *Qui in se fremit, bona Dei & mala quæ ipse reddidit computando, & in corde gemit seipsum de peccatis increpando, meliùs sine voce loquitur, quam si voce sine istis loqueretur.* Adfirmat & ostendit istam esse veram Contritionem. Considerata peccatorum turpitudo facit hominem sibi ipsi displicere & fætere, cæcatos aut tenebratos mentis oculos aperit, sternit viam sapientiæ, justitiæ pulchritudinem facit di-

Etiam ex pudore humano.

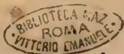
Cap. 4.

Epist. 48.

Psal. 82.

Tom. 3.

ligi & appeti, atque ita iniquitatem odio haberi. Etiam hîc adversùs Martinum Lutherum, huic item Contritionis origini nequiter & cęcè infensum, sacrosancta Synodus est locuta. Et hæc quidem de Christiana Contritione breviter dicenda duxi, quam ab omnibus hominibus plenè cognosci, & perfectam haberi donet Deus optimus maximus, præsertim à me peccatore, infimo omnium Christianorum.

FINIS.

INDEX

RERUM MEMORABILIUM,

Quæ in hac Dissertatione continentur.

Con-

I.

L.

M.

N.

O.

P.

V.

Errata ſic corrigantur.

PAg. 15. lin. 26. *appoſiti*, *lege oppoſiti.*
Pag. 56. lin. 3. *defuit*, *lege definit.*
Pag. 56. lin. 6. *defuit*, *lege definit.*
Pag. 56. lin. 11. *Aliter*, *lege Alter.*